

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL เรื่อง การเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยแยกนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1 สาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 สื่อการเรียนรู้

1.3 การวัดและประเมินผล

1.4 หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ

2. บทเรียนสำเร็จรูป

2.1 ความหมายของบทเรียนสำเร็จรูป

2.2 ลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูป

2.3 ทฤษฎีพื้นฐานของบทเรียนสำเร็จรูป

2.4 ชนิดของบทเรียนสำเร็จรูป

2.5 หลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป

2.6 ประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป

3. เทคนิค SDL

3.1 ความหมายของเทคนิค SDL

3.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้โดยชี้นำตนเอง

3.3 กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเอง

3.4 ลักษณะผู้เรียนด้วยการเรียนรู้แบบนำตนเอง

4. บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

4.1 ความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

4.2 ความสำคัญบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

4.3 องค์ประกอบบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

4.4 ขั้นตอนการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

4.5 ขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้

- 4.6 การหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL
5. ความมีวินัยในตนเอง
  - 5.1 ความหมายของวินัยในตนเอง
  - 5.2 ความสำคัญของวินัยในตนเอง
  - 5.3 คุณลักษณะของบุคคลที่มีวินัยในตนเอง
  - 5.4 การส่งเสริมพัฒนาความมีวินัยในตนเองให้กับผู้เรียน
  - 5.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง
  - 5.6 คุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตนเอง
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 6.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 6.2 ประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 6.3 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 6.4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. ความคงทนในการเรียนรู้
  - 7.1 ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้
  - 7.2 การลืม การจำ
  - 7.3 ประเภทของความจำ
  - 7.4 การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียน
  - 7.5 วิธีวัดความคงทนในการเรียนรู้
8. ความฉลาดทางอารมณ์
  - 8.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
  - 8.2 ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์
  - 8.3 ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์
  - 8.4 ประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์
  - 8.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระและ
มาตรฐานการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คุณภาพผู้เรียน และแนวทางการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรมไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 132-163)

1. สาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของ
พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม
หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี
และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี
มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย
และสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน
ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต
และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ
หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์
ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทาง
ประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ
และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย
มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระและมาตรฐาน การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ออกเป็น 5 สาระ คือ สาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ สาระภูมิศาสตร์ โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะหลายๆ ด้าน ทั้งทักษะทางสังคม ทักษะทางการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา อีกทั้งยังเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงพลโลก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา หรือที่ในปัจจุบันเรียกว่า สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องเป็นวิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด และความสามารถต่างๆ อย่างเต็มที่ ตลอดจน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

2. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษา ค้นคว้า ของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้อง และทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบ การนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

3. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้ บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับ ชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศ ที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการ จัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิค การประเมินชิ้นงาน/ ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้การประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงานแบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน

ในกรณีที่ไม่ผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริมการประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษาเป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คณิตวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาตามภาวะความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่างๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา

ในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาวะความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษกลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมิน

จึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันท่วงทีปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

4. หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ (โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ, 2553, หน้า 1-8)

4.1 ความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 วรรค 2 ได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนทั่วไป โดยปีการศึกษา 2553 ให้โรงเรียนทั่วไปใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ได้กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาทักษะการอ่าน ใช้ประโยชน์จากการอ่านเป็น เห็นคุณค่าและรักการอ่าน มุ่งส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่งานศิลปะ อาชีพเชิงประยุกต์ มุ่งส่งเสริมการใช้ความหลากหลาย ทางภาษาและวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อพัฒนาการค้า การบริการการท่องเที่ยว มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา เพื่อการพัฒนางานสร้างอาชีพพื้นฐานการทำมาหากินสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นและวิถีชีวิต มุ่งส่งเสริมการสร้างสำนึกคุณธรรม มีกิริยามารยาท มีสัมมาคารวะ รับผิดชอบและรักบ้านเกิด

4.2 ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ

โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพพุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2557) โดยปรับวิสัยทัศน์ เพิ่มชุมชนมพฤษศาสตร์ และเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านหนองบัวแพ และเพื่อให้กระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งร่วมกันรับผิดชอบและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยจัดทำและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดหลักสูตรอิงมาตรฐาน คือ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้

ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการศึกษาประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4.3 วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนบ้านหนองบัวแพ มุ่งมั่นในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ คุณธรรม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักสรรค์สร้างสังคม มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ รู้จักอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย มีความรอบรู้ และมีความสามารถที่ได้มาตรฐาน

4.4 พันธกิจ

4.4.1 พัฒนาศักยภาพนักเรียนให้มีความรู้ ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ปฐมวัย และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.4.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และปลอดจากสิ่งเสพติด

4.4.3 พัฒนาครูให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานวิชาชีพครู ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชนและหน่วยงานอื่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4.4.4 จัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.4.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

4.4.6 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนที่หลากหลาย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

4.4.7 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.5 เป้าหมาย

4.5.1 สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.5.2 ผู้เรียนมีสุขภาพที่ดี ปลอดจากสิ่งเสพติดทุกชนิด และได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

4.5.3 ครูมีมาตรฐานตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนส่งผลต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

4.5.4 ผู้เรียนมีความรู้ สามารถนำทักษะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

4.5.5 ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รู้จักการแบ่งปัน และการให้อภัยผู้อื่น

4.5.6 นักเรียนมีจิตสำนึกในความเป็นไทย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

4.5.7 โรงเรียนมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วม นักเรียนได้รับการศึกษาเต็มศักยภาพตามหลักสูตร ครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.6 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพพุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2557) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

4.6.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.6.2 ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.6.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4.6.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.6.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและ

สังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

4.7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพพุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2557) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็น พลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 4.7.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 4.7.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 4.7.3 มีวินัย
- 4.7.4 ใฝ่เรียนรู้
- 4.7.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 4.7.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 4.7.7 รักความเป็นไทย
- 4.7.8 มีจิตสาธารณะ
- 4.7.9 พึ่งตนเอง
- 4.7.10 กตัญญูกตเวที
- 4.7.11 มีสัมมาคารวะ
- 4.7.12 มีความรับผิดชอบ

4.8 โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพ พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2557)

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพ พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2557)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ / กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ระดับประถมศึกษา					
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	240	240	240	200	200	200
คณิตศาสตร์	200	200	200	200	200	200
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	120	120	120	120	120	120
ประวัติศาสตร์	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	880	880	880	840	840	840
รายวิชาเพิ่มเติม	120	120	120	120	120	120
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
กิจกรรมแนะแนว	40	40	40	40	40	40
กิจกรรมนักเรียน						
- ลูกเสือ เนตรนารี	40	40	40	40	40	40
- ชุมนุม	30	30	30	30	30	30
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10	10	10	10	10	10
รวมเวลา						
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120
รวมเวลาเรียน	1,120 ชั่วโมง / ปี			1,160 ชั่วโมง / ปี		

4.9 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านหนองบัวแพ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6		
รายวิชา/กิจกรรม		เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน		840
ท16101	ภาษาไทย	160
ค16101	คณิตศาสตร์	160
ว16101	วิทยาศาสตร์	80
ส16101	สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส16102	ประวัติศาสตร์	40
พ16101	สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ16101	ศิลปะ	80
ง16101	การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80
อ16101	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน	80
รายวิชาเพิ่มเติม		
ง16201	คอมพิวเตอร์ 6	40
ง16201	สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		120
1. กิจกรรมแนะแนว		40
2. ลูกเสือ – เนตรนารี		40
3. ชุมนุมส่งเสริมการเรียนรู้		30
4. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์		10
รวมเวลาเรียน		1,000

4.10 สารที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

4.11 เรียนรู้อะไรในสาระประวัติศาสตร์

สาระประวัติศาสตร์ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ดังนี้

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

4.12 คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อม ในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มี คุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทาง เศรษฐกิจ ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่ พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจ ในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพ เศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตาม หลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของ ท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง มากยิ่งขึ้นสามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและ ภาคต่างๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์

เกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชา ส 16102 ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับนักเรียน - การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ - สาระท้องถิ่น ประวัติจังหวัดสกลนคร ประวัติอำเภอสว่างแดนดิน ประวัติตำบลบ้านถ่อน ประวัติบ้านหนองบัวแพ
2. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลายในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนที่นำมาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 4 หรือ รัชกาลที่ 5 เรื่องเล่าพงศาวดารที่สำคัญ กฎหมายสำคัญ ฯลฯ (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส.43) - สรุปข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทั้งที่เป็นความจริงและข้อเท็จจริง - การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ - บอกสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านมาได้โดยสังเขป - ยกตัวอย่างความเหมือน ความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา การปกครอง
2. บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> - ความเป็นมาของประชาคมอาเซียนโดยสังเขป - สมาชิกของประชาคมอาเซียนในปัจจุบัน - ความสัมพันธ์ของประชาคมอาเซียนทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม โดยสังเขป

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง/สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป	- การสถาปนาอาณาจักรรัตนโกสินทร์โดยสังเขป
2. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ - พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขปตามช่วงระยะเวลาต่างๆ
3. ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์	- ผลงานของบุคคลสำคัญทางด้านต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯลฯ
4. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	- ภูมิปัญญาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ด้านต่างๆ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม

4.13 คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชา ส 16102 รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษาความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราว หรือเหตุการณ์สำคัญตามลำดับขั้นตอน อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตั้งประเด็นศึกษาเรื่องราวที่ตนสนใจ การสำรวจแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตีความการเรียบเรียงและนำเสนอความรู้ที่ค้นพบได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้ทักษะ การสำรวจ การอ่าน การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การอธิบาย การสรุปความ การเขียนเรียงความ การจัดทำโครงการและการจัดนิทรรศการ เพื่อฝึกทักษะการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน โดยสังเขป และเปรียบเทียบกับประเทศไทย ศึกษาความเป็นมา และความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศอาเซียนโดยสังเขป โดยใช้ทักษะ การอ่าน การสำรวจ การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ในเรื่องเกี่ยวกับการสถาปนาอาณาจักร ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครอง พัฒนาการทางด้านต่างๆ โดยสังเขป ผลงานของบุคคลสำคัญ เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมราชาเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และภูมิปัญญาไทยที่สำคัญนำภาคภูมิ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยใช้ทักษะ การอ่าน การสืบค้นข้อมูล การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตระหนักถึงความภาคเพียรพยายามของบรรพบุรุษที่ได้ปกป้อง และสร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมืองตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนบ้านหนองบัวแพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกำหนดให้รายวิชา ส 16102 ประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้เวลาเรียนตลอดปี 40 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยได้ใช้มาตรฐาน ส 4.2 เป็นหลักในการทดลอง โดยใช้เวลาในการทดลอง ในมาตรฐาน ส 4.2 ไป 15 ชั่วโมง และยังได้บูรณาการไปยัง มาตรฐาน ส 4.1 และ ส 4.3 อีก 7 ชั่วโมง รวมทั้งหมดใช้เวลาในการทดลอง 22 ชั่วโมง

บทเรียนสำเร็จรูป

1. ความหมายของบทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูป เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้จัดรูปแบบไว้อย่างมีระเบียบ และเป็นไปตามลำดับขั้น ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง และเรียนได้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล บทเรียนสำเร็จรูปได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Skinner (1971, p. 15) แห่งมหาวิทยาลัย Harvard ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ในเรื่องการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant conditioning) โดยใช้การเสริมแรง เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจากเครื่องมือช่วยสอนของ Pressy ในลักษณะของ “Programmed instruction” โดยใช้หลักการจากทฤษฎีการเรียนรู้ในเรื่องการวางเงื่อนไขการกระทำ ซึ่งการจัดสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมจะประกอบด้วยแนวทางต่อไปนี้

1. เนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนจะแบ่งออกเป็นขั้นตอนเป็นส่วนย่อยๆ
2. ในแต่ละส่วนของข้อความที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้นั้นเรียกว่า กรอบ (Frame)
3. เมื่อผู้เรียนอ่านข้อความในแต่ละกรอบแล้วจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่กำหนดไว้ในแต่ละกรอบ หรือตอบคำถาม โดยการเขียน
4. ผู้เรียนจะสามารถรู้ผลย้อนกลับการกระทำของตนเองได้ในทันทีว่า คำตอบนั้นถูกต้องหรือไม่ ถ้าผู้เรียนตอบคำถามได้ถูกต้องก็จะได้รับการเสริมแรงให้ทำในกรอบต่อไป แต่ถ้าผู้เรียนตอบคำถามผิด ก็จะสามารถทราบคำตอบที่ถูกต้องได้
5. ผู้เรียนจะศึกษา และอ่านกรอบต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งในแต่ละกรอบจะประกอบด้วยสิ่งเร้า การตอบสนอง การเสริมกำลังใจ จนจบเรื่องที่เรียนในบทเรียนแบบโปรแกรม

นวัตกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่ดีนั้นมี 2 อย่าง คือ แบบเรียนครูเป็นผู้ควบคุมการเรียนของนักเรียน และอีกแบบคือนักเรียนเป็นผู้ควบคุมการเรียนของตนเอง

การสอนในทุกวันนี้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบแรก คือ ครูเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นผู้บ่อนความรู้ให้แก่ นักเรียน เป็นผู้กำหนดว่านักเรียนควรรู้อะไร ควรเรียนอะไร ยกเว้นอยู่อย่างเดียว คือ ครูไม่เป็นผู้เรียนเสียเอง จุดอ่อนก็คือครูบังคับให้ทุกคนต้องเรียนรู้ในอัตราความสามารถที่เท่ากันด้วยวิธีเดียวกัน ตัดสินใจให้นักเรียนเองทุกอย่างว่าจะต้องทำอะไร เมื่อไร และอย่างไร

ในทางตรงกันข้ามโดยหลักจิตวิทยาแล้ว นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง ตัดสินใจเรียนอะไรที่เขาต้องการเอง ผู้เรียนสามารถสร้างจุดประสงค์ในการเรียนรู้ สามารถหาแหล่งวิชาทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง จุดประสงค์ของการสอนก็คือ ให้ผู้เรียนมีอิสระเต็มที่ เป็นตัวของตนเอง ครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และให้ความช่วยเหลือเท่านั้น

บทบาทในทางตรงกันข้ามนี้ก็คือ วิธีการของ “บทเรียนสำเร็จรูป” ซึ่งได้มีวิวัฒนาการมาประมาณ 80 ปีแล้ว

บทเรียนสำเร็จรูปหรือบทเรียนโปรแกรม (Programmed text) หมายถึง เป็นบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิธีการ ตลอดจนอุปกรณ์การสอนไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าและประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และมีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะๆ โดยการเฉลยคำตอบให้ทันที โดยกำหนดเนื้อหาที่แบ่งเป็นตอนย่อยๆ หรือกรอบ หรือเฟรม (Frame) โดยเสนอเนื้อหาทีละน้อย มีคำถามให้นักเรียนคิด ทำกิจกรรมหรือตอบ แล้วเฉลยให้ทราบทันที จึงถือได้ว่าผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเองและเป็นไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล

แบบเรียนที่นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องมีครู และนักเรียนสามารถเรียนได้เร็วหรือช้าตามความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้เวลาต่างกัน ประทีป สยามชัย (2542, หน้า 8) เป็นบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยกำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิธีการ ตลอดจนอุปกรณ์การสอนไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าและประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และมีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะๆ โดยการเฉลยคำตอบให้ทันที โดยกำหนดเนื้อหาที่แบ่งเป็นตอนย่อยๆ หรือกรอบ หรือเฟรม (Frame) โดยเสนอเนื้อหาทีละน้อย มีคำถามให้นักเรียนคิด ทำกิจกรรม หรือตอบ แล้วเฉลยคำตอบให้ทราบทันที จึงถือได้ว่าผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล

กฤษดา ชะภารัตน์ (2547, หน้า 153) กล่าวถึงความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปว่า หมายถึง นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง จัดเป็นสื่อที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองจะช้าหรือเร็วตามความสามารถของแต่ละบุคคล บทเรียนสำเร็จรูปที่สมบูรณ์จะมีแบบทดสอบวัดความก้าวหน้าของการเรียน โดยทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) และหลังเรียน (Post-Test) แล้วพิจารณาว่าผู้เรียนแต่ละคนมีคะแนนหลังเรียนมากกว่าก่อนเรียนมากน้อยเพียงใด

กาญจนา สุดโสม (2549, หน้า 55) กล่าวถึงความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปว่า หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง มีการจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อยๆ สั้นๆ เรียกว่า “กรอบ” หรือ “เฟรม” แต่ละกรอบจะมีคำบรรยายหรืออธิบาย และคำถามต่อเนื่องกันไป เริ่มจากง่ายไปหายาก คำถามอาจเป็นแบบให้เติมคำหรือเลือกคำตอบ หรือเป็นแบบถูกผิดก็ได้ เมื่อผู้เรียนตอบแล้ว สามารถที่จะตรวจคำตอบที่ถูกต้องได้ทันที

รังสรรค์ กลิ่นแก้ว (2550, หน้า 29) กล่าวถึงความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปว่า หมายถึง บทเรียนที่จัดขึ้นโดยอาศัยหลักจิตวิทยาให้เด็กมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อยู่เสมอ อาจมาในรูปของหนังสือสอน หนังสือสำเร็จรูปหรือหนังสือช่วยสอน ลักษณะเด่นของบทเรียนสำเร็จรูปคือ ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองไม่ต้องให้ครูสอนเด็ก อาศัยความสามารถของตนเองในการเรียนบทเรียนนั้นๆ โดยไม่ต้องพึ่งครู

เปรมฤดี พิมพ์เวิน (2550, หน้า 14) กล่าวถึงความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปว่า หมายถึง บทเรียนซึ่งประกอบไปด้วยอนุกรมของหน่วยย่อยๆ เรียกว่ากรอบ

และแต่ละกรอบได้บรรจุข้อความที่เป็นความรู้และคำถามต่อเนื่องกันไป เพื่อให้ผู้เรียนตอบสนองไปตามลำดับขั้นจนบรรลุจุดหมายคือ แก่นสารของบทเรียนนั้น

ทิสนา แคมมณี (2551, หน้า 101) กล่าวถึงความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้เรียนศึกษาจากบทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเอง คือเป็นบทเรียนที่นำเนื้อหาสาระที่จะให้ผู้ได้เรียนรู้มาแตกเป็นหน่วยย่อย (Small Steps) เพื่อให้ง่ายแก่ผู้เรียน และสามารถตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ทันที (Immediate Feedback)

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552) ได้ให้ความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปไว้ว่า บทเรียนสำเร็จรูป หมายถึง บทเรียนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ในแต่ละสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน โดยเริ่มจากเนื้อหาสาระที่ง่ายๆ ไปสู่นเนื้อหาที่ยากขึ้นไปตามลำดับ เป็นบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า และประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ปฐฎิพนธ์ นนทะโคตร (2557) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า บทเรียนที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ในแต่ละสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน โดยเริ่มจากเนื้อหาสาระที่ง่ายๆ ไปสู่นเนื้อหาที่ยากขึ้นไปตามลำดับ เป็นบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า และประเมินผลการเรียนด้วยตนเองตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

Fry (1963, p. 7) ได้ให้คำจำกัดความบทเรียนสำเร็จรูปไว้ว่า คือ โปรแกรมการสอนแบบต่างๆ ที่พิมพ์เป็นตัวหนังสือและไม่ต้องใช้เครื่องช่วยสอน

Wittich and Scholler (1968, p. 211) กล่าวว่า บทเรียนสำเร็จรูป คือ ความรู้ที่จัดให้นักเรียนโดยเฉพาะนั้น ถูกแบ่งเป็นส่วนย่อย เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก ความรู้ส่วนย่อยๆ นั้น ประกอบด้วย เนื้อหา และคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนตอบ และมีเฉลยของคำถามเพื่อให้นักเรียนเปรียบเทียบคำตอบจากคำตอบนั้น

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บทเรียนสำเร็จรูปสร้างขึ้นโดยอาศัยหลักจิตวิทยาหลักความสัมพันธ์ของสิ่งเร้ากับการตอบสนองจัดลำดับขั้นตอนของการให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกำหนดลำดับการเรียนรู้ เนื้อหา วัตถุประสงค์ อุปกรณ์เตรียมไว้ล่วงหน้า ลักษณะเด่นของบทเรียนสำเร็จรูปคือ ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งครู มีการจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อยๆ เรียกว่า “กรอบ” หรือ “เฟรม” แต่ละกรอบจะมีคำบรรยายหรืออธิบาย และแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) และหลังเรียน (Post-Test) เพื่อวัดความก้าวหน้าของการเรียน เริ่มจากง่ายไปหายาก สามารถตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ทันที (Immediate Feedback)

2. ลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูป

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้
 เปรื่อง กุมุท (2547, หน้า 57) กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของบทเรียน
 สำเร็จรูปไว้ว่า มีลักษณะดังนี้

1. แบ่งเนื้อหาให้เป็นข้อย่อย ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้มีกิจกรรม
 ตามที่ละขั้นตอน
2. เป็นบทเรียนที่มีกิจกรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง ให้ผู้เรียน
 ค่อยๆ เกิดทักษะในการแสวงหาความรู้
3. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้มากที่สุด เนื้อหาข้อย่อยแต่ละ
 ตอน ผู้เรียนจะต้องศึกษา อ่านเพื่อทำความเข้าใจด้วยตนเอง มีการตอบคำถามสร้างความสัมพันธ์
 ของสิ่งเร้าและการตอบสนองด้วยกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
4. มีข้อมูลย้อนกลับหรือประเมินผลตนเองได้ทันที การตอบคำถาม
 สามารถตรวจความถูกต้อง ประเมินผลได้ทันที ซึ่งจะมีผลต่อการเสริมแรงทางบวก ทำให้ผู้เรียน
 อยากรอ่าน และทำกิจกรรมต่อไป

วาสนา ชาวหา (2548, หน้า 103) กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของบทเรียน
 สำเร็จรูปไว้ว่า มีลักษณะดังนี้

1. เป็นความรู้ย่อยๆ สั้นๆ เรียงลำดับไว้สำหรับเป็นสิ่งเร้าความสนใจ
 ของผู้เรียน
2. ผู้เรียนตอบคำถามแต่ละตอนตามวิธีที่กำหนด
3. การตอบของผู้เรียนจะได้รับการเสริมแรง โดยการทราบคำตอบโดยทันที
4. ผู้เรียนค่อยๆ เรียนเพิ่มขึ้นทีละขั้นเรื่อยๆ เป็นการก้าวสู่สิ่งที่รู้ไปสู่
 ความรู้ใหม่ที่บทเรียนสำเร็จรูปเตรียมไว้ให้
5. ผู้เรียนมีโอกาสเรียนได้ด้วยตนเอง โดยจะใช้เวลาเรียนมากหรือน้อย
 เพียงใดขึ้นอยู่กับสติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

ระวีวรรณ ศรีศรีรามควัน (2551, หน้า 83) กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของ
 บทเรียนสำเร็จรูปไว้ว่า มีลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาวิชาถูกแบ่งออกเป็นหน่วยเล็กๆ หรือขั้นย่อยๆ เรียกว่ากรอบ
 (Frame) ในแต่ละกรอบอาจมีขนาดของกรอบแตกต่างกัน มีตั้งแต่หนึ่งประโยคไปจนถึงข้อความ
 เป็นตอนๆ
2. ในแต่ละกรอบต้องให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะได้มี
 ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้เรียนทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหา
3. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงตอบกลับแบบทันที คือ มีคำตอบที่ถูกต้องให้
 ผู้เรียนตรวจสอบคำตอบของผู้เรียนได้ทันที ซึ่งถ้าตอบถูกก็จะมีรางวัล แต่ถ้าตอบผิดก็จะ
 เป็นการแก้ความเข้าใจผิดได้ทันที

4. การจัดเรียงลำดับหน่วยย่อยๆ (กรอบ) ของบทเรียนต้องต่อเนื่องกันไป เป็นลำดับจากง่ายไปหายาก ปลายังมีการย้ำ ทบทวนและให้ผู้เรียนทดสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาไปตามลำดับขั้น และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

5. บทเรียนสำเร็จรูปยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นบทเรียนที่จะนำมาใช้ ต้องผ่านการทดลองใช้จากผู้เรียนจำนวนหนึ่ง เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงส่วนที่เป็นปัญหา จนแน่ใจได้ว่า สามารถใช้ให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของเนื้อหานั้นได้

6. ไม่มีการจำกัดเวลาเรียน ผู้เรียนแต่ละคนสามารถที่จะเรียนไปตาม ความสามารถของตนเอง และเป็นอิสระจากบุคคลอื่น

สนม ครุฑเมือง (2549, หน้า 113) กล่าวถึงลักษณะความสำคัญของบทเรียน สำเร็จรูปไว้ว่า มีลักษณะดังนี้

1. หลักการและเหตุผล (Rational) คำว่าหลักการคือ ความเชื่อและ เจตจำนงเป็นเกณฑ์กว้างๆ ในการกำหนดจุดหมาย หลักการและเหตุผลของบทเรียนสำเร็จรูป จะบอกถึงสมรรถภาพ (Capacity) หรือความสามารถทั้งหลายที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ฝึกได้เรียนรู้ โดยจะบอกเป้าหมายอย่างกว้างๆ ว่าต้องการจะฝึกสมรรถภาพการเรียนรู้ใดบ้างผู้เรียนจะต้อง ผ่านการเรียนรู้อะไรมาก่อน หรือมีพื้นฐานที่ต่อเนื่องอะไรมาก่อน (Prerequisite) ที่จะขึ้น ในบทเรียนนี้

2. จุดประสงค์ (Objective) คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สามารถวัด ได้จริง ว่าต้องการให้ผู้เรียนบรรลุสมรรถภาพอะไร สามารถแสดงพฤติกรรมอะไร บอกไว้ชัดเจน ว่าบอกอะไรได้บ้าง เมื่อศึกษาจบบทเรียนแล้ว

3. การประเมินผลก่อนเรียน หรือ การประเมินผลเบื้องต้น (Pre Assessment) คือ การตรวจสอบความรู้หรือสมรรถภาพพื้นฐานว่า มีพอที่จะเรียนบทเรียนนี้ หรือไม่ ถ้าพบว่ายังบกพร่องอยู่ อาจจัดให้มีกิจกรรมเสริม หรือให้ศึกษาบทเรียนที่มีความจำเป็น ก่อน

4. กิจกรรมการเรียนบทเรียนสำเร็จรูป (Instruction Activities) กิจกรรม การเรียนและแบบฝึกหัด เป็นเนื้อหาส่วนสำคัญส่วนใหญ่ของบทเรียนสำเร็จรูป เพื่อให้ผู้เรียน บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ กิจกรรมของบทเรียนสำเร็จรูป จะจัดตามขั้นตอนของกระบวนการ การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าประสงค์

5. การประเมินผลหลังการเรียน (Post Assessment) หลังการเรียน บทเรียนสำเร็จรูป ต้องมีการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของบทเรียน หรือไม่ ถ้าไม่บรรลุจุดประสงค์ จะพิจารณาซ่อมเสริม และการประเมินผลการผลหลังการสอนอาจ เป็นข้อมูลที่ใช้ในการปรับปรุงบทเรียนสำเร็จรูปได้

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูปไว้ว่า การออกแบบการบรรจุเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ออกเป็น กรอบ (Frame) ซึ่งเนื้อหาและสาระ การเรียนรู้ดังกล่าวนั้นจะนำมาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อยๆ แล้วบรรจุเนื้อหาสาระการเรียนรู้ หน่วยย่อยๆ ดังกล่าวลงไปในการอบแต่ละกรอบให้มีความสัมพันธ์และเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไป ยาก กรอบสาระการเรียนรู้ (Frame) ในแต่ละกรอบของบทเรียนสำเร็จรูปประกอบด้วย

1. การอธิบายเนื้อหา
2. แบบประเมินผลก่อนเรียน
3. เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้
4. คำถาม
5. เฉลยคำตอบ
6. แบบประเมินผลหลังเรียน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า บทเรียนสำเร็จรูปเป็นบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยกำหนดเวลา เนื้อหา วัตถุประสงค์ และวิธีการพร้อมด้วยอุปกรณ์ที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ตามขั้นตอนที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งมีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเป็นระยะๆ โดยการเฉลยคำตอบให้ทันที และในระหว่างเรียนนั้นผู้เรียนต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของบทเรียนอย่างเคร่งครัด และสอดคล้องโดยใช้วิธีการสอนตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และหลักจิตวิทยาพัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมกับเนื้อหาให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความสนใจของตัวผู้เรียนเอง

3. ทฤษฎีพื้นฐานของบทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูป เป็นการจัดการกระบวนการในการเรียนรู้ ที่ต้องอาศัยหลักจิตวิทยาในการเรียนรู้และจิตวิทยาพฤติกรรม ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ทิตนา แชมมณี (2551, หน้า 44) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพื้นฐานของการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปไว้ ดังนี้

1. ความรู้จะเกิดขึ้นพร้อมกันหรือใกล้เคียงกัน ของสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (Contiguity) ซึ่งเป็นหลักของทฤษฎีการเรียนรู้ของ Guthrie โดย สมองสิ่งเร้า (บทเรียน) เป็นกรอบเล็กๆ แล้วผู้เรียนก็ทำการตอบสนองทันที
2. การเสริมแรง (Reinforcement) เมื่อผู้เรียนกระทำแล้วรู้ผลทันทีว่าถูกหรือผิดอย่างไร ทำให้เกิดกำลังใจที่จะศึกษาต่อไป ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory)
3. ผู้เรียนมีการตอบสนองมาก เป็นไปตามทฤษฎีการปรับสภาวะแบบอาการกระทำ (Operant Conditioning) ของ Skinner คือผู้เรียนมีชุดการตอบสนองมากเท่ากับจำนวนกรอบ และการเรียนในเรื่องหนึ่งๆ หรือในบทเรียนหนึ่งๆ นั้นมีหลายกรอบ
4. การดำเนินการสร้างกรอบนั้น กรอบแรกๆ มักจะมีเครื่องชี้ให้ผู้เรียนทำผิดได้น้อย คือ ส่วนมากจะทำถูก ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเอง เป็นการสร้างแรงจูงใจอย่างหนึ่ง แล้วจะค่อยๆ ลดตัวชี้ล่างไปเรื่อยๆ จนไม่มีตัวชี้ล่างเลย
5. ขณะที่ผู้เรียนเรียนนั้น จะเป็นการประเมินผลการเรียนการสอนของตนเองไปด้วยทำให้รู้ความก้าวหน้าของตนเอง เป็นการสร้างแรงจูงใจได้อย่างหนึ่ง
6. ผู้เรียนเรียนได้ช้าหรือเร็วตามความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นการนำเอาความแตกต่างของบุคคลมาใช้

7. ผู้เรียนจะเรียนด้วยการกระทำ (Active Learning) ทำให้เข้าใจได้ดีและมีความคงทนในการจำดี

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง อันเป็นกิจกรรมปกติในชีวิตนอกสถานศึกษา

9. ผู้เรียนจะเรียนเมื่อต้องการจะเรียน เมื่อเรียนไปถึงกรอบใจจะหยุดก็ได้เมื่อมีความพร้อม และสะดวกเมื่อใดก็เรียนต่อไปได้

10. การเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เป็นเสมือนมีผู้สอนประจำตัว (Tutor) บุญเกื้อ ควรหาเวช (2547, หน้า 52) กล่าวถึงหลักการจิตวิทยา ในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปไว้ตรงกัน คือ ใช้หลักเกณฑ์ทางทฤษฎี Skinner และทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของ S-R Bond Theory ดังนี้

ทฤษฎีของ Skinner

1. เงื่อนไขการตอบสนอง (Operant Conditioning) พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ประกอบด้วยการตอบสนองที่แสดงออกมา พฤติกรรมเกิดขึ้นบ่อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับอัตราการตอบสนองหรืออัตราการแสดงออกของพฤติกรรม

2. การเสริมแรง (Reinforcement) เมื่อสิ่งมีชีวิตมีการตอบสนอง ผู้ฝึกสามารถทำให้สิ่งใหม่ ซึ่งอัตราการตอบสนองจะเปลี่ยนแปลง เรียกว่า ตัวเสริมแรง สำหรับมนุษย์ตัวเสริมแรงอาจเป็นคำชมเชย รางวัล เงินทองหรือสิทธิพิเศษต่างๆ ตลอดจนการได้รับความรู้ การรู้ผลแห่งการกระทำของตนว่าถูกต้อง ก็เป็นตัวเสริมแรงที่ดีอีกประการหนึ่ง

3. การเสริมแรงทันทีทันใด (Immediately of Reinforcement) สิ่งเร้าที่เป็นตัวเสริมแรงจะต้องเกิดขึ้นทันทีเมื่อมีการตอบสนองหรือเมื่อได้คำตอบ ถ้าไม่เช่นนั้นผู้เรียนอาจจะมีการตอบสนองอย่างอื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ

ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของ S-R Bond Theory

1. กฎแห่งผล (Law of Effect) เป็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอยู่กับผลของพฤติกรรม ถ้าแสดงออกไปแล้วนำมาซึ่งความพึงพอใจ พฤติกรรมนี้ก็จะถูกเก็บไว้ แต่ถ้าทำแล้วนำมาซึ่งความไม่พึงพอใจ พฤติกรรมอันนั้นก็จะถูกขจัดทิ้งไป

2. กฎแห่งการฝึก (Law of Practice) คือ สิ่งใดที่คนเราทำบ่อยๆ หรือมีการฝึกทำเราย่อมทำสิ่งนั้นได้ดี สิ่งใดที่เราไม่ได้ทำนานๆ เราย่อมทำสิ่งนั้นได้ไม่ดีเหมือนเดิม

3. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กล่าวได้ว่า คนเราจะเรียนได้ดี เมื่อพร้อมที่จะเรียน และทำให้เกิดความพึงพอใจด้วย แต่ถ้าไม่ได้เรียนสมใจแล้วคนนั้นจะเกิดความรำคาญใจแทน

ถวัลย์ มาศจรัส (2552, หน้า 168) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปไว้ว่า นอกจากยึดหลักทางจิตวิทยาแล้ว การนำบทเรียนสำเร็จรูปมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับการยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการนำเอาหลักการเรียนการสอนที่สำคัญ 4 ประการมาใช้ คือ

1. ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างแข็งขัน (Active Participation) เช่น ได้อ่าน ได้ตอบคำถาม ได้ทดลอง หรือทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่บทเรียนกำหนดให้
2. ผู้เรียนทราบผลการเรียนของตนเองทันที (Immediate Feedback) ได้รับรู้ทันทีว่าสิ่งที่ตนทำไปนั้น ถูกหรือผิด ซึ่งอาจจะจัดในลักษณะของคำเฉลย พร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติมไว้ให้ด้วย
3. ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจในความสำเร็จของการเรียน (Successful Experience) เป็นระยะๆ ทำให้รู้สึกภูมิใจ สบายใจ และอยากเรียนต่อไป
4. ผู้เรียนได้เรียนรู้ทีละน้อย (Gradual Approximation) ตามลำดับขั้นต่อเนื่องกันไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทเรียนสำเร็จรูปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทฤษฎีส่งจิตวิทยาหลายทฤษฎี โดยมีส่วนการนำมาใช้อยู่มากมาย ในส่วนที่สำคัญคือความง่ายตามหลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ต้องเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยกระทำตามหลักการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและจดจำไปได้ยาวนาน และใช้การเสริมในการเรียน ตามทฤษฎีของการเรียนรู้จะทำให้ความถี่ของการเรียนสูงขึ้น การเสริมแรงในการเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปได้แก่ การที่ผู้เรียนสามารถรู้คำตอบของตน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้ว่าตัวผู้เรียนสามารถตอบถูกได้มากเพียงใด จะทำให้ผู้เรียนอยากเรียนมากขึ้น

4. ชนิดของบทเรียนสำเร็จรูป

ชนิดของบทเรียนสำเร็จรูป อาจจำแนกได้หลายวิธี แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงการแบ่งตามเทคนิคการเขียนบทเรียน และลักษณะการตอบสนองของผู้เรียน แบ่งได้เป็น 3 ชนิดใหญ่ๆ คือ (สนม นครูเมือง, 2549, หน้า 120)

1. บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed)

1.1 บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง เป็นบทเรียนที่พัฒนามาจากผลการค้นคว้าทดลองของสกินเนอร์ มีรูปแบบง่ายๆ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed)

ที่มา : สนม นครูเมือง (2549, หน้า 120)

1.2 ลักษณะบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed)

สรุปได้ดังนี้

- 1.2.1 ในกรอบหนึ่งๆ จะมีความคิด หรือตัวอย่าง หรือกฎเพียงข้อเดียว
- 1.2.2 ในกรอบหนึ่งๆ จะมีการตอบสนองเพียงครั้งเดียว

1.2.3 ต้องให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการเขียนตอบลงในแต่ละกรอบ คำตอบเป็นแบบให้ผู้เรียนสร้างคำตอบเอง เพื่อจะได้นำคำตอบเหล่านั้นมาปรับปรุง วิเคราะห์ บทเรียน

1.2.4 ในกรอบแรกๆ จะมีการชี้แนะเพื่อลดการตอบผิด สำหรับอัตรา การตอบผิด ในบทเรียนหนึ่งๆ ตามปกติจะน้อยกว่าร้อยละ 5

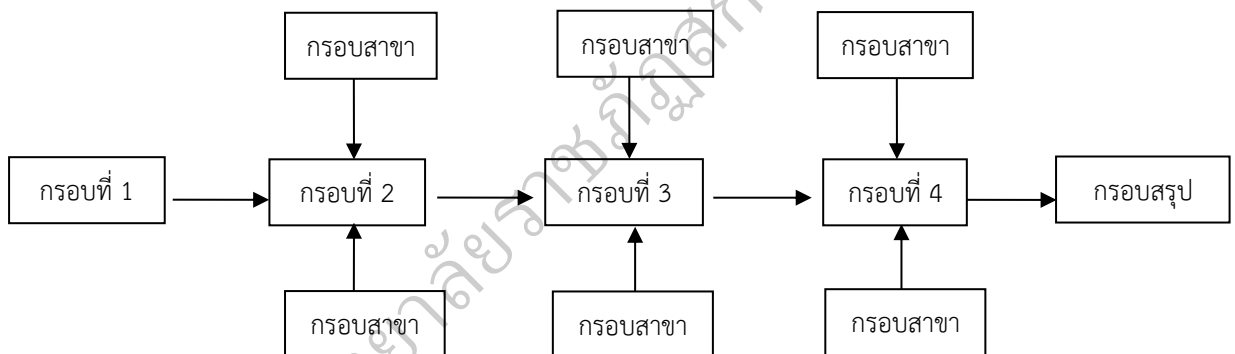
1.2.5 มีการเฉลยคำตอบให้ทันที

1.2.6 ผู้เรียนจะเรียนเนื้อหาที่เรียงลำดับกรอบเดียวกัน

1.2.7 ผู้เรียนจะใช้เวลาในการเรียนแตกต่างกันไปตามความสามารถ ของแต่ละคน

2. บทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branching Programmed or Intrinsic Programmed)

2.1 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา รูปแบบง่ายๆ ของบทเรียน สำเร็จรูปแบบสาขา เป็นดังนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branching Programmed or Intrinsic Programmed)

ที่มา : สนม ครูทเมือง (2549, หน้า 122)

2.2 ลักษณะของบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branching Programmed or Intrinsic Programmed) สรุปได้ดังนี้

2.2.1 ในกรอบหนึ่งๆ จะมีความคิด หรือตัวอย่าง หรือกฎเพียงข้อเดียว

2.2.2 ในกรอบหนึ่งๆ จะมีการตอบสนองเพียงครั้งเดียว

2.2.3 ต้องให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการเขียนตอบลงในแต่ละกรอบ คำตอบเป็นแบบให้ผู้เรียนสร้างเอง เพื่อที่จะได้นำคำตอบเหล่านั้นมาวิเคราะห์ปรับปรุงบทเรียนด้วย

2.2.4 ในกรอบแรกๆ จะมีการชี้แนะเพื่อลดการตอบผิด สำหรับอัตรา การตอบผิด ในบทเรียนหนึ่งๆ ตามปกติจะน้อยกว่าร้อยละ 5

2.2.5 มีการเฉลยคำตอบให้ทันที

2.2.6 ผู้เรียนจะเรียนเนื้อหาที่ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับกรอบเนื้อหา

2.2.7 ผู้เรียนจะใช้เวลาในการเรียนแตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละคน

2.3 บทเรียนสำเร็จรูปแบบผสม (Combination Programmed) เป็นบทเรียนที่ให้โอกาสตอบสนองต่อผู้เรียนโดยมีทั้งแบบเส้นตรงและแบบต่อกิ่งหรือแบบสาขาในบทเรียนเดียวกัน โดยพิจารณาในแต่ละแบบ แต่ละตอนตามความเหมาะสม จะเสนอเนื้อหาทีละน้อยตามลำดับขั้น มีคำถามและเฉลย หรือแนวในการตอบคำถามไว้ให้ตรวจสอบทันที เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนว่า คำตอบของตนถูกหรือผิด ดังนี้

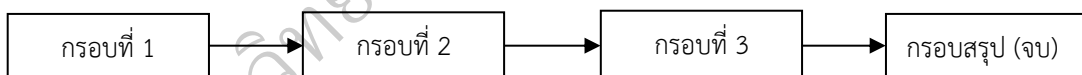
	กรอบที่ 1 มีคำถาม
คำตอบของกรอบที่ 1	กรอบที่ 2 มีคำถาม
คำตอบของกรอบที่ 2	กรอบที่ 3 สรุป

ภาพประกอบ 4 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบผสม (Combination Programmed) ที่มา : สนม ครูทเมือง (2549, หน้า 123)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อัญชลี ธรรมะวิจิกุล (2552) ที่แบ่งบทเรียนสำเร็จรูปออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed)

บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรงจะจัดทำเป็นกรอบเนื้อหาสาระเรียงลำดับไว้ตั้งแต่กรอบที่ 1-2-3... จนถึงกรอบจบ ตามที่ผู้สอนได้ออกแบบไว้ ลักษณะกรอบเนื้อหาสาระสำหรับการเรียนรู้จะมีลักษณะดังนี้

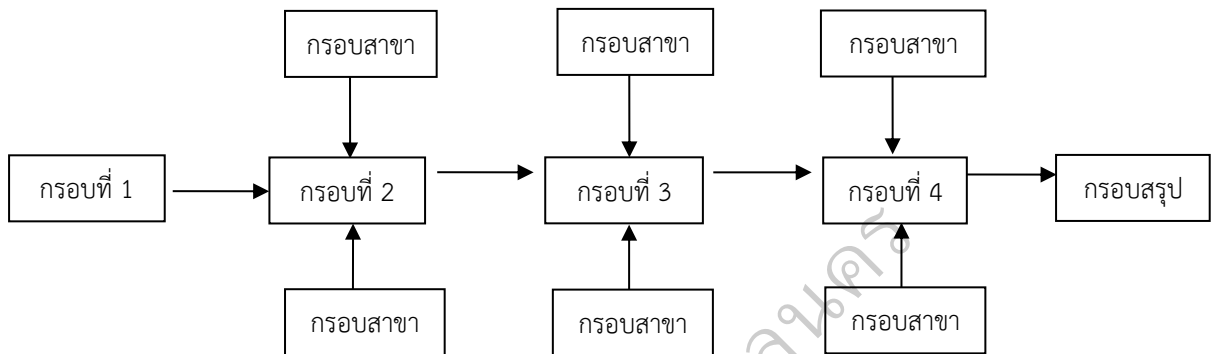

ภาพประกอบ 5 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed) ที่มา : อัญชลี ธรรมะวิจิกุล (2552)

การเรียนรู้ตามบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง ผู้เรียนจะเริ่มต้นกิจกรรมการเรียนรู้ในกรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ 1-2-3-4 หรือมากกว่านี้ตามลำดับต่อเนื่องกันไปจนถึงกรอบเนื้อหาสาระสุดท้ายซึ่งเป็นกรอบจบ มีคำถามเสมอว่าการเรียนรู้ตามบทเรียนสำเร็จรูปจะเรียนรู้ข้ามกรอบได้หรือไม่ คำตอบก็คือไม่ได้ เพราะผู้สอนได้ออกแบบเนื้อหาสาระการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดจะสานสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ถ้าข้ามกรอบการเรียนรู้ใดกรอบการเรียนรู้หนึ่ง เนื้อหาสาระจะขาดหายไป การเรียนรู้ก็จะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ลักษณะเด่นของบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรงก็คือผู้เรียนเก่งจะเรียนรู้ได้เร็วและจบเร็ว การทำบทเรียนก็ง่าย เพราะแต่ละกรอบสาระการเรียนรู้จะบรรจุเนื้อหาสาระไม่มากนัก

2. บทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branchine Programmed)

บทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขาเป็นบทเรียนที่มีการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เป็นกรอบการเรียนรู้หลัก (กรอบยี่น) เหมือนบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง แต่มีความแตกต่างเพิ่มเติมตรงที่นอกจากจะมีกรอบสาระการเรียนรู้หลักแล้ว จะมีกรอบสาระการเรียนรู้สาขาเพิ่มเติมหรือกรอบสาระการเรียนรู้สาขาเข้ามา

ภาพประกอบ 6 รูปแบบของบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา

(Branching Programmed or Intrinsic Programmed

ที่มา : อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552)

กรอบสาระการเรียนรู้สาขาเป็นกรอบที่มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้พื้นฐานเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนที่ยังขาดความพร้อมยังไม่เข้าใจเนื้อหาสาระหรือยังไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ในกรอบต่อไปในแต่ละกรอบสาระการเรียนรู้หลัก จะมีกรอบสาขาการเรียนรู้ 1 หรือ 2 กรอบเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนที่ตอบคำถามผิดพลาดได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมในกรอบสาระการเรียนรู้สาขา

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ชนิดของบทเรียนสำเร็จรูป มี 3 ชนิด คือ บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed) มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นขั้นตอนเล็กในแต่ละกรอบ พร้อมด้วยคำถาม แต่มีการให้ผู้เรียนตอบคำถามได้ 2 ลักษณะ คือ แบบตอบในช่องว่างที่กำหนดไว้ หรือแบบเลือกคำตอบ บทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branching Programmed or Intrinsic Programmed) บทเรียนสำเร็จรูปแบบนี้ เป็นการเขียนบทเรียนแบบสลับลำดับ มีการอธิบายเนื้อหา เพิ่มเติมในบางกรอบ เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนที่ยังไม่เข้าใจ เพื่อให้เข้าใจแนวคิด และวัตถุประสงค์บทเรียนดีขึ้นก่อนที่จะก้าวหน้าต่อไป สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถทำแบบทดสอบได้ก็ข้ามหน่วยย่อยได้จำนวนหนึ่งลักษณะของบทเรียนจะประกอบด้วยกรอบหลัก หรือกรอบยี่น เป็นลำดับที่แท้จริงของบทเรียน จะบรรจุเนื้อหาหลักของเรื่องที่จะสอนแล้วจะมีปัญหาหรือคำถามที่ให้ผู้เรียนพลิกไปศึกษาเพื่อเลือกคำตอบนั้นๆ ในแต่ละกรอบยี่นจะมีกรอบสาขา 1 หรือ 2 กรอบ เพื่อให้ผู้เลือกคำตอบของแต่ละคนจึงก้าวหน้าไปในลักษณะที่ต่างกันตาม และบทเรียนสำเร็จรูปแบบผสม (Combination Programmed)

เป็นบทเรียนที่เสนอเนื้อหาที่ละเอียดตามลำดับขั้น มีแบบทดสอบเฉลย หรือแจ้งคำตอบไว้ตรวจสอบได้ทันที แต่ไม่เสนอเนื้อหาในรูปของกรอบ แต่นำเสนอเนื้อหาต่อเนื่องเช่นเดียวกับการเขียนตำรา แตกต่างกันว่าบทเรียนสำเร็จรูปแบบนี้มี การถามตอบ ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ตลอดเวลา เป็นการป้อนข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เป็นการเสริมแรงแก่ผู้เรียนเมื่อตอบถูกนั้นเองเอกสารสอนชุดต่างๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ถือเป็นตัวอย่างบทเรียนสำเร็จรูปแบบไม่แยกกรอบได้เป็นอย่างดีตามความสามารถของผู้เรียน

5. หลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป

ในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปนั้น จะต้องทำอย่างมีระบบ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญตามขั้นตอนต่างๆ และจากการศึกษาค้นคว้ามีนักวิชาการกล่าวถึงหลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

Sinner (1954, unpagued อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2550, หน้า 286) ได้กล่าวถึงบทเรียนสำเร็จรูปว่า บทเรียนสำเร็จรูปสามารถช่วยครูได้อย่างมาก และผลก็คือจะทำให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การสอนด้วยบทเรียนสำเร็จรูปที่คิดขึ้นโดยสกินเนอร์ เรียกว่า บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programmed) มีหลักในการสร้างดังนี้

1. แบ่งบทเรียนแต่ละบทออกเป็นหน่วยย่อย เป็นขั้นๆ (Small Step) ซึ่งเรียกว่ากรอบ (Frame) ประกอบด้วยความคิดรวบยอด (Concept) ที่ต้องการจะให้ผู้เรียนเรียนรู้ไปทีละอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนตอบและจำได้
2. การจัดกรอบ (Frame) จะต้องจัดตามลำดับจากง่าย ไปหานาก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนตอบได้เป็นขั้นๆ
3. ผู้เรียนจะต้องให้คำตอบทุกกรอบ (Frame) ตามลำดับของกรอบ (Frame) โดยไม่ข้ามขั้น
4. ทุกครั้งที่ผู้เรียนให้คำตอบ ผู้เรียนจะสามารถเช็คกับเฉลยได้ทันทีว่าคำตอบถูกต้องหรือไม่ (Immediate Feedback) ซึ่งเป็นแรงเสริมบวกทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่จะเรียนรู้

ธีระชัย ปุณณโชติ (2539, หน้า 26) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

1. คำนึงถึงผู้เรียน ผู้สร้างบทเรียนควรทราบว่าผู้เรียนนั้นเป็นบุคคลระดับใด เช่น อายุพื้นฐานทางสังคม ความสามารถในการเรียน และพื้นฐานหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
2. คำนึงถึงผลที่ต้องการ ต้องมีการตั้งวัตถุประสงค์บทเรียนว่า ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง
3. คำนึงถึงแบบของบทเรียนว่า ควรเสนอในรูปแบบใด คือ แบบเส้นตรงแบบสาขา หรือไม่แยกกรอบ เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ผู้เรียน และจุดประสงค์

4. ไม่มีการจำกัดเวลาของผู้เรียน การเรียนจะดำเนินไปตามอัตราความสามารถของแต่ละบุคคล โดยไม่ต้องคำนึงถึงการทำให้เสร็จก่อนหรือเสร็จหลังผู้อื่น
5. เนื้อหาวิชาต้องจัดแบ่งเป็นหัวข้อเรื่องใหญ่ๆ ก่อนแล้วแบ่งเป็นเรื่องย่อยๆ จัดลำดับเรื่องจากง่ายไปหายาก
6. มีเนื้อหาและคำอธิบายที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
7. เนื้อหาในแต่ละกรอบควรถูกต้องตามหลักภาษา เหมาะกับความรู้อของผู้เรียนและมีความต่อเนื่องกัน
8. ผู้เรียนจะรู้ผลของคำตอบว่าถูกหรือผิดทันที เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น และเป็นการเสริมแรงด้วย

กาญจนา วัฒนาย (2549, หน้า 30) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้สอนบ่อยๆ เพราะในบทเรียนสำเร็จรูปผู้เรียนสามารถกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนจึงสามารถเรียนตามอัตราความสามารถของแต่ละคน
  2. มีการตั้งคำถามหรือปัญหาเฉพาะที่ถามขึ้นในบทเรียน เพื่อให้ผู้เรียนตอบแบบเปิดเผย และผู้เรียนต้องตอบสนองคำถามบ่อยๆ ในขณะที่ศึกษาบทเรียนสำเร็จรูปนั้นอยู่
  3. เมื่อผู้เรียนตอบคำถามในบทเรียน ผู้เรียนจะทราบข้อมูลที่เป็นคำตอบ อันจะทำให้ผู้เรียนมีข้อมูลอย่างเพียงพอในการพิจารณาตัดสินว่าสิ่งที่ตอบนั้นถูกหรือผิด
  4. มีการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นลำดับขั้นและมีระบบ มาให้เกิดหน่วยการเรียนรู้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนในการตอบสนองภายในบทเรียนสำเร็จรูป
- ทิตนา แคมมณี (2551, หน้า 21) ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้เพิ่มขึ้นทีละน้อย (Gradual Approximation) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้ามีการแบ่งขั้นของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นขั้นตอนสั้นๆ แต่ละขั้นตอนๆ มีการลำดับสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ยากอย่างต่อเนื่องกัน จึงมีการแบ่งเนื้อหาการเรียนการสอนออกเป็นกรอบซึ่งผู้เรียนจะค่อยๆ เรียนรู้ไปเป็นเรื่องๆ จนจบบทเรียน
2. หลักการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง (Active Participation) ให้ผู้เรียน เรียนรู้โดยการกระทำของตนเอง ซึ่งอาจอยู่ในลักษณะของการซักถาม เพื่อให้ผู้เรียนได้ตอบคำถาม อภิปราย ทดสอบหรือใช้วิธีการอื่นที่อาศัยหลักจิตวิทยาในการเสนอแนะ เพื่อให้ผู้เรียนมีการตอบสนอง (S-R Theory) โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนติดตามบทเรียนตลอดเวลา
3. หลักการที่ผู้เรียนได้ทราบผลการเรียนของตนอย่างทันทีทันใด (Immediate Feedback) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียน ได้รู้ผลของการกระทำของตนว่า สิ่งนั้นถูกหรือผิด แล้วถ้าผิดสิ่งที่ถูกนั้นควรเป็นอย่างไร ในบทเรียนจึงมีการเฉลยคำตอบที่ถูกต้อง ภายหลังจากที่ผู้เรียนได้ตอบสนองสิ่งเร้าแล้ว จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปอย่างต่อเนื่อง

4. หลักของความสำเร็จ (Successful Experience) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนรู้สึกว่าได้รับความสำเร็จ ทำได้ถูกต้อง ในทางกลับกัน ถ้าผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จ จะเกิดความท้อถอยไม่ยอมทำ จึงมีการแบ่งการเรียนรู้เป็นหน่วยย่อยๆ เพื่อง่ายต่อการเข้าใจและได้รับผลการตอบสนองอย่างฉับพลัน ทำให้ผู้เรียนได้รับความพอใจในความสำเร็จของตน จึงเป็นการเสริมแรงอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนอยากจะทำเรียนรู้ต่อไป

ประภาพรธรรม เส็งวงศ์ (2551, หน้า 83) ได้กล่าวถึงหลักและขั้นตอนในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

1. ตัดสินใจเลือกเนื้อหาวิชา กำหนดขอบเขตความรู้ ความคิดรวบยอดใหญ่ และย่อย สำหรับเนื้อหาวิชานั้นๆ
2. พิจารณาจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะสำหรับเนื้อหานั้นๆ นำมาสร้างเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
3. จัดทำแบบทดสอบให้ครอบคลุมเนื้อหา และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้

4. ร่างและเขียนกรอบของแบบเรียนไปตามลำดับ โดยให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและข้อทดสอบ

5. นำไปทดลองใช้ตามลำดับขั้น คือทดสอบแบบ “หนึ่งต่อหนึ่ง” (Individual Tryout) ในขั้นนี้ ให้เลือกผู้เรียนมา 2-3 คน ให้ทดลองทำทีละคน โดยตั้งเกณฑ์ไว้ว่าจะให้ทำผิดได้กี่ข้อ ซึ่ง Skinner ได้ตั้งไว้ว่า ไม่ควรเกิน 5% โดยมีหลักว่า เด็กคนใดทำผิดเพราะอะไรต้องอ่านและเขียนใหม่ และนำไปทดสอบแบบ “กลุ่มเล็ก” (Small Group Tryout) คือเลือกผู้เรียนมาจำนวนไม่มากนัก ให้ทำบทเรียนนั้นแล้วนำมาตรวจดู ถ้าได้ผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็นำบทเรียนสำเร็จรูปนั้นไปใช้ทดสอบภาคสนาม (Field Tryout) อีกครั้งหนึ่งแล้วนำมาตรวจดู ถ้าได้ผลตามเกณฑ์ ก็ถือว่าบทเรียนสำเร็จรูปนั้นมีคุณภาพดี

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักในการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป คือ ให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้สอนบ่อยๆ เพราะในบทเรียนสำเร็จรูปผู้เรียนสามารถกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เป็นการตอบสนองพฤติกรรมในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ใช้หลักการทางจิตวิทยาเพื่อเป็นการเสริมแรงการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนพบความสำเร็จด้วยตนเอง จะมีการแบ่งการเรียนรู้เป็นหน่วยย่อยๆ เพื่อง่ายต่อการเข้าใจ และได้รับผลการตอบสนองอย่างฉับพลัน ทำให้ผู้เรียนได้รับความพอใจในความสำเร็จของตน จึงเป็นการเสริมแรงอีกอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนอยากจะทำเรียนรู้ต่อไป

6. ประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูปที่ดีนั้นต้องมีคุณค่าต่อการเรียน และสามารถแก้ปัญหาการเรียนได้ ดังนั้นจึงมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์หรือข้อดีของบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

ทิตนา แคมมณี (2551, หน้า 104) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูปไว้ดังนี้

1. เป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

2. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียน เรียนเป็นรายบุคคล สามารถเรียนรู้ ได้ตามความสามารถของตน เป็นการตอบสนองความสามารถระหว่างบุคคล

3. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยภาระของครูผู้สอนและช่วยในการแก้ปัญหา การขาดแคลนครู

กฤษดา บุญหมื่น (2546, หน้า 61) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป ไว้ดังนี้

ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไปตามความสามารถของตน คล้ายกับการเรียนกับครูแบบตัวต่อตัว
2. ช่วยแก้ปัญหาคำถามที่แตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนช้าไม่ต้องเร่งเรียน ให้ทันและไม่รู้สึกว่ามีปมด้อย เพราะมีโอกาสทำผิดน้อย และเมื่อทำผิดก็มีโอกาสแก้ไขได้ทันที
3. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเองมากขึ้น เพราะทราบ ความก้าวหน้าของตนเองตลอดเวลา
4. ผู้เรียนมีโอกาสได้รับความเอาใจใส่จากครูเป็นรายบุคคลมากขึ้น
5. ผู้เรียนที่ขาดเรียนมีโอกาสช่วยตนเองให้ตามคนอื่นทัน
6. ผู้เรียนอาจใช้บทเรียนสำเร็จรูปทบทวนความรู้ หรืออาจใช้เป็น เครื่องมือช่วยสรุปการเรียนรู้
7. ผู้เรียนที่ไม่มีโอกาสเรียนในโรงเรียน สามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วย ตนเอง
8. ช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียน อีกทั้งยังช่วยฝึกนิสัยให้ผู้เรียน มีความซื่อสัตย์ เชื่อมั่นในตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง และรู้จักควบคุมตนเอง

ประโยชน์ต่อครู

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของครูในการจัดการเรียนรู้ ข้อเท็จจริงหรือวิชา พื้นฐานทำให้ครูมีเวลาสร้างสรรค์งานสอน หรือปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ได้มากขึ้นและมี เวลาที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน ให้ความสนใจ หรืออภิปรายปัญหากับผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มย่อยได้
2. ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ สำหรับการจัดการเรียนรู้วิธีอื่นๆ ได้ เช่น การจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ ที่มีผู้เรียนมีความสามารถแตกต่างกันมาก ๆ หรือ อาจใช้ซ่อมเสริมผู้เรียนที่เรียนอ่อน
3. ช่วยให้ครูไม่ต้องกังวลถึงความเป็นระเบียบของห้องเรียน

เพราะผู้เรียนตั้งใจเรียน

อรนุช ลิ้มตศิริ (2548, หน้า 164) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีโอกาสเรียนด้วยตนเอง เรียนได้เร็วหรือช้าตามความสามารถ ของตน คล้ายได้เรียนกับครูแบบตัวต่อตัว

2. สนองความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล
  3. ช่วยแบ่งเบาภาระครู ทำให้ครูมีเวลาในการเตรียมกิจกรรมสร้างสรรค์
อื่นๆ
  4. บทเรียนสำเร็จรูปนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจ ใน
ลักษณะเกมที่สนองความสามารถของแต่ละบุคคล
  5. เมื่อมีผู้เรียนตอบผิดก็จะไม่อายเพื่อน และสามารถแก้ไขความเข้าใจผิด
ได้ทันที
  6. การเรียนไม่จำกัดเวลาและสถานที่
- ถวัลย์ มาศจรัสย์ (2552, หน้า 48) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป
ไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนด้วยตนเองและดำเนินไปตามความสามารถของ
ของตนคล้ายกับผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนกับครูแบบตัวต่อตัว
2. ช่วยให้ครูทำงานน้อยลง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการสอนข้อเท็จจริงต่างๆ
ครูจะได้มีเวลาในการเตรียมบทเรียนอื่นต่อไป
3. ผู้เรียนตอบผิดก็ไม่มีผู้เยาะเย้ย เพราะไม่มีใครเห็นเมื่อมีการตอบผิดแล้ว
สามารถแก้ไขความเข้าใจผิดของตนได้ทันที
4. สนองความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. เป็นการแก้วิธีการศึกษาในปัจจุบันที่นิยมทำงานเป็นกลุ่ม และสนใจ
เนื้อหาวิชาน้อยเกินไป
6. แก้ปัญหาการขาดแคลนครู เพราะครูคนเดียวสามารถควบคุมผู้เรียนให้
เรียนจากบทเรียนสำเร็จรูปได้คราวละหลายสิบคน
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม หรือทบทวนได้ด้วย
ตนเอง
8. ผู้เรียนที่ขาดเรียนมีโอกาสช่วยตนเองให้ตามผู้อื่นทันได้
9. ครูมีโอกาสให้ความสนใจ ดูแลผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้มากขึ้น

อัศวิน มณีราษฎร์ (2551, หน้า 71) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของบทเรียน
สำเร็จรูปไว้ ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสามารถของตนเอง
2. สนองความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี
3. ใช้เพื่อทบทวนบทเรียนที่ผู้เรียน เรียนมาแล้วและเป็นการสรุปผลการสอน
ที่ครูได้สอนมา
4. ใช้ในการซ่อมเสริมผู้เรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนด้วยวิธี
การสอนที่ครูใช้กันอยู่ทั่วไป เพราะบทเรียนสำเร็จรูปจะเป็นขั้นตอนย่อยๆ และมีการเสริมแรง
ทันทีทันใด
5. แก้ปัญหาการขาดแคลนครู (แต่ไม่นำมาใช้แทนครู)

6. ช่วยให้ครูรู้จักวิธีการแก้ปัญหา (Problem-Solving) และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น (Creative Thinking)

กฤษดา บุญหมื่น (2556) กล่าวว่า บทเรียนสำเร็จรูปมีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนหลายด้าน ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาบทเรียนด้วยตนเอง
2. ช่วยลดปัญหาความแตกต่างทางการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบเป็นขั้น เรียนตามลำดับของเนื้อหาบทเรียน เมื่อเกิดความไม่เข้าใจเนื้อหาสามารถกลับไปทบทวนแล้วจึงค่อยเรียนเนื้อหาต่อไป
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
5. ลดปัญหาด้านเวลาในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเวลาเรียนจนเกิดความเข้าใจจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประโยชน์ของบทเรียนสำเร็จรูป จะมีประโยชน์ต่อ 2 ฝ่าย ได้แก่

1. ประโยชน์ต่อผู้เรียน
  - 1.1 นักเรียนมีโอกาสเรียนไปตามความสามารถของตนเองเหมือนกับได้เรียนตัวต่อตัวกับครู เพราะบทเรียนสำเร็จรูปภาษาไทยจะเปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนช้าหรือเร็วตามความสามารถโดยไม่กำหนดเวลา แต่เมื่อเรียนจบบทเรียนสำเร็จรูปภาษาไทยทุกคนจะมีความรู้เท่ากัน
  - 1.2 การได้รู้คำตอบในทันทีทันใด ทำให้นักเรียนลดความเครียดและความวิตกกังวล เป็นแรงกระตุ้นให้อยากเรียนยิ่งขึ้น
  - 1.3 นักเรียนสามารถประเมินการเรียนของตนเองได้ เพราะมีคำตอบเฉลยให้เรียบร้อย
  - 1.4 นักเรียนเรียนด้วยตนเอง เมื่อตอบผิดก็ไม่ต้องอายหรือกลัวเพื่อนจะเยาะเย้ย ทั้งยังสามารถแก้ความเข้าใจผิดได้ทันทีอีกด้วย
  - 1.5 ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในการเรียน เพราะครูได้จัดประสบการณ์ใหม่ๆ แปลกๆ ให้อยู่เสมอ
2. ประโยชน์ต่อครูผู้สอน
  - 2.1 บทเรียนสำเร็จรูปจัดทำขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาที่มีความรู้ด้านการเขียนบทเรียนสำเร็จรูป ดังนั้นกรณีที่ครูขาดความชำนาญทางด้านการสอนก็สามารถนำบทเรียนสำเร็จรูปเข้ามาใช้ในการสอนได้เป็นอย่างดี โดยที่นักเรียนจะได้รับความรู้ครบตามหลักสูตรทุกประการ
  - 2.2 ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลาเพราะภายในบทเรียนสำเร็จรูปจะเนื้อหาจากง่ายไปยังเนื้อหาที่ยากตามลำดับ คำอธิบายการยกตัวอย่าง

ประกอบจะเป็นแบบสั้นๆ เข้าใจได้ง่าย มีแบบฝึกหัดสอดแทรกอยู่ตลอดเมื่อนักเรียนพบปัญหาที่ไม่เข้าใจก็สามารถกลับไปทบทวนได้อีก การสอนโดยครูนั้น ถ้านักเรียนไม่ตั้งใจฟัง หรือติดตามอยู่ตลอดเวลา นักเรียนก็จะไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ ซึ่งจะเพิ่มปัญหากับครูผู้สอนที่ต้องพูดซ้ำๆ ทำให้เสียเวลาในการสอนอีกด้วย

2.3 ใช้สอนทบทวน เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเข้าใจและจดจำได้มากขึ้น เท่ากับเป็นการเรียนซ้ำอีกครั้ง เพราะในขณะที่เรียนในชั้นเรียนผู้สอนอาจจะอธิบายเร็วจนนักเรียนตามไม่ทันใช้ในการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่เรียนไม่ทันเพื่อน ในกรณีที่นักเรียนเกิดปัญหาในด้านการเรียน บทเรียนสำเร็จรูปก็จะเป็นเหมือนตัวครูให้ศึกษาด้วยตนเอง โดยที่ครูผู้สอนไม่ต้องเสียเวลามาคอยสอนให้ใหม่ ซึ่งสามารถลดความยุ่งยากกับครูผู้สอนเป็นอันมาก

2.4 ช่วยแบ่งเบาภาระครูในการสอนในห้องเรียน ทำให้ครูมีเวลาว่างที่จะสร้างสรรค์งานสอน และปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า บทเรียนสำเร็จรูปเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละคน เป็นการตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นอย่างดี และช่วยประหยัดเวลาในการสอนของครู ทำให้ครูมีโอกาสให้ความสนใจดูแลผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมผู้เรียนให้รู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นขั้นตอนที่ละน้อยและทราบผลการเรียนรู้ของตนเองทุกขั้นตอน สามารถศึกษาบทเรียนเวลาใดก็ได้ ตามความพอใจ และผู้ที่ขาดเรียนมีโอกาสเรียนด้วยตนเองเพื่อให้ตามผู้อื่นได้ทัน

เทคนิค SDL

1. ความหมายของเทคนิค SDL

Knowles (1975, p. 18) ได้ให้ความหมายของเทคนิค SDL หรือการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self-directed Learning) ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลคิดริเริ่มเองในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกวิธีการเรียนจนถึงการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยได้รับหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม โนลส์ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง สรุปได้ดังนี้

1. ที่เริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้เรียนที่เรียนรู้โดยชี้นำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมายและอย่างมีแรงจูงใจสูง นอกจากนั้นยังใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้

2. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเอง สอดคล้องกับการจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กตามธรรมชาติต้องพึ่งพิงผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนาขึ้นให้มีความอิสระ พึ่งพิงจากภายนอกลดลง และเป็นตัวเองจนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเอง

3. นวัตกรรมใหม่ รูปแบบของกิจกรรมการศึกษาใหม่ เช่น ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์การเรียนรู้ Independent study เป็นต้น เป็นรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาที่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนให้ผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น ในลักษณะเรียนรู้โดยชี้นำตนเองเพิ่มมากขึ้น

4. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและทวีความรวดเร็วมากขึ้น ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลก

Brockett & Hiemstra (1991, unpagged) สรุปประเด็นที่อาจยังมีผู้เข้าใจผิดพลาด เกี่ยวกับแนวคิดของเทคนิค SDL หรือการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง (Self-directed Learning) ดังนี้

1. การชี้นำตนเองเป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในทุกคน เพียงแต่จะมีมากหรือน้อยเท่านั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเรียนรู้

2. บทบาทของผู้เรียน คือ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เป็นหลักใหญ่และเป็นผู้ที่ตัดสินใจวางแผนและเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการตามแผนการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ ทั้งหมดนี้อาจเกิดขึ้นตามลำพัง หรือเกิดในกลุ่มผู้เรียนกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ที่ผู้เรียนจะร่วมรับผิดชอบในการเรียนรู้ของเขา

3. คำว่าการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง จะเน้นความรับผิดชอบของผู้เรียน และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ (Never-ending potential of human)

4. การชี้นำตนเองในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดผลด้านบวกของการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนจดจำได้มากขึ้น เกิดความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสนใจในเนื้อหามากขึ้น มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อผู้สอนมากขึ้น มั่นใจในความสามารถเรียนรู้ได้ของตนเองมากขึ้น

5. กิจกรรมการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การเขียน การเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การศึกษาเป็นกลุ่ม ทัศนศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอน การหาความรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ หรือแม้กระทั่งการเรียนจากสื่อ เช่น ชุดการเรียน โปรแกรมการเรียน โปรแกรมการเรียนของคอมพิวเตอร์ รวมทั้งสื่อช่วยการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ

6. ในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองที่ประสบผลสำเร็จ ผู้อำนวยการความสะดวกจะต้องมีบทบาทในการร่วมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิด เป็นแหล่งความรู้ตามที่ผู้เรียนต้องการ มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน มีส่วนร่วมในการถ่ายโอนบทบาทการเรียนการสอนและสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดอย่างแตกฉาน (Critical thinking)

7. การชี้นำตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นวิธีที่ผู้เรียนมีอิสระในการแก้ปัญหา ซึ่งไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น

8. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสามารถเกิดขึ้นได้ในประชาชนทุกหมู่เหล่า ไม่จำกัดเพียงกลุ่มใด เชื้อชาติใดเท่านั้น

9. หากผู้สอนให้ความไว้วางใจแก่ผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนรู้อย่างเต็มที่ และทุ่มเทในการเรียนรู้เพื่อคุณภาพ การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ไม่สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ทุกปัญหาในบางกรณีอาจมีข้อจำกัดบ้าง เช่น ในบางสังคมและวัฒนธรรม

สมคิด อิศระวัฒน์ (2547, หน้า 46) กล่าวว่า เทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) เน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียน มีความคิดริเริ่ม ในความอยากรู้อยากเห็นได้สิ่งหนึ่งแล้วทำการวางแผนการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียนรู้

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2548, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของเทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) ว่าเป็นกระบวนการ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ และการพัฒนาทักษะที่ผู้เรียนจัดการเรียนด้วยตนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือแนะนำและสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น เพื่อน หรือครู และให้ความคิดเห็นว่า การเรียนรู้แบบนำตนเองนี้ ผู้เรียนจะได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างหลากหลาย เช่น ครู ผู้สอน ผู้ให้คำแนะนำ วิทยากร และเพื่อน

วितารัตน์ (2552) ได้ให้ความหมายของเทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) ว่าเป็นรูปแบบการฝึกอบรมทางไกลรูปแบบหนึ่งที่กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการกับบทเรียนตามลำพัง โดยไม่ต้องมีวิทยากรคอยให้คำแนะนำ เนื้อหาจะแยกออกเป็นเรื่องๆ สำหรับกระบวนการสร้างแบบเรียนสำหรับ SDL เริ่มต้นจาก

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความจำเป็นของเนื้อหา ซึ่งต้องวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ

- ส่วนของผู้เรียน การวิเคราะห์ความจำเป็นในส่วนผู้เรียนนี้ ผู้สร้างแบบเรียนต้องคำนึงถึงลักษณะงานของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้บทเรียนที่ตรงตามลักษณะงานของกลุ่มเป้าหมาย

- ส่วนของแบบเรียน แบบเรียนแบบ SDL ที่ดีนั้น ต้องมีลักษณะที่ค่อนข้างคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงมากเกินไป หากแบบเรียนจำเป็นต้องใช้การโต้ตอบระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เช่น เนื้อหาที่ต้องการฝึกทักษะต่างๆ นี้ไม่ควรใช้รูปแบบ SDL แต่ควรเป็นการสอนในแบบห้องเรียนจะได้ผลมากกว่า

นอกจากนี้ ในขั้นวิเคราะห์แบบเรียนนี้ ผู้สร้างแบบเรียนต้องหาคำตอบให้ได้ก่อนว่า แบบเรียนของต้นนั้น ควรใช้รูปแบบเอกสารธรรมดา สไลด์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ ช่วยสอน หรือต้องใช้รูปแบบที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแบบเรียน ซึ่งควรเริ่มต้นจากการพิจารณาวัตถุประสงค์ และเนื้อหาของแบบเรียน รวมตลอดถึงสิ่งที่จะต้องใช้ในแต่ละช่วงจะต้องมีการประเมินผลเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 3 การทบทวนและทดสอบแบบเรียนก่อนใช้จริง โดยอาจทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการฝึกอบรมโดยใช้แบบเรียนด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นประเมินผลการใช้แบบเรียนด้วยตนเอง เพื่อหาข้อมูลย้อนกลับ
ไปขั้นตอนแรก

ประเทือง วิบูลศักดิ์ (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้สอนในระดับอุดมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้เรียนจะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งผู้เรียนรับผิดชอบในการวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล ความก้าวหน้าของการเรียนของตนเอง เป็นลักษณะซึ่งผู้เรียนทุกคนมีอยู่ในขณะที่อยู่ในสถานการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้และทักษะที่เกิดจากการเรียนจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ของเทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) ว่า คือ กระบวนการศึกษาของบุคคล โดยเริ่มจากความต้องการการเรียนรู้จุดมุ่งหมาย มีการวางแผน การเรียนรู้ สามารถระบุแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ได้ มีการวัดและประเมินผลตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีข้อสังเกตว่า นักการศึกษาใช้คำต่างๆ ดังต่อไปนี้ ความหมายเดียวกับการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) เช่น การเรียนรู้แบบนำตนเอง การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การเรียนรู้แบบรายบุคคล การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เป็นต้น ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า หรือการเรียนรู้แบบนำตนเอง

2. องค์ประกอบของการเรียนรู้โดยเทคนิค SDL (Self-directed Learning)

ชี้นำตนเอง

Knowles (1975, unpagged) ได้ระบุถึงองค์ประกอบ 4 ประการของลักษณะของการเรียนรู้แบบนำตนเอง คือ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) ลักษณะของผู้เรียน และ 4) กระบวนการเรียน โดยรายละเอียดขององค์ประกอบที่มีผลต่อการเรียนรู้แบบนำตนเอง อธิบายได้ดังนี้

1. ผู้สอน

เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการ เพื่อการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้เรียน โดยคำนึงถึง

1.1 การเตรียมการเพื่อการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องมีความแตกต่างระหว่างบุคคลและตอบ สอนองความต้องการระหว่างบุคคลของผู้เรียนโดยจัดการเรียนการสอนที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน ใช้อุปกรณ์และวิธีการสอนหลายวิธี การให้งานหรือสอนจะต้องคำนึงถึงอุปกรณ์ในด้านเวลา ขนาดของชั้นเรียน ความสามารถที่แตกต่างกัน ภูมิหลังของผู้เรียน และอุปกรณ์การสอนพยายามจัดการสอนให้ดีที่สุด ด้วยข้อจำกัดขององค์ประกอบเหล่านั้น ใช้การวางแผนร่วมกับผู้เรียน ใช้กระบวนการกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องพยายามจัดผู้เรียนเป็นรายบุคคล และต้องพยายามให้ผู้เรียนได้รู้จักกันด้วย การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้เรียน ความเอาใจใส่ในผู้เรียนจะทำให้บรรยากาศในการเรียน มีการปรึกษาหารือกันได้ง่ายขึ้น อาจารย์กับบุคลากรในสถานที่ฝึกปฏิบัติจะต้อง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสนใจ และช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ ในการสอนทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

1.2 การสนับสนุนการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ (Student-Centered Learning) เพื่อให้ผู้เรียน เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) ตลอดไปนั้น ผู้สอนจะต้องปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของตน จากการเป็นผู้บอกความรู้เพียงฝ่ายเดียวมาสู่การเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) ของผู้เรียนมีการกระตุ้นให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือเป็นผู้ร่วมคิด และเป็นเพื่อนกับผู้เรียน ผู้สอนควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าการเป็นผู้ควบคุมการสอนนั้นควรอยู่ในบรรยากาศของความเชื่อไว้วางใจ และเอื้ออาทรทำให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนในการเรียนรู้ ประสบการณ์ทางคลินิก ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็งสามารถถ่ายทอดความรู้ ได้เป็นอย่างดี โดยใช้คำถามกระตุ้นความคิดค้นคว้า ผู้สอนควรเตรียมคำถามเพื่อจูงใจให้ผู้เรียน อยากรอบ อยากรู้อยากเรียน ผู้สอนจะต้องมีความสามารถให้คำแนะนำหรือชี้แนะในสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้อง รวมถึงการเฉลยคำตอบเมื่อมีการซักถามหรือทดสอบมีการชมเชย ให้กำลังใจ เมื่อผู้เรียนแสดงความคิดเห็นจะทำให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นมากขึ้น การแนะนำ แหล่งข้อมูลและการใช้แหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้าก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน เพราะห้องสมุด เป็นปัจจัย ที่สำคัญ ในการเรียนรู้ แบบนำตนเอง การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ผู้สอนมีการแนะนำผู้เรียนในการใช้อุปกรณ์ต่างๆ จะช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนของผู้สอนดีขึ้น ผู้สอนจึงเป็นผู้มีความสำคัญที่จะ ชี้แนะแหล่งทรัพยากรข้อมูลทางการศึกษาทั้งที่อยู่ภายในสถาบันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ เพราะการใช้เวลาในการค้นหาเอกสาร ตำราที่มากเกินไป อาจจะมีผลกระทบต่อความสนใจ และความตั้งใจในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนต้องใช้เวลาสำหรับการเรียนรู้กิจกรรมอื่นๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ลักษณะ บุคลิกภาพทัศนคติของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียน และวิชาที่สอน บรรยากาศในชั้นเรียน และทักษะในการสอนยังมีส่วนช่วยให้ประสิทธิภาพการสอน ของผู้สอนดีขึ้น ผู้สอนควรสอนให้ผู้เรียนตระหนักสนใจ ผักผ่อนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจัดโอกาส และ สภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามแนวทางของตน อำนวยความสะดวกให้นักศึกษาไปสู่ การเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย ที่วางไว้เสริมสร้างบุคลิกภาพ ให้เป็นของตัวเองมีทัศนคติกว้างขวาง เกิดความริเริ่มต่างๆ ขึ้น ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

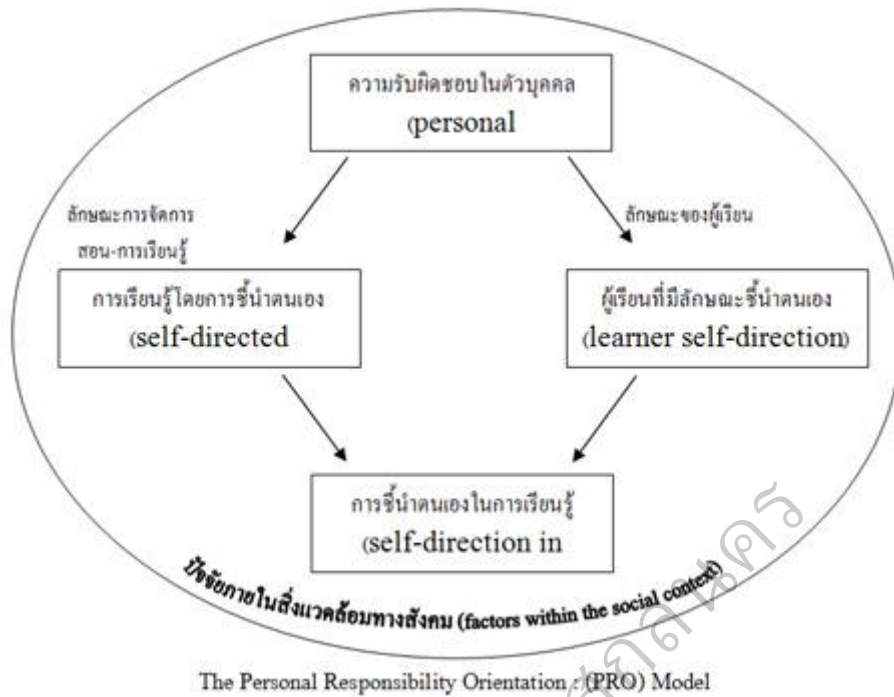
1.3 การร่วมกันเรียนรู้ การให้ผู้เรียนมีการเรียนนั้นจะต้องจูงใจให้ ผู้เรียนปรับความเชื่อ และการรับรู้ของตนให้รับรู้สิ่งต่างๆ เปลี่ยนไปจากเดิมและแสดงพฤติกรรม ที่เปลี่ยนไปจากเดิมเช่น กันการให้ผู้สอนจะโน้มน้าวผู้เรียนให้ปรับความเชื่อ และการรับรู้ นั้น ผู้สอนจะต้องแสดงให้เห็นว่าผู้สอนให้ความใส่ใจกับความรู้สึกของนักศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ใส่ใจ และตอบสนองความคิดเห็นของนักศึกษาเพราะการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีการรับผิดชอบร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนนั้นเป็นทั้งผู้เรียน และผู้สอนในเวลาเดียวกัน ผู้สอนจะเรียนรู้ในขณะที่สอนถ้าผู้สอนจะต้องมีการเตรียมการสอน การคิดวิเคราะห์รวบรวมข้อมูล เลือกลำวิธีการเสนอความคิดต่อผู้เรียน และเมื่อสอนเสร็จสิ้นแล้วยังต้องมีการประเมินผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะประจักษ์ว่า ตนเองจะมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ส่วนทางผู้เรียนนั้นก็จะเป็นทั้งผู้สอน และผู้เรียนด้วยเช่นกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับผู้สอน ผู้เรียนและผู้สอนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการกระตุ้นให้อีกฝ่ายหนึ่งใช้ศักยภาพของตน อย่างเต็มที่การจัด

การเรียนการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องตระหนักว่าผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียวจะต้องเป็นผู้ให้ด้วย ผู้สอนจะต้องมีบทบาทผู้เรียนด้วย เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะได้จัดการสอนให้ยิ่งขึ้นนอกจากนี้บรรยากาศของการเรียนการสอน จะต้องเป็นแบบเปิดเผย มีความซื่อสัตย์จริงใจ ใ่ว่างใจ มีการยอมรับความสามารถของตนเอง

1.4 การส่งเสริมพัฒนาการในฐานบุคคล ผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอน ให้เป็นแบบเปิดเผยแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ การเผชิญปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ไขของตนต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นแนวทาง และสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีความซื่อสัตย์จริงใจใ่ว่างใจ มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นยอมรับความเป็นบุคคลของผู้เรียน และประจักษ์ในความสามารถของตนเอง การมอบหมายงานของผู้สอน ควรจะคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้สอนควรมีการทักทาย ไต่ถามความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นของผู้เรียนในการเข้าถึงผู้เรียนนั้น ผู้เรียนต้องการผู้สอนที่มีความรู้ดี มีประสบการณ์ มีวิธีการสอนดีเป็นกันเอง และเข้าใจผู้เรียน ดังนั้นบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีควรจะเกิดขึ้น เนื่องจากความสอดคล้องกันนั่นเอง คือ ผู้สอนควรสอนด้วยความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้เรียน ให้ข้อดีชมอย่างยุติธรรมตรงไปตรงมา เต็มไปด้วยความหวังดีขณะเดียวกันก็ควรชี้แนะผู้เรียนให้เห็นถึงความเหมาะสม ความถูกต้องวินัยในการเรียนพร้อมกันไปด้วย ผู้สอนต้องยอมรับว่า ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีค่า และเป็นบุคคลทั้งความรู้สึกรู้สึก และความคิดให้อิสระผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากความกลัว วิธีการสอนที่เลือกใช้ก็จะเกี่ยวข้องกับวิธีที่คำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ กระตุ้นให้มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งผู้สอนก็ต้องปฏิบัติในแนวเดียวกัน

2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในระบบการเรียนการสอน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนรู้แบบนำตนเอง ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้เพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้เรียนด้วยเช่นกัน

Ralph G. Brockett and Roger Hiemstra (1991, unpagged) ได้เสนอองค์ประกอบเพื่อความเข้าใจในกรอบแนวคิดของการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Self-Direction in Adult Learning) โดยเรียนว่า The PRO Model : The Personal Responsibility Orientation โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบ 7 องค์ประกอบของเทคนิค SDL (การเรียนรู้โดยชี้นำตนเอง) (PRO) Model
ที่มา : สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2548, หน้า 94)

1. ความรับผิดชอบในตัวบุคคล (Personal responsibility) หมายถึง การกระตุ้นเพื่อให้เกิดความตระหนักในความจะเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในตนเองในการที่จะตัดสินใจเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้ การดำเนินงาน และการประเมินตนเองในการเรียนรู้
2. ผู้เรียนที่มีลักษณะชี้นำตนเอง (learner self-direction) หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว หรือบุคลิกภาพของผู้เรียนที่เอื้อและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดจากภายในตัวของผู้เรียนเอง
3. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ซึ่งอาจเกิดจากการจัดการของผู้สอนหรือการวางแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง แต่ความสำคัญของผู้สอนนั้นจะเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือ เสนอแนะ แนะนำ หรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น ส่วนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดนั้นจะเป็นการดำเนินการโดยผู้เรียนทั้งสิ้น
4. ปัจจัยแวดล้อมทางสังคม (The Social Context) หมายถึง การคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนยังคงสภาพความเป็นอยู่จริงในสังคม เช่น สภาพครอบครัว การทำงาน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ทองจันทร์ หงส์ดารมภ์ (2541) กล่าวว่า เทคนิค SDL (Self-directed Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มแสวงหา องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบนำตนเอง โดยจะอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม องค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่

1. การหาความจำเป็นของการเรียนรู้ของตน (Learning Needs)
2. การตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ (Learning Goals)
3. การแสวงหาแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวัสดุและเป็นบุคคล (Learning Strategies)
4. การเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน (Learning Strategies)
5. การประเมินผลการเรียนรู้ของคน (Learning Evaluation)

ซึ่งสอดคล้องกับบิกส์ (อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง, 2547, หน้า 124) ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่เรียนรู้แบบนำตนเอง นั้นจะต้องตอบคำถามต่อไปนี้ให้ได้

- ในส่วนของแรงจูงใจ จะต้องตอบคำถามว่า “ฉันต้องการอะไร”
 ในส่วนของเป้าหมาย จะต้องตอบคำถามว่า “เมื่อไปถึง ณ จุดนั้น จะเป็นอย่างไร”
 ในส่วนของภารกิจ จะต้องตอบคำถามว่า “ฉันต้องทำอะไร เพื่อให้ไปถึง ณ จุดนั้น”
 ในส่วนของบริบท จะต้องตอบคำถามว่า “ฉันต้องใช้ทรัพยากรอะไร”
 ในส่วนของความสามารถจะต้องตอบคำถามว่า “ฉันมีความสามารถทำอะไรได้บ้าง”
 ในส่วนของยุทธศาสตร์ จะต้องตอบคำถามว่า “แล้วฉันจะต้องทำอย่างไรจึงจะประสบ ความสำเร็จ”

3. ลักษณะผู้เรียนด้วยเทคนิค SDL (Self-directed Learning) การเรียนรู้แบบนำตนเอง

นักวิชาการการศึกษาหลายท่านได้อธิบายคุณลักษณะของผู้เรียนแบบนำตนเองไว้ดังนี้

Knowles (1975, unpagged) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้มีการเรียนรู้แบบนำตนเองไว้ 9 ประการ คือ

1. มีความเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคลในด้านความคิด และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ และการเรียนรู้แบบนำตนเอง
2. มีแนวคิดที่ตนเองเป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับผู้อื่น และเป็นผู้ที่สามารถควบคุมและนำตนเองได้
3. มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้สะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งการช่วยเหลือผู้อื่น ตลอดจนการได้รับความช่วยเหลือกลับจากบุคคลเหล่านั้น

4. มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. มีความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้จากความต้องการในการเรียนรู้ ของตนเองโดยเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถประเมินผลสำเร็จได้
6. มีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้สอนเพื่อขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษา
7. มีความสามารถในการแสวงหาบุคคล และแหล่งวิทยาการที่เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
8. มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่ง วิทยาการต่างๆ มีความคิดริเริ่ม และมีทักษะการวางแผนอย่างดี
9. มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลจากข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

ในงานวิจัยของ Guglielmino (1977, unpagged) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ ลักษณะการเรียนรู้แบบนำตนเอง หรือ SDLR (Self-Directed Learning Readiness) ที่ได้จากการใช้เทคนิคเดลฟาย ไว้ 8 ด้าน ดังนี้

1. การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ได้แก่ ความสนใจ ในการเรียน ความพอใจในความริเริ่มของตน ความรักการเรียน และความคาดหวังว่าจะเรียนอย่างต่อเนื่อง ความสนใจหาแหล่งความรู้ การมีความอดทนต่อข้อสงสัย การมีความสามารถในการยอมรับคำวิจารณ์ และการมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้
2. การมีมีโนทัศน์ของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการจัดแบ่งเวลาให้การเรียน การมีวินัย การมีความรู้เกี่ยวกับความต้องการการเรียนรู้ และแหล่งทรัพยากรทางความรู้ และการมีทัศนคติต่อตนเอง ว่าเป็นผู้กระตือรือร้นในการเรียนรู้
3. การมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in Learning) ได้แก่ การแสวงหาคำตอบจากคำถามต่างๆ ชอบแสวงหาความรู้ ชอบมีส่วนร่วมในการกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานด้วยตนเองได้ดี รักการเรียนรู้อุพอใจในทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ รู้แหล่งทรัพยากรทางความรู้ มีความสามารถในการพัฒนาแผนการทำงานของตนเอง และมีความริเริ่มในการเริ่มโครงการใหม่ๆ
4. การยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของตนเอง (Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) ได้แก่ การยอมรับจากผลการเรียนว่าตนเองมีสติปัญญาปานกลาง หรือเหนือกว่าปานกลาง ความเต็มใจเรียนในสิ่งที่ยากหากเป็นเรื่องที่สนใจ และมีความเชื่อมั่นในวิธีการเรียนและสืบสวนสอบสวนทางการศึกษา

5. ความรักในการเรียน (Love of Learning) ได้แก่ การชื่นชมบุคคลที่ค้นคว้า อยู่เสมอ การมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียน และสนุกกับการสืบสอบค้นคว้า

6. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ การมีความกล้าเสี่ยงกล้าลอง มีความสามารถคิดปัญหา และความสามารถคิดวิธีการเรียนในเรื่องหนึ่งๆ ได้หลายวิธี

7. การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ การมองตนเองว่าเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงอนาคต เห็นปัญหาว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย และไม่ใช้เครื่องหมายจะให้หยุดทำ

8. ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และทักษะการ แก้ปัญหา (Ability to Use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ การมีความสามารถในการใช้ทักษะการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา คิดว่าการแก้ปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

Skager (1978, unpagged) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนแบบนำตนเองได้ดี ว่าควรมีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง (Self-acceptance) ได้แก่การ มีเจตคติในเชิงบวกต่อตนเอง

2. การเป็นผู้มีการวางแผนการเรียน (Planfulness) ประกอบด้วย 1) การรับรู้ ความต้องการในการเรียนของตนเอง 2) การวางจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับความต้องการนั้น 3) การวางแผนปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุจุดประสงค์การเรียน

3. มีแรงจูงใจในการเรียนอยู่ในตนเอง (Intrinsic Motivation) สามารถเรียนรู้ ได้โดย ปราศจากสิ่งควบคุมหรือบังคับจากภายนอก เช่นรางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ การเรียน เพื่อต้องการวุฒิบัตรหรือตำแหน่ง

4. สามารถที่จะประเมินผลตนเอง (Internalized Evaluation) ได้ว่าจะเรียน ได้ดีแค่ไหน โดยอาจขอให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนเองก็ได้ โดยการประเมินจะต้องสอดคล้อง กับสิ่งต่างๆ ที่ ปรากฏเป็นจริงอยู่ในขณะนั้น

5. การมีลักษณะที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ (Openness to Experience) ได้แก่ การมีความ สนใจความใคร่รู้ ความอดทนต่อความคลุมเครือ การชอบสิ่งที่ยุ่งยากสับสน และการเรียนอย่างสนุก สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ ใหม่ๆ

6. การมีลักษณะของการยืดหยุ่น (Flexibility) ในการเรียนรู้ เต็มใจจะที่ เปลี่ยนแปลง เป้าหมายหรือวิธีการเรียน และใช้ระบบการเข้าถึงปัญหา โดยใช้ทักษะการสำรวจ การลองผิดลองถูก โดยไม่ล้มเลิกความตั้งใจที่จะเรียนรู้

7. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ดูแลตนเองได้ เลือกที่จะผูกพันกับ รูปแบบการ เรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง มีการกำหนดปัญหากับมาตรฐานของระยะเวลาและสถานที่ ที่กำหนดให้ว่าลักษณะการเรียนแบบใดที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้

Philip C. Candy (อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง, 2547, หน้า 96) ได้สรุปถึงคุณลักษณะผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้แบบนำตนเองไว้ดังนี้

1. มีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัยหรือประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง อาจจะได้ความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้
  2. เลือกแหล่งที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้ และถ้าจำเป็นก็อาจหามาตรการอื่นในการเรียนที่ไม่ต้องเรียนรู้เองก็ได้
  3. รู้จักพัฒนาเกณฑ์ที่ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง โดยการหาคำตอบและการให้เหตุผล
  4. รู้จักถามเหตุผลของการมีกฎระเบียบ กระบวนการ หลักการ และข้อสมมุติฐานที่ยอมรับได้โดยปริยาย
  5. ปฏิเสธที่จะเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้อื่น (ครูหรือผู้ฝึก) ต้องการ ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้
  6. ตระหนักในทางเลือก ทั้งโดยยุทธศาสตร์การศึกษาและการแปลความหมาย และเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับแนวความคิดและวัตถุประสงค์ของตนเองอย่างมีเหตุผล
  7. ทบทวนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในฐานะเป็นพัฒนาการทางความรู้และสังคม และสามารถปรับยุทธศาสตร์ของตนเองเพื่อเสริมศักยภาพในการเรียนรู้
  8. มองเป้าหมาย นโยบาย และแผน อย่างอิสระ โดยปราศจากแรงกดดันจากผู้อื่น
  9. พัฒนาความเข้าใจในความเป็นไปต่างๆ จนสามารถอธิบายกับผู้อื่นได้
  10. สร้างกรอบแนวความคิดได้ชัดเจนอย่างอิสระ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแนวคิดเมื่อมีเหตุผล
  11. สามารถแสวงหาความรู้ได้เองด้วยความกระตือรือร้นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่พึ่งการเสริมแรงหรือรางวัลจากผู้อื่น
  12. ระบุค่านิยมส่วนตัวและความสนใจของตัวเองได้
  13. เต็มใจและสามารถยอมรับแนวความคิดอื่นที่ถูกต้องและเผชิญกับการต่อต้าน อุปสรรครวมทั้งการวิจารณ์เป้าหมายของตนเองโดยปราศจากโทสะ
  14. สามารถประเมินข้อบกพร่องและข้อจำกัดของตนเองในฐานะผู้เรียนได้
- ละเอียดยุค แจ่มจันทร์ (2549, หน้า 62) ได้สรุปลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้แบบนำตนเองไว้ 8 ประการดังนี้
1. ผู้เรียนรู้ว่าจะเรียนอะไร จากใครและจากที่ไหน
  2. สามารถแสวงหาแหล่งความรู้หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้
  3. วิจัยและสามารถคัดสรรได้ว่าสารสนเทศต่างๆ ที่ได้มานั้นมีค่าต่อการเรียนรู้
  4. อุดหนุน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยากๆ
  5. สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความได้ดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา

6. ใช้คำถามเป็น
7. นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา
8. ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าคุณลักษณะของผู้เรียนที่จะนำไปสู่การแสดงบทบาทที่เหมาะสม ในการเรียนการสอนแบบนำตนเอง ต้องเริ่มต้นจากการรู้จักและยอมรับตนเองให้ได้เสียก่อน เพื่อที่จะวินิจฉัยได้ว่าตนเองต้องการเรียนรู้ในสิ่งใด อันอาจจะนำไปสู่กระบวนการดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้คุณลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน คือ การที่ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนด้วยตนเอง

4. กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเอง

Knowles (1975, unpagged) ได้อธิบายถึงกระบวนการของเทคนิค SDL (การชี้นำตนเอง) (self-direction) ว่าประกอบด้วย

1. เกิดจากความริเริ่มในตัวบุคคลโดยจะมีความช่วยเหลือจากคนอื่นหรือไม่ก็ตาม

2. วิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้
3. คิดวิธีการในการเรียนรู้เพื่อไปยังจุดมุ่งหมาย
4. เลือกแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้
5. เลือกและดำเนินการตามวิธีการและยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้
6. ทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

Skager (1978, unpagged) ได้กล่าวว่า มีวิธีการเรียนรู้ 4 รูปแบบที่จะนำไปสู่การเรียนรู้แบบนำตนเอง คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการค้นพบ การศึกษาแบบเปิด การสร้างความเป็นตัวของตัวเองอย่างเป็นระบบ

Chickering and Gamson (1995, unpagged) ได้พูดถึงหลักการสอนในระดับปริญญาตรีที่ดี 7 ประการ ว่าครูที่มีประสิทธิภาพต้องมีหลักการสอนที่ดี 7 ประการ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Encourages Contacts Between Students and Faculty)
2. พัฒนาความสัมพันธ์แบบเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน และความร่วมมือกันในกลุ่มเรียน (Develops Reciprocity and Cooperation Among Students)
3. ใช้เทคนิคการสอนที่ฉับไว น่าสนใจ เหมาะกับวัยของผู้เรียน (Uses Active Learning Techniques)
4. ให้ข้อมูลย้อนกลับทันที (Gives Prompt Feedback)
5. เน้นเรื่องกำหนดเวลาในการทำงาน (Emphasizes Time on Task)
6. สื่อสารกับผู้เรียนเรื่องความคาดหวังที่มีอยู่สูง (Communicates High Expectations)
7. เคารพความสามารถและวิธีการเรียนที่หลากหลาย (Respects Talents and Ways of Learning)

บทบาทของครูในการเป็นผู้แนะนำ (Facilitator) ในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบนำตนเอง Hiemstra (2004, p. 134) ควรมีการจัดกระบวนการเรียนดังนี้

1. จัดหาข้อมูลในแต่ละหัวข้อของการเรียนในการบรรยาย และมีการใช้สื่อเพื่อแทรกเทคนิคในการเรียนการสอนต่างๆ ตามความเหมาะสม
2. จัดการ จัดหาแหล่งให้ความรู้ให้แก่ผู้เรียนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มเล็กๆ ตามที่กำหนด
3. ช่วยผู้เรียนในการประเมินความต้องการ และประเมินความตามเนื้อหา ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รู้วิธีการเรียนของตัวเอง
4. ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน
5. จัดหาแหล่งข้อมูลต่างๆ หรือข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในการเรียนแต่เรื่องที่ได้กำหนดโดยการประเมินตามที่ต้องการ
6. สร้างแหล่งข้อมูล สื่อและต้นแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อและเนื้อหาที่หลากหลาย
7. จัดการให้มีการติดต่อกับบุคคลต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องและจัดทำแนวทางให้ผู้เรียนได้ มีประสบการณ์ทั้งส่วนตัวหรือเป็นกลุ่มเล็ก นอกเหนือจากกลุ่มปกติ
8. ทำงานร่วมกับผู้อื่นนอกห้องเรียน ในลักษณะของเป็นผู้กระตุ้นเกิดปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเรียน
9. ช่วยผู้เรียนในการพัฒนาทัศนคติผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่พึ่งตนเอง
10. สนับสนุนให้มีการอธิบาย ให้ตามคำถาม ให้มีกิจกรรมกลุ่มเล็กเพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้
11. พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติในแง่บวก
12. จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้มีการประเมินความต้องการ และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในห้องเรียนและเมื่อจบในแต่ละบทเรียน

จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่กล่าวมาแล้ว จะช่วยให้ผู้สอนได้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) อย่างสมบูรณ์แบบและให้ผู้เรียนรู้ถึงภาวะรับผิดชอบของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ตัวเองตั้งไว้ และจะเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจในความต้องการของตนเอง ได้เรียนรู้ตามความต้องการที่ตัวเองอยากเรียนรู้ และได้ผสมผสานข้อมูลกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อที่จะบรรลุจุดประสงค์ที่ตนเองตั้งใจ) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเอง ซึ่งมีส่วนประกอบ 7 ประการดังนี้

1. เป็นโครงการการเรียนรู้รายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนมีความสามารถแตกต่างกัน
2. สามารถทำสัญญาการเรียน เป็นข้อตกลงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการของสถาบันการศึกษา
3. กำหนดเวลาสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้กับผู้สอน
4. ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นแหล่งความรู้ คอยให้คำแนะนำ

5. การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบเปิด จัดเตรียมสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ศูนย์สื่อการศึกษา แหล่งความรู้สนับสนุนต่างๆ

6. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา เพราะผู้เรียนอยู่ในสังคมจำเป็นต้องติดต่อกับคนอื่นตลอดเวลา

7. การประเมินผล ผู้สอนจะต้องติดตาม สังเกตการณ์ผู้เรียนตลอดเวลา เพื่อติดตามประเมินความก้าวหน้าในการเรียน และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2549, หน้า 11-14) ได้กล่าวว่า เทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) (Self-directed learning) จำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติที่เป็นความสามารถพื้นฐานบางอย่าง เพื่อที่จะช่วยให้ การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จด้วยดีนั้นควรได้มีการจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ เรียนที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบนำตนเองมากที่สุด คือ

1. ให้ผู้เรียนเต็มใจที่จะเข้ารับการศึกษ โดยการให้อิสระภาพและการส่งเสริม ยั่วยุให้เกิดการสร้างสรรค์การพัฒนาคิด

2. ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และประสบการณ์ โดยการสนทนา พูดคุย

3. ไม่ใช้การบังคับเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพความสามารถของตน

4. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้แบบนำตนเอง โดยยึดหลักให้ผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลาง

5. คุณลักษณะที่สำคัญอันดับแรกของประชาธิปไตย คือ “มนุษย์จะเลือกหาแนวทางในการปฏิบัติงานของตนเองได้ดีที่สุดก็ต่อเมื่อเขาได้รับอิสรภาพ” กล่าวคือ ให้อิสระภาพผู้เรียนในการพัฒนาตนเอง

6. ต้องคำนึงว่าผู้บรรลุวุฒิภาวะยังต้องพัฒนาต่อไปเพื่อจะได้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขกับคนรอบตัว

7. ได้เสนอข้อคิดของ ซิริล โอสูล เกี่ยวกับการเรียนของผู้ใหญ่ไว้ 7 ประการ คือ

7.1 ให้ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะเรียน อย่าวิตกกังวลว่าจะเรียนไม่ได้ นำประสบการณ์ของผู้ใหญ่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์

7.2 กำหนดจุดมุ่งหมายที่ปฏิบัติได้จริงและเป็นจริงได้

7.3 อย่าพยายามทำสิ่งที่นอกเหนือขีดความสามารถตน เพราะจะไม่เกิดผลดีต่อกระบวนการเรียนรู้

7.4 ทำตนให้เป็นผู้พร้อมที่จะรับความคิดหรือวิทยาการใหม่ๆ สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง

7.5 ให้อภัยขอความช่วยเหลือจากคนอื่น พร้อมกับรู้จักให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้อื่นในโอกาสอันควร

7.6 การเรียนอย่าเน้นการจำต้องเน้นการแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติจริง การคิดสร้างสรรค์เพราะเมื่อมีการจำก็ต้องมีการลืม

7.7 ฝึกการทำงานอย่างมีขั้นตอนและมีระบบ โดยเริ่มจากขั้นตอนง่ายไปยาก

8. ต้องระลึกว่าชีวิตไม่ได้ขึ้นกับโอกาส แต่ขึ้นกับความสามารถ ซึ่งความสามารถของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา

9. ต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม เพราะตัวเราเป็นผู้รู้จักตนเองดังที่ทฤษฎีทางจิตวิทยา และสังคมวิทยากล่าวไว้

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2552, หน้า 6-13) ได้กล่าวถึง เทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) (Self-directed learning) ว่าเกิดขึ้นจากการเริ่มต้นของผู้เรียนเองเป็นสำคัญ (Learner's Initiative) โดยกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการนำตนเองประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. การบริหารจัดการด้วยตนเองโดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่สามารถนำไป ปฏิบัติได้จริงวางแผนการเรียนรู้เรียนตามแผนที่วางไว้และประเมินผลการเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

2. การตัดสินใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผู้เรียนเป็นผู้กำหนดว่าต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องใดผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3. การควบคุมตนเองในการเรียนรู้ให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้ทักษะและประสบการณ์ต่างๆ

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้หรือขั้นตอนของเทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) (Self-directed learning) มีอยู่ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ครูนำโดยการชักจูง อธิบาย
2. ครูจูงใจให้ผู้เรียนสนใจโดยการบรรยาย ให้ตั้งเป้าหมายและกำหนดกลยุทธ์วิธีการเรียน
3. นักเรียน เรียนโดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน
4. นักเรียนชี้นำตนเองโดยครูเป็นที่ปรึกษา ทำได้โดยการลองฝึกด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าเทคนิค SDL (การเรียนรู้แบบนำตนเอง) (Self-directed learning) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเอง จะเห็นว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการเรียนทางเว็บหรืออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบสูงในการนำและควบคุมตนเอง ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส่วนผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหาทรัพยากร แหล่งข้อมูลให้พร้อมและจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้แบบนำตนเอง จึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่สนับสนุนในการวิจัยนี้

บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) ผู้วิจัยนำเอาบทเรียนสำเร็จรูปเป็นสื่อการเรียนรู้ เข้ามาใช้ประกอบกิจกรรมโดยใช้การสอนด้วยเทคนิค (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) SDL ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) หมายถึง สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามบทเรียนสำเร็จรูป ผสมผสานกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เรื่องที่ 2 ราชอาณาจักรไทย เรื่องที่ 3 ราชอาณาจักรกัมพูชา เรื่องที่ 4 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เรื่องที่ 5 สหภาพพม่า เรื่องที่ 6 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เรื่องที่ 7 บรูไนดารุสซาลาม เรื่องที่ 8 สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เรื่องที่ 9 ประเทศมาเลเซีย เรื่องที่ 10 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และเรื่องที่ 11 สาธารณรัฐสิงคโปร์

2. ความสำคัญของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นบทเรียนสำเร็จรูปที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ครูผู้สอนจะนำไปประกอบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากบทเรียนสำเร็จรูปจะช่วยทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะด้านต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้ตามเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) เป็นการจัดการเรียนรู้แบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเร้าความสนใจให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาบทเรียนด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไม่น่าเบื่อ นักเรียนสามารถเข้าใจบทเรียนได้ด้วยตนเอง จนทำให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้

3. องค์ประกอบบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

จากการศึกษาองค์ประกอบของบทเรียนสำเร็จรูป ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บทเรียนสำเร็จรูป มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. ส่วนที่ 1 ส่วนนำ/คำชี้แจง ประกอบด้วย
  - 1.1 ชื่อเรื่อง
  - 1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
  - 1.3 ขั้นตอนการใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

- 1.4 ข้อเสนอแนะในการใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL
2. ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย
  - 2.1 แบบทดสอบก่อนเรียน
  - 2.2 กิจกรรมการเรียนรู้
  - 2.3 ใบงาน/กิจกรรมเพิ่มเติม
  - 2.4 แบบทดสอบหลังเรียน
3. ส่วนภาคผนวก ประกอบด้วย
  - 3.1 แผนการจัดการเรียนรู้
  - 3.2 เฉลยใบงาน/เฉลยกิจกรรมเพิ่มเติม เฉลยแบบทดสอบ

4. ขั้นตอนการสร้างบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

จากการศึกษาขั้นตอนการสร้างและพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการสร้างและพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหนองบัวเพ็ญพุทธศักราช 2553 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา ตัวชี้วัดและการวัดประเมินผล
2. ศึกษารายละเอียดของทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ บทเรียนสำเร็จรูป เทคนิค จากเอกสาร ตำรา และคู่มือที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ศึกษาเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกศึกษา เอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างบทเรียนสำเร็จรูป เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำบทเรียนสำเร็จรูป ที่มี ความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 11 เรื่อง โดยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยพิจารณาคัดเลือกนำมาปรับปรุง และแบ่งเป็นเรื่องๆ เพื่อให้เหมาะที่จะใช้สอนในแต่ละชั่วโมง
4. วิเคราะห์การจัดสาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด ความสัมพันธ์เชิงเนื้อหา แล้วแบ่งเนื้อหาออกเป็นย่อยๆ เพื่อจัดทำบทเรียนสำเร็จรูป และแบบทดสอบย่อยก่อนเรียนและหลังเรียนในบทเรียนสำเร็จรูป
5. กำหนดเนื้อหาที่นำมาสร้างบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL เรื่อง การเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 11 เรื่อง ดังนี้
  - เรื่องที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
  - เรื่องที่ 2 เรื่อง ราชอาณาจักรไทย
  - เรื่องที่ 3 เรื่อง ราชอาณาจักรกัมพูชา
  - เรื่องที่ 4 เรื่อง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
  - เรื่องที่ 5 เรื่อง สหภาพพม่า
  - เรื่องที่ 6 เรื่อง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

- เรื่องที่ 7 เรื่อง บรูไนดารุสซาลาม
- เรื่องที่ 8 เรื่อง สาธารณรัฐอินโดนีเซีย
- เรื่องที่ 9 เรื่อง ประเทศมาเลเซีย
- เรื่องที่ 10 เรื่อง สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
- เรื่องที่ 11 เรื่อง สาธารณรัฐสิงคโปร์

6. ดำเนินการสร้างและพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

เรื่อง การเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ละชุด ประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

- 6.1 ส่วนที่ 1 ส่วนนำ/คำชี้แจง ประกอบด้วย
  - 6.1.1 ชื่อเรื่อง
  - 6.1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
  - 6.1.3 ขั้นตอนการใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL
  - 6.1.4 ข้อเสนอแนะในการใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL
- 6.2 ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย
  - 6.2.1 แบบทดสอบก่อนเรียน
  - 6.2.2 กิจกรรมการเรียนรู้
  - 6.2.3 ใบงาน/กิจกรรมเพิ่มเติม
  - 6.2.4 แบบทดสอบหลังเรียน
- 6.3 ส่วนภาคผนวก ประกอบด้วย
  - 6.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้
  - 6.3.2 เฉลยใบงาน/เฉลยกิจกรรมเพิ่มเติม เฉลยแบบทดสอบ

5. ขั้นตอนและกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ตามบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ชักจูงผู้เรียนให้มีความพร้อมให้ตั้งเป้าหมาย และกำหนดกลยุทธ์วิธีการเรียน และทบทวนความรู้เดิม

ขั้นตอนที่ 2 ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน โดยคอยสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียน และให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนที่มีปัญหาในการเรียน

ขั้นตอนที่ 3 แบ่งบทเรียนแต่ละบทออกเป็นหน่วยย่อย เป็นขั้นๆ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามกรอบการเรียนรู้ (Frame) ตามลำดับจากง่าย ไปหายาก และให้เรียนเป็นขั้นๆ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้เรียนจะต้องให้คำตอบทุกกรอบ ตามลำดับของกรอบ โดยไม่ข้ามขั้นทุกครั้งให้ผู้เรียนให้คำตอบบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อเรียนเสร็จแล้ว ให้ผู้สอน สรุปและทบทวนความรู้

6. การหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL

เผชัญ กิจระการ (2544, หน้า 46-50) ระบุว่า ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนใดๆ มีกระบวนการสำคัญ อยู่ 2 วิธี ทั้งสอนวิธีควรทำความเข้าใจได้ว่าสื่อหรือเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ผ่านกระบวนการหาประสิทธิภาพจะเป็นที่ยอมรับได้ดังนี้

1. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงเหตุผล (Rational Approach) กระบวนการนี้เป็นการหาประสิทธิภาพโดยใช้หลักของความรู้ และเหตุผลในการตัดสินคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ (Panel of Experts) เป็นผู้พิจารณาตัดสินคุณค่าซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (Item Objective Congruence Index หรือ IOC) การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีนี้ จะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อคำถาม ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหานั้นๆ ด้านวัตถุประสงค์ ประเมินผลหรือวิจัย รวมทั้งอาจใช้ด้านภาษาไทยด้วย เพื่อพิจารณาด้านภาษาที่ใช้ในข้อคำถาม จำนวนที่ใช้อย่างน้อยประมาณ 3-4 คน จะมากกว่าก็ยิ่งดีหรืออาจน้อยกว่าถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเชี่ยวชาญในหลายด้านในคนเดียวกัน คือ เชี่ยวชาญทั้งเนื้อหาและด้านการวิจัย ก็ถือว่ามีความสมบัติแทนผู้เชี่ยวชาญได้ 2 ด้าน ผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะนำมาหาประสิทธิภาพโดยใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical Approach) วิธีการนี้จะนำสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนเป้าหมาย การหาประสิทธิภาพของสื่อ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียนโปรแกรม ชุดการสอน แผนการสอน แบบฝึกทักษะ เป็นต้น ส่วนมากใช้วิธีการหาประสิทธิภาพด้วยวิธีนี้ ประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์ การทำแบบฝึกหัดหรือกระบวนการเรียน หรือแบบทดสอบย่อย โดยแสดงเป็นค่าตัวเลข 2 ตัว เช่น $E_1/E_2 = 80/80$, $E_1/E_2 = 85/85$, $E_1/E_2 = 90/90$

เกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) มีความหมายแตกต่างกันหลายลักษณะ ในที่นี้จะยกตัวอย่าง $E_1/E_2 = 80/80$ ดังนี้ เกณฑ์ $80/80$ ในความหมายที่ 1 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ ผู้เรียนทั้งหมด ทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ ผู้เรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ได้คะแนน เฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนการหาค่า E_1 และ E_2 ใช้สูตรดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของแบบประเมินพฤติกรรมการเรียน และแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนและแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน
	N	แทน	จำนวนผู้เรียนทั้งหมด

$$E_2 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หลังเรียน
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หลังเรียน
	N	แทน	จำนวนผู้เรียนทั้งหมด

ประสิทธิภาพของสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอน จะมาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ E_1 และ E_2 เป็นตัวเลข ตัวแรกและตัวหลังตามลำดับ ถ้าตัวเลขเข้าใกล้ 100 มากเท่าไรยิ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมากขึ้น

วาโร เฟ็งส์วีสดี (2546, หน้า 42-45) เสนอเกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึงระดับประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับผู้ผลิตชุดการเรียนรู้จะพึงพอใจว่า หากชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้ว ก็มีคุณค่านำไปใช้ได้ และคุ้มค่าต่อการลงทุนผลิตออกมา เกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์)

1. ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (Transitional Behavior หรือ E_1) ประเมินผลต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยๆ พฤติกรรมนี้เรียกว่า “กระบวนการ” (Process) ของผู้เรียนที่สังเกต จากการประกอบกิจกรรมกลุ่มและรายงานบุคคล ซึ่งได้แก่งานที่มอบหมายและกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้

2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (Terminal Behavior หรือ E_2) คือ ประเมินผู้เรียนโดย พิจารณาจากการทดสอบหลังเรียน

การกำหนดค่าการหาประสิทธิภาพเป็น E_1 คือ ประสิทธิภาพ ของกระบวนการ และ E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ซึ่งการที่จะกำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 มีค่าเท่าใด นั้นผู้ที่สอน เป็นผู้พิจารณาโดยเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งค่าไว้ 80/80, 85/85 และ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะอาจจะตั้งไว้ต่ำกว่านี้ก็ได้ เช่น 75/75 เป็นต้น ซึ่งเมื่อผลิตนวัตกรรมเสร็จแล้วจะต้องนำนวัตกรรมไปหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. 1:1 (หรือแบบเดี่ยว) คือ การทดลองกับผู้เรียน 3 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และแก่ โดยทดลองกับเด็กอ่อนก่อน ทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็ก ปานกลางแล้ว จึงนำไปทดลองกับเด็กแก่
2. 1:10 (หรือแบบกลุ่ม) คือ ทดลองกับผู้เรียน 6-10 คน คณะผู้เรียนทั้งแก่ และอ่อนคำนวณหาประสิทธิภาพและปรับปรุง ซึ่งในครั้งนี้จะเน้นจะเพิ่มขึ้นเกือบเท่าเกณฑ์หรือ ห่าง จากเกณฑ์ประมาณ 10% นั่นคือ ค่า E_1/E_2 ประมาณ 70/70
3. 1:100 (หรือภาคสนาม) คือ ทดลองกับผู้เรียน 30-100 คน คณะผู้เรียน ทั้งแก่ และอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ซึ่งในครั้งนี้อาจได้ควรใกล้เคียงกับ เกณฑ์ที่ตั้งไว้

เมื่อทดลองนวัตกรรมแล้วให้เทียบกับค่า E_1/E_2 เพื่อดูว่าเราจะยอมรับ ประสิทธิภาพหรือไม่ ซึ่งการยอมรับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม มี 3 ระดับ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของนวัตกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่า เกินกว่า ร้อยละ 2.5 ขึ้นไป
2. เท่ากับเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ เมื่อประสิทธิภาพของ นวัตกรรม เท่ากับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกินร้อยละ 2.5
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ เมื่อประสิทธิภาพของ นวัตกรรม ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกินร้อยละ 2.5

จากการศึกษาการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนด ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค SDL (Self-directed learning) (การเรียนรู้ แบบชี้นำตนเอง) ตามวิธีของ เผชญ กิจระการ (2544, หน้า 46-50) โดยกำหนดประสิทธิภาพของ ชุดการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ที่ 80/80

ความมีวินัยในตนเอง

1. ความหมายของวินัยในตนเอง

ความมีวินัยในตนเองเป็นบุคลิกอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีความสำคัญมาก มนุษย์ ที่เป็นผู้มีวินัยในตนเอง ถือว่าเป็นผู้บรรลุวุฒิภาวะทางจิตสูง สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ อย่างมีเหตุผลท่านผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของความมีวินัยในตนเอง ไว้ดังนี้

สินีนาน สุทธิจินดา (2543, หน้า 16) ได้ให้ความหมาย ความมีวินัยในตนเองว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามที่ตน

มุ่งหวังไว้โดยเกิดจากความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีงาม แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผล
ที่ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและบุคคลอื่นในอนาคตและจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด

ความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

ไพฑูริย์ การเพียร (2544, หน้า 9) กล่าวถึง วินัยในตนเอง หมายถึง
ความสามารถในการบังคับควบคุมอารมณ์ ตลอดจนพฤติกรรมของตนเอง โดยใช้หลักเหตุ
ผลที่ไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและศีลธรรม มีความตั้งใจ มั่นใจ ในพฤติกรรมที่ตนแสดงออกมา
ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้วเกิดผลดีต่อตนเองและสังคมที่ตนอาศัยอยู่

โกษีย์ วงศ์สุธา (2546, หน้า 20) ให้ความหมายของวินัยในตนเองว่า หมายถึง
ความสามารถของบุคคลในการควบคุมตนเองที่จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่จะ
เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือส่วนรวม โดยเกิดจากความรู้สึกสำนึกภายในตนเอง ไม่มีความรู้สึก
ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งนั้นๆ

สินีนาฏ ปลื้มมะลิ่ง (2547, หน้า 33) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง
ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้
โดยเกิดจากความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีงามแต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลที่ทำให้
เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและบุคคลอื่นในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง
แก่ตนเองและบุคคลอื่นโดยไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

ธีระภรณ์ ดงอนันท์ (2552, หน้า 13) กล่าวว่า ความมีวินัยในตนเอง
หมายถึง พฤติกรรมที่ แสดงออกของบุคคลภายใต้การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง
ให้อยู่ในระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเกิดจากจิตสำนึกของบุคคล และมีการควบคุม
ตนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามที่สังคมยอมรับและก่อให้เกิดความสุขความเจริญทั้งต่อ
ตนเองและบุคคลอื่นในสังคม

ประยูรภรณ์ บุ่งทอง (2555, หน้า 10) วินัยในตนเอง หมายถึง คุณลักษณะ
ของบุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้โดยเกิด
ความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีงาม อยู่ในกฎระเบียบข้อบังคับปฏิบัติตามกฎของสังคม ตรงต่อเวลา
เคารพในสิทธิของผู้อื่น เชื่อมมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้ มีความอดทน และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

English and English (1958, p. 487 อ้างถึงใน สินีนาฏ สุทธจินดา, 2543,
หน้า 16) ได้ให้ความหมายของการมีวินัยในตนเองว่า วินัยในตนเองเป็นลักษณะของการนำตนเอง
การควบคุมหรือการบังคับตนเองโดยอาศัยแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับอุดมคติที่บุคคลสร้างขึ้นสำหรับ
ตนเอง หรือเป็นการควบคุมตนเองหมายถึง ความสามารถในการรู้จักบังคับหรือควบคุมพฤติกรรม
ต่างๆ ที่เป็นแรงกระตุ้น หรือเป็นการเสริมแรงให้เกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายที่ดีกว่าเดิม

Vincent (1961, pp. 42-43 อ้างถึงใน อรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์, 2542, หน้า 8)
กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากต่อ
ตนเองในอนาคตหรือการไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวและสิทธิของบุคคลอื่น รวมทั้งหมายถึง
การที่บุคคลกระทำสิ่งที่ตนไม่ชอบทำ แต่ การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของบุคคล
อื่นได้รับการตอบสนองหรือกระทำสิ่งอันเป็นผลให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในอนาคต

จากการศึกษาความหมายของความมีวินัยในตนเอง สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติ ที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอกของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกันจะได้อยู่ร่วมกัน ด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน โดยตนเองมี จิตสำนึกที่กระทำเพื่อที่จะบังเกิดผลดีต่อตนเองส่วนรวมและสังคม

2. ความสำคัญของวินัยในตนเอง

สินินา สุทธจินดา (2543, หน้า 35) ได้สรุปไว้ว่า วินัยนั้นจะช่วยกำหนดทิศทางให้สมาชิกในสังคมประพฤติ ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ถ้าหากปราศจากวินัยแล้วการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะวุ่นวายสับสนเพราะแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในระดับการศึกษา ความรู้ จิตใจ การอบรมเลี้ยงดูและความต้องการในด้านต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันถ้าคนในสังคมนั้นๆ มีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นประพฤติที่มีเหตุผล มีความอดทน มั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้ มีจริยธรรม ซึ่งจะทำให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ อย่างสงบสุข การพัฒนาวินัยในตนเองแก่นักเรียนหรือเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้นักเรียนหรือเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตของตนอย่างถูกต้องมีเหตุผล และเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคมที่ตนเองอยู่และยังช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

กุลชา ศิริเฉลิมพงศ์ (2544, หน้า 18) ได้สรุปว่า คุณค่าของวินัยในตนเองช่วยให้กลุ่มคนหรือสังคมต่างๆ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกันและเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี เนื่องจากทุกคนกระทำการสิ่งที่สังคมยอมรับ เข้าใจผู้อื่น สำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงมีความรับผิดชอบ เสียสละ ซึ่งช่วยให้การพัฒนาประเทศเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

ธิติมา จักรเพชร (2544, หน้า 21 อ้างถึงใน สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม, 2521, หน้า 97) กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตนเองเอาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง
3. ช่วยสร้างความสามัคคี ปรงดองให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ
4. ช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้ตนเอง
5. ช่วยให้ครูและนักเรียนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในการเรียนการสอน

6. ช่วยส่งเสริมหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539, หน้า 759) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัยว่าการมีระเบียบวินัย เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ สนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้ที่มีการปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมและเมื่อโตก็ตามที่เด็กได้ พัฒนาลักษณะดังกล่าวแล้วเด็กก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่ นอกจากนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 5-6 อ้างถึงใน เกษศักดิ์ ผลดีดิลก, 2547, หน้า 19) ได้อธิบายถึงความสำคัญของวินัยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมี วินัยไม่ว่าจะเป็นวินัยภายนอก หรือเป็นวินัยภายในตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกทำให้เกิด สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัวโดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นจาก ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีมีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้ ปรับตัวในสิ่งใหม่ๆ อันจะเป็นกำลังคนที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมี การรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่นการปฏิบัติ ตามแบบแผนของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันมี การดำเนินงานของภาคธุรกิจ อย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งซึ่ง ผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา และวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์จึงจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

4. ด้านการเมือง การที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพยอมรับความคิดเห็น ของบุคคลที่อื่นแตกต่างไปจากตนและตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย ในฐานะประชาชนจะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นไปได้อย่างง่าย วินัยในตนเองเป็นพื้นฐานของการควบคุมตนเองให้มีวินัยในสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความมีวินัยในตนเอง เป็นคุณลักษณะของพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลในการอยู่ร่วมกับสังคมหรือบุคคลอื่น บุคคลที่มีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถ ควบคุมตนให้อยู่ในกรอบระเบียบ กติกาของสังคมได้ เป็นที่ยอมรับของคนอื่นและเป็นที่สำคัญ ในการพัฒนาประเทศต่อไป

3. คุณลักษณะของบุคคลที่มีวินัยในตนเอง

มีนักวิชาการได้เสนอแนะคุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง ดังนี้

Wiggins, (1971, p. 289 อ้างถึงใน ญัฐพร สตาภรณ์, 2540, หน้า 27)

ศึกษาถึงการควบคุมตนเอง หรือความมีวินัยในตนเอง พบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความวิตกกังวลน้อย
3. มีความอดทน
4. ประพฤติตนอย่างมีเหตุผล

Baruch, (1979, pp. 4-5 อ้างถึงใน ญัฐพร สตาภรณ์, 2540, หน้า 27)

สรุปลักษณะของบุคคลผู้มีวินัยในตนเองดังนี้ คือ

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ

3. ปฏิบัติ ตามระเบียบของสังคม

สุนันทา ประเสริฐศรี (2540, หน้า 4-5) ได้ศึกษาลักษณะวินัยในตนเอง อันประกอบด้วย (1) ความรับผิดชอบ (2) ความซื่อสัตย์ (3) การตรงต่อเวลา (4) ความเป็นผู้นำ (5) ความอดทน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 17-18) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งชี้ว่ามีวินัยในตนเอง ดังนี้ (1) การควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา และใจ (2) การยอมรับทั้งผลการกระทำของตนเอง (3) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (4) การตรงต่อเวลา (5) ความมีเหตุผล (6) การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นตามกฎเกณฑ์ของสังคม (7) การเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

Ausubel (1968, pp. 459-460 อ้างถึงใน ญัตติพร สตาภรณ์, 2540, หน้า 27) เสนอว่า ผู้มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะดังนี้ คือ

1. ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสังคม
2. เชื่อมั่นในตนเอง
3. พึ่งตนเอง
4. ควบคุมอารมณ์ได้
5. อดทน

จิราพร อรุณพลทรัพย์ (2541, หน้า 4-5) ได้ศึกษาวินัยในตนเอง อันประกอบด้วยลักษณะดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. ความอดทน
3. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
4. การเคารพระเบียบของโรงเรียน
5. การยอมรับการกระทำของตน

ไชยา พรหมวิชิตกุล (2541, หน้า 20-21) ได้บอกลักษณะของวินัย ในตนเองบางประการที่เหมาะสมกับวัยรุ่นอายุ 13-18 ปี บางลักษณะ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. ความอดทน
3. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
4. การเคารพกฎระเบียบ
5. การยอมรับการกระทำของตนเอง

อนุชา หลิมศิริวงษ์ (2541, หน้า 13) ได้สรุปลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง คือ ผู้ที่สามารถควบคุมตนเองหรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง ซึ่งมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

3. มีความรับผิดชอบ
  4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
  5. มีความอดทน
  6. สามารถคาดหวังผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต
- วสัน ปุณนิผล (2542, หน้า 4-5) ได้กล่าวว่า ลักษณะพฤติกรรมวินัย

ในตนเองไว้ดังนี้

1. การตรงต่อเวลา
2. ความซื่อสัตย์
3. ความรับผิดชอบ
4. ความมีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของโรงเรียนหรือสังคม
5. การเคารพสิทธิของผู้อื่น
6. การยอมรับการกระทำของตนเอง

อำนาจ จันทรมหา (2542, หน้า 30) สรุปว่า ลักษณะผู้ที่มีวินัยในตนเอง
ควรประกอบด้วยพฤติกรรมที่สำคัญดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์
2. มีความรับผิดชอบ
3. มีความตั้งใจ
4. การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
5. มีความเป็นผู้นำ
6. มีความตรงต่อเวลา
7. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
8. มีความอดทน
9. ความเสียสละ

กรรณิกา สิวลิพันธ์ (2543, หน้า 37-38) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีวินัย
ในตนเองไว้ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง มีความแน่ใจหรือมั่นใจ
ในความสามารถของตนเองว่าจะกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลและเชื่อว่าการที่
ประสบผลสำเร็จได้ตามที่ตั้งใจไว้เป็นผลมาจากความสามารถทักษะหรือการกระทำของตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ หมายถึง มีความสนใจ ความตั้งใจจริงที่จะทำงาน
และติดตามผลงานที่ได้กระทำแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จตามเวลาที่กำหนด
ตลอดจนรู้ว่าจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรให้ เหมาะสมกับเวลาและโอกาส
3. มีความเป็นผู้นำ หมายถึง สามารถชักจูง แก้ปัญหา และดำเนิน
กิจกรรมของกลุ่มไปสู่เป้าหมายที่กำหนดและรับผิดชอบต่อกลุ่มได้
4. มีลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง สามารถอดใจรอผลที่จะเกิดขึ้น
ในอนาคตซึ่งดีกว่าในปัจจุบันได้

5. เคารพในสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ไม่ประพฤติปฏิบัติก้าวท้าวหรือล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น

6. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม หมายถึง ประพฤติปฏิบัติ โดยไม่ขัดกับกฎข้อบังคับของสังคมทั่วไป รวมทั้งปฏิบัติตามระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

7. มีความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง มีลักษณะของพฤติกรรมหรือความรู้สึกของบุคคลที่คิดและกระทำ ดังนี้ คือ ไม่หลอกลวงตนเองและผู้อื่น ไม่ทุจริต ไม่หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและละอายเกรงกลัวต่อบาป

8. มีความอดทนขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน มีจิตใจเข้มแข็งไม่ยอมแพ้ ต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความพยายามอย่างสม่ำเสมอ มุ่งปฏิบัติ หน้าที่ การงานจนสำเร็จ

9. รู้จักเสียสละและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หมายถึง การยอมเสียสละสิทธิและยอมลำบากเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น โดยการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งได้ ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบภัยพิบัติ ให้ได้รับความสะดวกสบาย และมีความสบายใจมากขึ้น

สินีนานู สุทธจินดา (2543, หน้า 19-20) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ ดังนี้

1. การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง .
3. มีความตั้งใจจริง
4. สามารถควบคุมอารมณ์ได้
5. มีความอดทน
6. ตรงต่อเวลา
7. มีความรับผิดชอบ
8. ความเป็นผู้นำ

พิมพา ม่วงศิริธรรม (2544, หน้า 20-21) สรุปลักษณะของวินัยในตนเองประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. การตั้งใจทำงาน
2. การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น
3. การตรงต่อเวลา
4. การปฏิบัติตามระเบียบของสังคม

กัญระญา รุ่งเรือง (2545, หน้า 15) ได้สรุปลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. ตรงต่อเวลา
3. มีความซื่อสัตย์

4. มีเหตุผล
  5. มีความอดทน
  6. มีความเสียสละ
  7. มีความตั้งใจ
  8. ยอมรับผลการกระทำของตนเอง
  9. รู้จักหน้าที่และการกระทำเป็นอย่างดี
  10. ปฏิบัติตามระเบียบ
  11. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
  12. ปรับตัวอยู่กับคนอื่นได้อย่างมีความสุข
- กรมวิชาการ (2542, หน้า 15) ได้สรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ที่มีวินัย

ในตนเอง ไว้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความรู้สึกรับผิดชอบ
4. ไม่กังวลใจ
5. มีความตั้งใจจริง ใจคอมั่นคง
6. มีลักษณะความเป็นผู้นำ
7. มีความซื่อสัตย์
8. จริงใจ
9. มีเหตุผล
10. กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ
11. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
12. อดทน
13. รู้จักสิทธิหน้าที่
14. ตรงต่อเวลา
15. เสียสละ
16. มีความตั้งใจเพียรพยายาม
17. ยอมรับผลการกระทำของตนเอง
18. รู้จักหน้าที่และการกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
19. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
20. ประหยัด
21. สามัคคีในหมู่คณะ

ชนาภรณ์ เพาพาน (2545, หน้า 4-5) สรุปลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ

2. การตรงต่อเวลา
3. การปฏิบัติตามระเบียบของสังคม
4. เคารพสิทธิของผู้อื่น

ณัฐพล กล้าหาญ (กัญระญา รุ่งเรือง, 2545, หน้า 15 อ้างถึงใน ณัฐพล กล้าหาญ, 2540) ได้สรุปเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองไว้ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความตรงต่อเวลา
3. มีความมีระเบียบวินัย
4. มีความซื่อสัตย์สุจริต

กรมวิชาการ (2543 อ้างถึงใน สรียา เหลาธรรม, 2546, หน้า 25)

ได้จำแนกพฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง ได้แก่

1. ตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ ปฏิบัติงานทันเวลาที่กำหนด
2. วางแผนการใช้เวลาในการทำงานและการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ แบ่งเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม การดำเนินชีวิตประจำวัน
3. ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่คณะและเคารพกติกาของสังคม พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ เคารพกฎหมายบ้านเมือง กฎจราจร ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
4. รู้จักประเมินตนเอง พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ บอกข้อดี-ข้อเสียในการทำงาน
5. ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ แสดงมารยาทได้ถูกต้องตามกาลเทศะอย่างสม่ำเสมอ
6. ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดง คือ ไม่พูดเท็จ ไม่แอบอ้างหรือนำของผู้อื่นมาเป็นของตน

จากการศึกษาคุณลักษณะของวินัยในตนเอง พบว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้มีวินัยในตนเอง ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความอดทน ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถาบันและสังคม มีความซื่อสัตย์ มีความมั่นใจในตนเอง เคารพในสิทธิของผู้อื่นซึ่งบุคคลที่มีคุณลักษณะดังกล่าวจึงถือว่าเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาและตั้งสมมติฐานถึงความสัมพันธ์ของความรับผิดชอบ ความอดทน ความซื่อสัตย์ และความมั่นใจในตนเอง ว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองหรือไม่อย่างไร

4. การส่งเสริมพัฒนาความมีวินัยในตนเองให้กับผู้เรียน

การที่จะให้บุคคลมีวินัยในตนเองนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาส่งเสริมวินัยในตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นการส่งเสริมวินัยในตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะทำให้มีส่วนในการพัฒนาตนเองและสังคม ดังนั้นครูจึงซึ่งนักการศึกษาและนักวิจัยได้สรุปไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 12) ได้แนะแนวทางในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่มีการผ่อนคลาย
2. ให้โอกาสเด็กเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสคิดและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
4. เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันสร้างข้อตกลง
5. แสดงความชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลง ให้กำลังใจ และช่วยเหลือเด็กที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง

6. ทบทวนสิ่งที่เด็กกระทำ โดยการถามหรือชมเชย

ณัฐพร สตาภรณ์ (2540, หน้า 27) กล่าวว่า การเสริมสร้างวินัยในตนเองให้เยาวชน ควรเป็นวินัยที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเต็มใจมากกว่าวินัยที่มีรากฐานมาจากคำสั่งการบังคับหรือการลงโทษ และควรได้รับการฝึกให้มีขึ้นตั้งแต่วัยเยาว์เป็นต้นไป

ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามวิธีการที่จะช่วยฝึกวินัยในตนเองดังตัวอย่างที่ ทองคุณ หงส์พันธ์ (2531, หน้า 87 อ้างถึงใน สุชา ไอยราพงศ์, 2542, หน้า 172-173) ได้เสนอไว้คือ

1. การสร้างวินัยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในตนเอง เพราะความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนจะเป็นพื้นฐานที่จะทำให้คนเราเชื่อมั่นในการที่จะกำกับตนเองทำให้เกิดวินัยในตนเอง
2. การสร้างมโนธรรมสำนึกในฐานะสมาชิกของสังคม นั่นคือ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าสังคมประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมากอยู่ร่วมกัน และจุดหมายปลายทางของการอยู่ร่วมกันก็คือความสงบสุขเรียบร้อย ทุกคนจึงจำเป็นต้องเสียสละอิสรภาพส่วนตัวบางอย่าง ละเว้นสิ่งที่ตนปรารถนาบางประการซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลอื่นในที่สุดสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น เกิดวินัยทั้งในตนเองและวินัยทางสังคมด้วย
3. การจัดทำปฏิทินชีวิต ซึ่งอาจจัดทำปฏิทินชีวิตเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้ การทำเช่นนี้น้อยๆ ก่อให้เกิดภารกิจการทำงานที่เป็นกิจนิสัยโดยไม่มีใครต้องมาบังคับ
4. การฝึกให้เป็นคนตรงต่อเวลา เห็นคุณค่าของเวลาและรู้จักใช้เวลาให้คุ้มค่า
5. การพยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง
6. การฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้จิตใจสงบ ทำให้ไม่ฟุ้งซ่าน ช่วยให้ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และเกิดความเชื่อมั่นในการที่จะควบคุมตนเองในการทำงานต่างๆ

กุลชา ศิรเฉลิมพงษ์ (2544, หน้า 18-19) ในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองแก่เยาวชนไทย สถาบันบุคคลหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องสรุปดังนี้

1. บิดามารดา บ้านหรือสถาบันครอบครัว เป็นแห่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอมตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรม และจริยธรรมรวมทั้งระเบียบวินัยแก่สมาชิกในครอบครัวและยังต้องทำหน้าที่นี้ต่อ แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนต่างๆ แล้วก็ตาม

2. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวโดยปกติ เด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่โดยการสังเกตและการเลียนแบบมากกว่าจะได้รับฟังการสั่งสอนจากผู้ใหญ่โดยตรงตราบใดที่หากผู้ใหญ่มีลักษณะเด่นเป็นที่ยกย่องบูชาแก่เด็กมาก เด็กจะมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่มากขึ้นเท่านั้น

3. เพื่อนๆ ของเด็กเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางจริยธรรมต่างๆ เช่นกัน โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่นเวลาจะทำอะไรมักจะคล้อยตามเพื่อนๆ การเรียนรู้พฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กมิใช่มาจากการรับจากเพื่อนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังได้มาจากการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การเข้าใจและกันระหว่างเด็กวัยเดียวกันซึ่งเพื่อนๆ ดังกล่าวเป็นทั้งเพื่อนในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย

4. พระสงฆ์หรือผู้นำจริยธรรมและคุณธรรมในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือท้องถิ่น ที่เด็กอยู่ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของผู้ใหญ่ในสังคมนั้นและการได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนด้านจริยธรรมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ของพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ในท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังจริยธรรมด้านต่างๆ แก่เด็กในท้องถิ่นนั้นด้วย

5. สื่อสารมวลชนทุกรูปแบบ ในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังหรือการเปลี่ยนแปลงตลอดจนรูปแบบพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะความมีวินัยในตนเอง สื่อมวลชนถือเป็นเครื่องมือปลูกฝังจริยธรรมด้านต่างๆ ให้แก่เด็ก ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งถ้าสื่อมวลชนเหล่านี้ไม่สนใจหรือรับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีแก่เด็กอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝัง หล่อหลอมให้เด็กเป็นผู้มีจริยธรรมที่ดีงามโดยเฉพาะความมีวินัยในตนเองด้วย

6. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งจะรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่างๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างอันดีงามของผู้สอน อาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับจริยธรรมศึกษาโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา ฯลฯ ก็มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและการเสริมสร้างจริยธรรมที่ดี โดยเฉพาะด้านความมีวินัยในตนเอง

จากการส่งเสริมและพัฒนาความมีวินัยในตนเองที่นำเสนอมาชี้ให้เห็นว่าผู้สอนหรือโรงเรียนควรดำเนินการพัฒนาอย่างจริงจัง มีความเป็นธรรมและต่อเนื่องนอกจากนี้ควรสร้างความตระหนักและอาศัยพลังจากครอบครัวและชุมชนด้วยจึงจะสามารถหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นผู้มีทางเสื่อแห่งชีวิตนำพาตนเองให้อยู่ในโลกยุคที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุและความกดดันต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพแห่งชีวิต สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่ตนเองและเกื้อกูลให้สังคมเข้มแข็งดังเจตนารมณ์แห่งการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวินัยในตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัยในตนเอง ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาอธิบายดังนี้

5.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

Freud เชื่อว่า ความสำนึกเป็นความรู้สึกผิดชอบ (Conscience) ที่อยู่ภายในว่าเป็นสิ่งที่เด็กได้รับจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา เพื่อน ด้วยกระบวนการเทียบเคียง (identification) เด็กจะใช้วิธีเลียนแบบผู้มีอำนาจเหนือตนหรือผู้ที่ตนรักจนในที่สุดจะยอมรับเอา กฎเกณฑ์ต่างๆ มาเป็นหลักปฏิบัติของตนเองโดยอัตโนมัติและเมื่อใดที่เด็กเกิดความต้องการส่วนตัวที่ไม่เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ที่ยึดถือไว้เด็กจะเกิดความขัดแย้งภายในใจเกิดความรู้สึกกละอายใจ มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเองและในโอกาสต่อไปเขาจะละเว้น ไม่กระทำซ้ำ โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากภายนอก (อนุชา หลิมศิริวงษ์, 2541, หน้า 14)

5.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget

Piaget ได้แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 2 ขั้น คือ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2544, หน้า 66-67)

ขั้นที่ 1 Heteronomous เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรม มาจากผู้มีอำนาจเหนือตน และถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามเปลี่ยนแปลงไม่ได้

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมเฮเทอโรโนมัสเด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ รับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมจาก บิดามารดา ครูและเด็กโต เด็กวัยนี้จะมีความเชื่อถือดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมใดจะถูกต้อนหรือตีก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
2. กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้
3. ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาดถ้าใครทำตามกฎเกณฑ์เป็นคนดีและไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็นคนไม่ดี
4. การใช้จรรยาวิพากษ์หรือการประณามตัดสินว่าใครผิดถูกไม่คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

ขั้นที่ 2 Autonomus เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญและคิดถึงแรงจูงใจของผู้กระทำ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้น Autonomus

1. กฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์ อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน
2. กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อบุคคลที่ จะต้องปฏิบัติยอมรับกฎเกณฑ์นั้น
3. การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม

4. การใช้จรรยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใคร ผิด ถูก คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

Piaget ให้ข้อสรุปพัฒนาการทางจริยธรรมว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ เป็นไปตามขั้นตอนและขึ้นอยู่กับวัย ซึ่งเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุ ระหว่าง 5-8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูและเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น คือตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมี ความร่วมมืออันนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้

5.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg Kohlberg ได้ศึกษาพัฒนาการของ Piaget ซึ่งได้ พบพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์มี 6 ขั้น ขั้นตอนการพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์ กับอายุและพัฒนาการทางสติ ปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ขั้นนี้ จัดเป็น 3 ระดับแต่ละระดับมี 2 ขั้น พอสรุปได้ดังนี้ (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524, หน้า 29-30)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level)
ในระดับนี้ เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ดี ไม่ดี จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้

ขั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ ประมาณ 7 ปี ซึ่งชอบใช้หลักการเชื่อฟังและหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับโทษจะเลือกกระทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่า ยอมกระทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้มีอำนาจเหนือตน สาเหตุที่เด็กวัยนี้ใช้ความกลัวถูกลงโทษเป็นเหตุ ผลในการตัดสินความถูกผิดของการกระทำนั้นเนื่องจากเด็กอายุไม่เกิน 7 ปีนี้ ยังประสบการณ์หรือการรับรู้ ทางสังคมไม่เพียงพอ และยังไม่เข้าใจความคิดของผู้อื่นซึ่งเป็นเรื่องของนามธรรม เด็กจึงรับรู้และตัดสินความถูกผิดของการกระทำต่างๆ ตามสิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 2 หลักการแสดงหารางวัล อายุ 7-10 ปี ขั้นนี้เด็กจะเน้นความสำคัญของการได้ รับรางวัลและคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กกระทำความดีมากกว่าการดู หรือชู่ว่าจะลงโทษ ซึ่งเป็นการเลือกกระทำในสิ่งที่น่าความพอใจมาให้ตนเท่านั้นเริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนแบบเด็กๆ คือ เข้ามามากันต้องทำไปสาเหตุที่ เด็กวัยนี้ใช้หลักการได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นเหตุ ผลในการตัดสินความถูกผิดของการกระทำเนื่องจากเด็กอายุ 7-10 ปี มี ความรู้ และประสบการณ์ทางสังคมเพียงพอจะรับรู้ ได้ว่าแต่ละบุคคลมีความต้องการแตกต่างกัน และความขัดแย้งเกิดจากทุกคนต้องการได้รับการตอบสนองตามความต้องการของตนเอง เนื่องจากเด็กวัยนี้มีข้อจำกัดด้านสติ ปัญญาจึงตอบสนองเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ในระดับนี้ผู้กระทำถือว่าการประพฤติตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดา มารดา กลุ่มที่ ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรกระทำผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่ คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญทุกคนมีหน้าที่รักษามาตรฐานทางจริยธรรม

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ อายุ 10-13 ปี ในขั้นนี้เป็น พฤติกรรมของคนดีตามมาตรฐานหรือความ คาดหวังของบิดามารดา หรือ เพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรมดี หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ ในขั้นนี้บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน สาเหตุที่เด็กวัยนี้ใช้การได้รับการยอมรับจากผู้อื่นหรือสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจความผิดของการกระทำ เนื่องจากเด็กอายุ 10-13 ปี สามารถจะเรียนรู้และเข้าใจได้ว่าการคาดหวังของผู้อื่นมีผลต่อตนเองและรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม อายุ 13-16 ปี ในขั้นนี้ถือว่าสังคมจะอยู่อย่างมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดี หรือคนที่มีพฤติกรรม ถูกต้อง คือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมายเพื่อรักษา ความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม สาเหตุที่วัยรุ่นวัยนี้ยึดถือความเป็นระเบียบและ กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจความผิดของการกระทำเนื่องจากอายุ 13-16 ปี บุคคลสามารถเรียนรู้และเข้าใจความเป็นอยู่ของบุคคลในสังคมได้อย่างเป็นระบบ เช่น ทุกคน รับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกหนึ่งของสังคม ซึ่งจะช่วยให้สังคม เจริญก้าวหน้าและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบสุข

การสอนให้บุคคลมีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 คือ การปฏิบัติตาม ระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคมยังไม่เพียงพอ ดังนั้น ควรจะต้องฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ บุคคลมีคุณธรรมสูงสุดอยู่ในขั้นที่ 6 ซึ่งเป็นขั้นที่บุคคลสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และตั้งใจ ประพฤติปฏิบัติ ตามระเบียบและเกณฑ์ของสังคม (ฤกษ์ชัย คุณูปการ, 2539, หน้า 139 อ้างอิงใน ก่องแก้ว เจริญอักษร, 2552, หน้า 36-56) ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการว่าด้วย วิจารณ์ญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional Level) ในระดับนี้ผู้ทำหรือ ผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมด้วย วิจารณ์ญาณก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตามการตัดสินใจ ผิด ควรไม่ควร มาจากวิจารณ์ญาณของตนเองปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg สรุปได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรม ด้านความมีวินัยในตนเองพัฒนาขึ้นตั้งแต่เด็กโดยกระบวนการเทียบเคียงจากผู้ใกล้ชิดและมี พัฒนาการเป็นลำดับขั้นตามวัยใช้หลักการตอบสนองความต้องการของตนเองการได้รับการยอมรับ จากสังคม และยึดถือความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคม

5.4 ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer

การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโตขึ้นมาสิ่งสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดู อันจะเป็นทางนำไปสู่ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถควบคุมตนเองเมื่อโตขึ้น ซึ่ง Mowrer ได้อธิบายว่าทารกหรือเด็กจะต้องเรียนรู้จากผู้เลี้ยงดูตนโดยที่การเรียนรู้นี้จะเกิดในสภาพอันเหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กทารกหรือเด็กนี้จะเกิดขึ้นหลายระดับและมีขั้นตอนดังนี้

1. บุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของทารกหรือเด็ก คือ บิดา มารดา หรือผู้เลี้ยงดู ซึ่งเป็นผู้ที่มาบำบัดความต้องการของทารก เช่น หิวก็ได้ดื่มนม ร้อนก็ได้อาบน้ำ ยุงกัดก็มีผู้ปัดให้ ฯลฯ เมื่อทารกได้ รับการบำบัดความต้องการก็จะรู้สึกสบาย พอใจ และมีความสุข ความรู้สึกของทารกนี้จะรุนแรงมาก และติดตรึงอยู่ในสำนึกของทารกไปจนเติบโตขึ้น การที่ทารกได้รับการบำบัดความต้องการจนรู้สึกสบาย พอใจและมีความสุขนั้น สิ่งที่เกิดควบคู่กับเหตุการณ์อยู่เสมอทุกครั้งก็คือ การปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูในขณะที่มาปรนนิบัติเด็ก การบำบัดความต้องการของตนกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู เป็นสิ่งที่ควบคู่กันเสมอในการรับรู้ของเด็กถ่ายทอดมายังบิดามารดาทำให้การปรากฏตัวของบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน ซึ่ง Mowrer เชื่อว่าการรับและพอใจบิดามารดานั้นจะต้องเกิดการเรียนรู้เช่นนี้ในเด็ก เช่น เมื่อหิวก็ไม่ได้กิน หรือกินเมื่อไม่ได้หิว เด็กก็จะไม่เกิดความพอใจเด็กก็จะมีรากฐานในการที่จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูตน นั่นก็คือบุคคลที่สำคัญต่อการเรียนรู้เริ่มแรกของทารกหรือเด็กก็คือ ผู้เลี้ยงดู ซึ่งอาจจะเป็นบิดา มารดา หรือผู้อื่นก็ได้

2. ความรักและความผูกพันของเด็กนำไปสู่การปฏิบัติ ตามคำอบรมสั่งสอนหรือการเลียนแบบผู้ที่ตนรักและพอใจ กล่าวคือ จากความรักและพอใจของเด็กที่มีต่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู จึงทำให้เมื่อบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู มีการอบรมสั่งสอนเด็ก หรือมีการกระทำหรือพูดจาอย่างไรเด็กก็จะเกิดการทำตามหรือเลียนแบบคำพูด หรือการกระทำตามที่บิดา มารดาหรือผู้เลี้ยงดู สั่งสอนหรือตามที่เห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูกระทำ ซึ่งการกระทำของเด็กเช่นนี้จะทำให้เขาเกิดความสุขความพอใจได้เอง อันเป็นลักษณะการให้รางวัลและชมเชยตนเอง โดยบุคคลไม่ได้หวังผลจากภายนอก การเลียนแบบผู้เลี้ยงดู ตนเองจะทำทั้งทางที่ดี และไม่ดีเท่าๆ กันตรงเท่าที่ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจ เช่น ถ้าเด็กเห็นผู้เลี้ยงดูสูบบุหรี่เสมอ เมื่อเด็กสูบบุหรี่บ้างก็จะมีมีความสุขความพอใจเพราะเป็นลักษณะของผู้ที่ตนรักและพอใจมาก่อนความสามารถในการให้รางวัลตนเองนี้ Mowrer เชื่อว่า เป็นลักษณะที่แสดงการบรรลุวุฒิภาวะทางจิตของบุคคลนั้นโดยจะปรากฏขึ้นในเด็กปกติที่อายุประมาณ 8-10 ขวบ และจะพัฒนาต่อไปจนสมบูรณ์เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตอย่างสมบูรณ์จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะควบคุมตนให้ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การโต้ตอบเมื่อเกิดความคับข้องใจ เมื่อเกิดความกลัวในการมีความรัก และในการมีอารมณ์ต่างๆ

ดังนั้น จากทฤษฎีของ Mowrer การเกิดวินัยนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุข ความรักและความอบอุ่นผ่านการอบรมสั่งสอนหรือแบบอย่างที่ดีงามจากผู้ที่เกี่ยวข้องตนเองจึงจะพัฒนามาเป็นลักษณะที่โดดเด่นในจิตสำนึกทั้งภายในและภายนอกของบุคคลนั้นและกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องมีเหตุผลของบุคคลนั้น

5.5 ทฤษฎีแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือวินัยในตนเองของ Peck & Havighuest เชื่อว่าการควบคุมของ E-go-Control และการควบคุมของ Super Ego-Control ร่วมกันช่วยให้เกิดความต้องการแสดงพฤติกรรมเพื่อผู้อื่นอย่างสมเหตุสมผลนักทฤษฎีทั้งสองเห็นว่าพลังควบคุมของ Ego และ Super Ego ในบุคคลจะมีมากหรือน้อยก็ได้และบุคคลแต่ละคนจะมีพลังควบคุมของ Ego และ Super Ego ในระดับที่ไม่เท่ากันอันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ทางจริยศึกษาที่ทำให้ทราบถึงผลที่จะเกิดจากการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในแต่ละบุคคลจะมีระดับไม่เท่ากัน ซึ่งจะส่งผลไปยังวินัยในตนเองหรือการควบคุมของ Ego และ Super Ego ที่ต่างระดับกัน ดังนั้น นักทฤษฎีทั้งสองจึงได้จำแนกลักษณะของบุคคลออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

5.5.1 พวกปราศจากจริยธรรม (Amoral Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของ Ego และ Super Ego ที่น้อยมาก โดยบุคคลประเภทนี้จะเป็นผู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเห็นแก่ตัวเดียวโดยที่ไม่เรียนรู้ที่จะให้แก่ผู้อื่น เป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และจะกระทำการต่างๆ อย่างไม่ไตร่ตรอง บุคคลประเภทนี้ถูกควบคุมโดยความเห็นแก่ตัวของตนเองและเป็นผู้ที่ขาดวินัยในตนเองหรือมีน้อยมาก

5.5.2 พวกเอาแต่ได้ (Expedient Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของ Ego น้อยและพลังควบคุมของ Super Ego มีมากขึ้น แต่ก็ยังจัดอยู่ในประเภทปานกลางค่อนข้างน้อย บุคคลประเภทนี้จะยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง และกระทำทุกอย่างเพื่อความพอใจและผลได้ของตนเองเป็นคนที่ ไม่จริงจังจะยอมอยู่ ภายใต้อำนาจการควบคุมของผู้อื่นถ้าจะทำให้เขาได้รับผลที่ต้องการได้ เป็นผู้มีวินัยในตนเองน้อยลักษณะนี้จะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กตั้งต้นและในคนบางประเภทที่จะติดตัวไปจนตลอดชีวิต

5.5.3 พวกคล้อยตาม (Conforming Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของ Ego น้อยเหมือน 2 ประเภทแรก แต่มีพลังการควบคุมของ Super Ego มากกว่า คืออยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก คนพวกนี้จะยึดพวกพ้องเป็นหลักและคล้อยตามผู้อื่นโดยไม่ต้องไตร่ตรองบุคคลประเภทนี้อยู่ภายใต้ การครอบงำของสังคมและกลุ่ม เป็นผู้มีวินัยในตนเองระดับปานกลางแต่ไม่แน่นอน

5.5.4 พวกตั้งใจแต่ขาดเหตุผล (Irrational Conscientious Person) หมายถึง บุคคลที่มีพลังควบคุมของ Ego ในระดับปานกลาง แต่มีพลังควบคุมของ Super Ego มากจนเป็นที่ ยอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมทางสังคมเข้าไปเป็นลักษณะของตนเองจะเป็นผู้ที่ทำตามกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างยึดมั่นและมีศรัทธาเป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยค่านิยมและปทัสถานของสังคมเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองค่อนข้างมากแต่ยังไม่สมบูรณ์บุคคลประเภทนี้ จะทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดโดยเห็นว่ากฎเกณฑ์นั้นเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แม้จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้อื่นก็ไม่สนใจบุคคลประเภทนี้จะพ้องกับหลักของชุมชนเพราะมีความมั่นคงในความเชื่อและการกระทำคน

อื่นเห็นได้ง่ายแต่การขาดความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผลของคนประเภทนี้ จึงเป็นคนประเภทที่ไม่สมบูรณ์ทางจริยธรรม

5.5.5 พวกเห็นแก่ผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (Rational Altruistic Person) คือบุคคลที่มีพลังควบคุม Ego มากและพลังควบคุมของ Super Ego ก็มากด้วยเพราะจนเกิดสมดุลระหว่างการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและความสมเหตุสมผลโดยเห็นแก่ผู้อื่นทั่วไปเป็นหลัก บุคคลประเภทนี้มีความสามารถควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล มิได้ตกอยู่ในอิทธิพลของกลุ่มในสังคมหรืออยู่ใต้อิทธิพลของกฎเกณฑ์อย่างปราศจากเหตุผลเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงมาก จะเป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลของการกระทำของตนต่อผู้อื่นก่อนจะทำอะไรต้องพิจารณาอย่างมีเหตุ ผลเพื่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือกับทางสังคมมีความรับผิดชอบและให้ความเคารพเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการที่จะเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมบุคคลประเภทนี้ไม่มากนักแต่ละสังคมนักทฤษฎีทั้งสองเชื่อว่าเป็นบุคลิกภาพที่พัฒนาถึงขีดสุดของมนุษย์

จากทฤษฎีของ Peck & Havighurst ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า วินัยเกิดจากการเรียนรู้ที่ได้รับประสบการณ์และความรู้ทางคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมรับเข้าไป โดยกลายเป็นพลังในการควบคุมตนเองจนเกิดความเป็นวินัย ฉะนั้น วินัยจึงกำหนดขึ้นในบุคคลตั้งแต่วัยทารกและค่อยๆ สะสมประสบการณ์ เรียนรู้สิ่งต่างๆ แล้วมาพัฒนาควบคุมตนเองโดยสะสมประสบการณ์เรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากครอบครัว โรงเรียนและสังคม พัฒนาเป็นพลังงานในการควบคุมตนเอง หรือความมีวินัยในการแสดง ลักษณะพฤติกรรมใดๆ ได้อย่างเหมาะสม คือ เป็นผู้ที่บรรลุลักษณะทางจิตใจอย่างมีความสงบสุข

6. คุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตนเอง

การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของประชากร ซึ่งการพัฒนาประเทศให้ลุล่วงดังเป้าหมายนั้น สิ่งสำคัญที่สุดจะต้องพัฒนาคุณภาพประชากรให้เป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเอง และการปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่เยาวชน จึงเป็นการพัฒนาบุคคลที่จำเป็นยิ่ง มีนักการศึกษาและผู้วิจัยได้กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตนเองไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวินัยไว้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัยไม่ว่าจะเป็นวินัยภายนอกหรือวินัยภายในตนเอง ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ๆ อันจะเป็นกำลังที่สำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพและไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนปฏิบัติของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่มีการดำเนินงานทางภาคธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้การมีวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในการดำเนินงานทางธุรกิจก็มีส่วนสำคัญยิ่งที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการเมือง การที่ประชากรในสังคมไทยมีความเคารพยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตน และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในฐานะประชาชนอย่างกว้างขวางรวมทั้งการบริหารราชการแผ่นดินด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล และการหมั่นตรวจสอบการบริหารงานของคณะรัฐบาลอย่างใกล้ชิดด้วยความตระหนักในหน้าที่ของพรรคฝ่ายค้านอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นวินัยในตนเองที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศ เป็นไปได้โดยง่าย

สินีนาฏ สุทธิจินดา (2543, หน้า 35) กล่าวว่า วินัยจะช่วยกำหนดทิศทางให้สมาชิกในสังคมประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ถ้าหากปราศจากวินัยแล้วการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่ละกลุ่มก็ย่อมจะวุ่นวายสับสนเพราะแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในระดับการศึกษา ความรู้ จิตใจ การอบรมเลี้ยงดู และความต้องการในด้านต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันถ้าคนในสังคมนั้นๆ มีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความประพฤติที่มีเหตุผล มีความอดทน มั่นคงทางอารมณ์และเป็นผู้มีจริยธรรม ซึ่งจะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การพัฒนาวินัยในตนเองแก่เด็กหรือเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้เด็กหรือเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตของตนอย่างถูกต้องมีเหตุผลและเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอยู่อย่างเป็นสุขไม่สร้างปัญหาให้แก่สังคมที่ตนอยู่ และยังช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

บุญชม ศรีสะอาด (2555, หน้า 3) กล่าวถึง คุณค่าของความมีวินัยในตนเองไว้ดังนี้

1. ความมีวินัยในตนเองช่วยสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาพการณ์อันจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม
2. ความมีวินัยในตนเองเป็นเครื่องเตรียมตัวเด็กสำหรับการดำเนินชีวิตในภายหน้า ซึ่งเมื่อเติบโตใหญ่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ก็จะมีอิสระที่จะต้องผูกพันกับความรู้สึกรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดด้วย
3. ความมีวินัยในตนเองเป็นเครื่องปลุกฝังการรู้จักควบคุมตนเองที่ละน้อยจะได้เป็นนิสัยติดตัวไปภายหน้า

Crow and crow (1962, p. 398) อธิบายไว้ว่า การสร้างความมีวินัยในตนเองแก่เด็กจะเป็นการถ่ายทอดการเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมของสังคมของเขา เพื่อให้มีพฤติกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นด้วย การสร้างความมีวินัยในตนเองจะช่วยให้เขาได้กระทำการที่สังคมยอมรับ เพื่อเขาจะได้มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เขารู้สึกพอใจด้วยเช่นกัน

Madsen and Clifford Madsen (1981, pp. 6-7) ได้เน้นว่าระเบียบวินัย มีความจำเป็นมากและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับระเบียบวินัยนั้นจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องทำการเสนอ เยวชวนว่า “เมื่อคุณกระทำสิ่งไม่ดี สิ่งไม่ดีนั้นก็เกิดขึ้นกับตัวคุณ” เพราะความมีระเบียบวินัย นั้นเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางปฏิบัติ ซึ่งระเบียบวินัยนั้นจะต้องมีการเสนอและการเรียนรู้ สังคมใดๆ ก็ตาม ถ้าขาดระเบียบวินัยก็จะเป็นสังคมที่สับสนวุ่นวาย

ความมีวินัยในตนเองจะช่วยให้สมาชิกของสังคมประพฤติตนในกฎกติกา ร่วมกัน ความมีวินัยในตนเองจะทำให้บุคคลคนนั้นประพฤติอย่างมีเหตุผล เชื่อมั่นในการทำความคิด และยอมรับในเหตุผลของบุคคลอื่นซึ่งถ้าหากบุคคลในสังคมเป็นเช่นนี้ สังคมก็จะสงบสุข นอกจากนี้ จะไม่มีใครสร้างปัญหาแล้วยังสามารถพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปและกำหนด ประเด็นคุณลักษณะของความมีวินัยในตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้ 4 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความซื่อสัตย์ และความมั่นใจในตนเอง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือได้ว่าเป็นความสำคัญเป็นอย่างมากถือได้ว่าเป็นหัวใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะเราจะทราบได้ว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยหรือเข้าใจ มากน้อยเพียงใดนั้นก็มาทราบได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั่นเองได้มีนักวิชาการ หลายท่านได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ดวงพร แอกทอง (2547, หน้า 32) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ คุณลักษณะของความรู้ความสามารถของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงหลังจากได้รับประสบการณ์จากการเรียนการสอน การฝึกอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพ ทางสมอง

แมนชัย สมนึก (2551, หน้า 78) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนหรือมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับจากการเรียน การสอน แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง

กรนิษา มีรัตน์ (2552, หน้า 62) สรุปไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสำเร็จในการเรียนรู้หรือความสามารถที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ และภาคทักษะต่างๆ

อนัญยานี ศรีนอก (2552, หน้า 49) สรุปความหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน หมายถึง ทักษะความรู้ ความสามารถ หรือประสิทธิภาพของบุคคลอันเป็นผลมา จากการเรียนรู้ การฝึกหรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งปวงทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพของสมอง

กำธร จรุงฤทธิกิจจา (2554, หน้า 47) สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้หรือทักษะซึ่งเกิดจากการทำงานที่ประสาร์กันและต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ทั้งองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาและองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญา แสดงออกในรูปแบบของความสำเร็จสามารถจัดโดยใช้แบบทดสอบ หรือคะแนนที่ครูให้

ธิดารัตน์ ศักดิ์สุจริต (2555, หน้า 66) ได้สรุปไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของนักเรียนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ศึกษา หรือได้รับการอบรมมาแล้วผลของการเรียนการสอนหรือความสามารถที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้และทักษะที่เกิดจากการได้รับการฝึกอบรมในเรื่องนั้นมาแล้วโดยให้ผลรวมของคะแนนแทนความสามารถทางการเรียนของผู้เรียน

วิภา วงศ์อำมาตย์ (2556, หน้า 111) ได้สรุปไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ซึ่งสามารถวัดได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย

จากการศึกษาเอกสาร ตำราต่างๆ สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลคะแนนที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมวลประสบการณ์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถวัดออกมาได้โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ถือว่าสำคัญ เพราะว่าลักษณะการวัดแต่ละแบบก็เหมาะสมในการวัดข้อมูลแต่ละอย่างเช่นกัน หากใช้แบบวัดที่เหมาะสมข้อมูลที่ได้น้อมไม่ถูกต้อง นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้

อนัญยานี ศรีนอก (2552, หน้า 50) สรุปได้ว่า ประเภทของแบบทดสอบที่นิยมใช้มี 2 แบบ คือ แบบทดสอบแบบอัตนัย เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาแล้วให้ผู้ตอบเขียนแสดงความรู้ ความคิด เจตคติได้อย่างเต็มที่ เหมาะสมสำหรับการจัดการหลายๆ ด้านในแต่ละข้อ เช่น การวัดความคิด วัดภาษา วัดอารมณ์ และแบบทดสอบแบบปรนัยซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ให้ตอบสั้นๆหรือกำหนดคำตอบให้เลือก ซึ่งอาจเป็นคำตอบ ถูก-ผิด จับคู่ หรือแบบเลือกตอบ ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบแบบอัตนัย

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2553, หน้า 442) กล่าวถึงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า ข้อสอบที่ใช้โดยทั่วไปอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อทดสอบมาตรฐาน (Standardized Tests) ข้อทดสอบมาตรฐานสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ มีหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของข้อทดสอบว่าต้องการวัดอะไร และมักจะใช้ข้อทดสอบตามสิ่งที่ข้อทดสอบวัด เช่น ข้อทดสอบเชาว์ปัญญา (Intelligence Test) ข้อทดสอบผลสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา (Achievement Test) หรือข้อทดสอบความถนัด (Aptitude) บุคลิกภาพ (Personality) หรืออัตมโนทัศน์ (Self Concept)

2. ข้อทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เอง (Teacher-Made Test) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective Test) เป็นข้อสอบที่ครูสามารถจะสร้างขึ้น เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนให้ดีขึ้นถ้าหากครูมีแผนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ของวิชาที่จะสอนแจ่มแจ้ง และใช้วัตถุประสงค์เป็นเครื่องมือช่วยเตรียมการสอน เตรียมจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้นักเรียน ข้อสอบแบบปรนัยที่ใช้โดยทั่วไปมีหลายชนิด คือ

2.1.1 แบบเลือกตอบ (Multiple-Choice Items) เป็นข้อสอบปรนัยที่ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เสนอปัญหา (The Stem) และตามด้วยประโยคต่างๆ ให้เลือกว่าประโยคใดเป็นประโยคคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยมากมี 4 ตัวเลือก (Alternative) ประโยคนี้อาจจะเขียนเป็นรูปคำถามหรือประโยคที่ไม่จบ จะต้องต่อด้วยประโยคคำตอบที่ถูกต้องที่สุด ข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple-Choice) เป็นข้อสอบปรนัยที่ใช้กันมากเพราะเป็นข้อทดสอบที่อาจสร้างให้นักเรียนเดาคำตอบได้น้อย หลักการที่ใช้ในการสร้างข้อสอบประเภทนี้ให้มีคุณสมบัติที่ดีของข้อทดสอบมีดังนี้

2.1.1.1 ภาษาที่ใช้ในการเขียนข้อความที่เสนอปัญหา ควรจะเป็นภาษาที่แจ่มแจ้งเข้าใจง่าย และแต่ละข้อควรเป็นคำถามที่มีคำตอบเดียว

2.1.1.2 ในการเขียนข้อความที่เสนอปัญหาควรหลีกเลี่ยงคำว่าเสนอหรือตลอดเวลา (Always) หรือคำว่าทั้ง “ทั้งหมด” (All) ไม่เคย (Never) หรือคำอื่นๆ ที่ทำให้นักเรียนเดาคำตอบที่ผิดได้ง่ายขึ้น

2.1.1.3 การเขียนตัวเลือก (Alternative) ทั้งตัวเลือกที่เป็นคำตอบและตัวลวง (Distracters) แต่ละประโยคควรจะมีควมสั้นยาวเท่าๆ กัน

2.1.1.4 ประโยคคำตอบและตัวลวง (Distracters) แต่ละประโยคควรจะมีควมหมายของมันเอง ไม่ควรจะมีควมหมายซ้ำกัน

2.1.1.5 การจัดอันดับที่ถูกต้อง ควรจัดในลักษณะแบบสุ่ม (Random) คือ อยู่ในอันดับที่ไม่เป็นระบบ เช่น คำตอบข้อที่ 1 อยู่ในอันดับที่ 2 คำตอบข้อที่ 2 อยู่ในอันดับที่ 4 ข้อ 3 อยู่ในอันดับที่ 1 ฯลฯ

2.1.1.6 ควรหลีกเลี่ยงประโยคตัวเลือก (Alternative) ที่เขียนว่า “ไม่มีคำตอบที่ถูกเลย” (None of Above) หรือ ถูกทุกข้อ (All of hr Above) เพราะจะทำให้ นักเรียนเดาคำตอบได้แม้ว่าจะไม่มีความรู้

2.1.2 แบบถูกผิด (True False Items) ในข้อทดสอบแบบถูกผิด อาจจะใช้ตามคำจำกัดความของความคิดรวบยอด (Concept) หรืออาจจะเป็นข้อความหลักการต่างๆ โดยให้นักเรียนวงกลมรอบคำว่าถูก (True) หรือคำว่าผิด (False) ข้อทดสอบประเภทนี้มีข้อเสียที่ว่านักเรียนอาจจะเดาคำตอบได้แม้ว่าจะไม่มีความรู้แต่ละข้อมีโอกาสที่จะถูกได้ 50% ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างข้อสอบที่ยาว นอกจากนี้คำถามที่ใช้ในแบบทดสอบถูกผิดมักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับควมรู้ (Knowledge) ชั้นต่ำของ Bloom Taxonomy of Educational Objectives คือ เป็นควมรู้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง (Fact) เฉพาะต่างๆ

2.1.3 การจับคู่ (Matching Question) ข้อสอบประเภท Matching เป็นข้อทดสอบที่ทำให้นักเรียนหาคู่สิ่งที่สัมพันธ์กัน

2.1.4 การตอบคำตอบสั้นๆ และเติมคำหรือประโยคให้สมบูรณ์ (Shot-Answer and Completion Test) ข้อสอบประเภทนี้อาจจะเขียนเป็นคำตอบที่ต้องการคำตอบเพียงคำเดียว หรืออาจจะเขียนเป็นประโยคที่ไม่สมบูรณ์เพื่อให้นักเรียนเขียนคำตอบที่ถูกต้องมาเติมให้สมบูรณ์

2.2 ข้อทดสอบแบบอัตนัย (Essay Test) เป็นข้อทดสอบที่ใช้วัดความสามารถของนักเรียนในขั้นสูงของวัตถุประสงค์ด้านพุทธิพิสัยได้ เช่น ใช้ในขั้นวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) และประเมินผล (Evaluation) ได้ นอกจากนี้อาจจะใช้เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง คำตอบของนักเรียนทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนด้วยว่าถูกต้องอย่างไร นอกจากนี้ข้อทดสอบแบบอัตนัยครูอาจจะเขียนคำถามบนกระดาษได้โดยไม่พิมพ์ ซึ่งช่วยให้ประหยัดและสะดวกซึ่ง Gronlund ได้ให้คำแนะนำในการสร้างข้อทดสอบแบบอัตนัย ดังต่อไปนี้

2.2.1 คำถามที่ใช้ถามนักเรียนควรจะใช้เวลาให้นักเรียนตอบอย่างเต็มความสามารถ คำถามไม่ควรเกิน 3 ข้อ ถ้าจะให้เวลานักเรียนตอบเพียง 1 ชั่วโมง

2.2.2 คำถามที่ใช้ควรจะมากกว่าวัตถุประสงค์ของบทเรียนแต่ละบท ควรจะเป็นคำถามที่นักเรียนต้องใช้ความคิดที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือประเมินผล รวมทั้งประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนรู้

2.2.3 ถ้าใช้คำถามมากกว่า 1 คำถาม ควรจะแนะนำนักเรียนเกี่ยวกับเวลาตอบว่าควรจะใช้เวลาตอบแต่ละคำถามนานเท่าไร เพื่อจะได้เตือนนักเรียนไม่ให้ใช้เวลาไปกับข้อใดข้อหนึ่งมากเกินไป และไม่มีเวลาตอบคำถามทุกข้อ

2.2.4 การใช้คำถามแบบอัตนัย (Essay) ไม่ควรที่จะให้นักเรียนเลือกตอบ เพราะจะเป็นปัญหาในการตรวจ นักเรียนควรจะตอบคำถามเดียวกัน เพื่อการตรวจจะได้มีเกณฑ์ให้คะแนนเหมือนกัน ถ้าหากให้โอกาสนักเรียนเลือกตอบก็เปรียบเหมือนว่านักเรียนไม่ได้สอบข้อทดสอบเดียวกัน

2.2.5 การเขียนคำถามควรจะใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้ง และทราบว่าผู้ออกข้อสอบมีความคาดหวังอย่างไร

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2554, หน้า 96) โดยทั่วไปแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ประเภท ดังนี้

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กับนักเรียนทั่วไปในสถานศึกษาที่มีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งได้ 2 ชนิด

1.1 แบบทดสอบอัตนัย เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้ว ให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด เจตคติได้อย่างเต็มที่

1.2 แบบทดสอบปรนัย หรือแบบทดสอบให้ตอบสั้นๆ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ แบบทดสอบถูก-ผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบแบบเลือกคำตอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทุกๆ ไป ซึ่งสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ มีการวิเคราะห์และปรับปรุงอย่างดีจนมีคุณภาพมาตรฐาน

สว่าง พิมพิชัย (2557, หน้า 121) แบบทดสอบที่ใช้วัดการเรียนรู้ของนักเรียนในรายวิชาต่างๆ ว่ามีความรู้อยู่ในระดับใด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบมาตรฐาน และแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ แบบทดสอบมาตรฐานที่ผู้เชี่ยวชาญได้สร้างขึ้นและมีการหาประสิทธิภาพเรียบร้อยแล้ว และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้สอนสร้างขึ้นเอง

3. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะหากสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ไม่เหมาะสมแล้วก็จะไม่สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติของผู้เรียน ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้มีผู้เสนอไว้หลายท่านดังนี้

จำปี นิลอรุณ (2547, หน้า 40) กล่าวถึงวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องแปลจุดมุ่งหมายทั่วไปเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะหรือจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมและจำเป็นต้องคำนึงถึงเนื้อหาซึ่งจะใช้เป็นสื่อ ที่จะให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์นั้นๆ ควบคู่ไปกับการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ดร.ณี เตชะวงศ์ประเสริฐ (2549, หน้า 101) วิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น ต้องมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการวัด และต้องคำนึงถึงเนื้อหาที่จะทำการวัด เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกประเภทของข้อสอบให้เหมาะสมมากที่สุดควบคู่กันในการทำแบบทดสอบ

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2550, หน้า 99-101) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกันพอสรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร การสร้างแบบทดสอบควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ซึ่งเป็นการระบุจำนวนข้อสอบและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัดไว้

2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นพฤติกรรมที่เป็นผลการเรียนรู้ที่ครูมุ่งหวังให้เกิดกับนักเรียนซึ่งครูจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3. กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้างโดยการศึกษาตารางวิเคราะห์หลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ชนิดของข้อสอบที่จะใช้วัดว่าจะใช้แบบใดโดยต้องเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน แล้วศึกษาวิธีเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

4. เขียนข้อสอบผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรและให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยอาศัยหลักและวิธีการเขียนข้อสอบที่ได้ศึกษามาแล้วในขั้นที่ 3

5. ตรวจสอบข้อสอบเพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้วในขั้นที่ 4 มีความถูกต้องตามหลักวิชา มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตร ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาทบทวนตรวจสอบข้อสอบอีกครั้งก่อนที่จะจัดพิมพ์และนำไปใช้ต่อไป

6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลองเมื่อตรวจทางข้อสอบเสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อสอบทั้งหมด จัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับทดลองโดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

7. ทดสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ การทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ต้องการสอนจริง แล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพ โดยสภาพการปฏิบัติจริงของการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียน มักไม่ค่อยมีการทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบส่วนใหญ่ นำแบบทดสอบไปใช้ทดสอบแล้วจึงวิเคราะห์ข้อสอบ เพื่อปรับปรุงข้อสอบและนำไปใช้ในครั้งต่อไป

8. จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง จากผลการวิเคราะห์ข้อสอบ หากพบว่าข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือมีคุณภาพไม่ดีอาจจะต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้มีคุณภาพดีขึ้น แล้วจึงจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับจริงที่จะนำไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

อนัญยานี ศรีนอก (2552, หน้า 51) ได้สรุปขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ว่า ในการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องมีการกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน และคำนึงถึงเนื้อหาซึ่งเป็นสื่อให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์นั้น ควบคู่ไปกับการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

อนอนงค์ ไพภิบาล (2555, หน้า 120-121) ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น ต้องวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้าง กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เขียนข้อสอบ ตรวจสอบข้อสอบ จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง ทดลองสอนและวิเคราะห์ข้อสอบ และจัดทำแบบทดสอบฉบับจริง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการและแนวความคิดการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยตามขั้นตอนดังกล่าวจากที่นักวิชาการได้กล่าวถึงแบบ ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพอสรุปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบที่ใช้ทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเมื่อสิ้นสุด

การเรียนรู้แล้ว ซึ่งมีทั้งแบบทดสอบมาตรฐานและแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น กำหนดจุดประสงค์ การเรียนรู้ กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้าง เขียนข้อสอบ ตรวจทานข้อสอบ จัดพิมพ์ แบบทดสอบฉบับทดลอง ทดสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ จัดทำแบบทดสอบฉบับจริงโดยแบบทดสอบ มาตรฐานจะสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา ส่วนแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นนั้นก็หลาย แบบโดยครูจะสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลักษณะเนื้อหาวิชานั้นๆ และเป็น คำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมในด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ วัดด้านการนำไปใช้วัดด้าน การวิเคราะห์ วัดด้านการสังเคราะห์ วัดด้านการประเมินค่า และต้องเป็นแบบทดสอบที่ดีตาม หลักการที่นักวิชาการกล่าวไว้ เพื่อใช้เป็นแนวการประเมินและสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียน

อิตารัตน์ ศักดิ์สุจริต (2555, หน้า 72) ได้สรุปไว้ว่า ในการสร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องมีการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ กำหนดรูปแบบของข้อคำถาม และ ก่อนนำข้อสอบไปใช้ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพก่อนเสมอ

โสภิตา ศรีโพธิ์ชัย (2556, หน้า 60) ได้สรุปการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2. สร้างตารางวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อกรรมการศึกษา

วิทยานิพนธ์

5. ปรับปรุงแก้ไข
6. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน

5 ท่าน

7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อกรรมการศึกษา

วิทยานิพนธ์อีกครั้ง

8. นำไปทดลองใช้แล้วหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจการจำแนก
9. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาหาความเชื่อมั่น
10. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้กับกลุ่ม

ตัวอย่าง

สรุปได้ว่า การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น ต้องศึกษา ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก่อน เช่น การวิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหาสาระ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำไปทดลองใช้แล้วนำมาวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข แล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรียนต่อไป

4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากทำการวัดอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะได้ข้อมูลที่แท้จริงที่ผู้วิจัยสามารถจะนำไปทำการวิเคราะห์ ต่อไป ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นมีผู้เสนอวิธีการไว้ดังนี้

วัลลี บัวตา (2550, หน้า 48) องค์กรประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่ง ได้แก่ พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด รวมทั้งลักษณะนิสัยทางจิตพิสัยของนักเรียน คุณภาพการสอนของครูและสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งคุณลักษณะของตัวผู้เรียนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากที่สุด รองลงมาคือคุณภาพการสอนของครู และปัจจัยอื่นๆ ตามลำดับ

ชนิษฐา กรกำแหง (2551, หน้า 59) จำแนกพฤติกรรมในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ไว้ทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยพิจารณาให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้

ธิดารัตน์ ศักดิ์สุจริต (2555, หน้า 69) ได้สรุปไว้ว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ครูกำหนดขึ้นซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านความคิด (Cognitive Domain) ด้านความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho-motor Domain)

ถิรนนท์ วงศ์วิวัฒน์ (2555, หน้า 11) กล่าวไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสำเร็จของผู้เรียนที่สามารถวัดได้จากผลคะแนนที่กำหนดไว้ หรือคะแนนที่ได้จากการทำงานตามที่ครูมอบหมายให้หรือทั้งสองอย่าง

โสภิตา ศรีโพธิ์ชัย (2556, หน้า 61) การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดดูว่า นักเรียนมีพฤติกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพของสมอง ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการฝึกอบรมในช่วงที่ผ่านมา การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวัดได้ 2 แบบ ตามความมุ่งหมายและลักษณะวิธีการสอน

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงความสามารถในรูปของการกระทำจริง
2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้รวมถึงพฤติกรรมทางความสามารถด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

สว่าง พิมพิชัย (2557, หน้า 124) สรุปไว้ว่า ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ดีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ความตรงของมาตรวัด (Validity) และความเที่ยงของมาตรวัด (Reliability) และมีความเชื่อมั่น ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะต้องมีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรตรงตามทฤษฎี สามารถทำนายว่านักเรียนจะทำคะแนนได้ดีหรือไม่ดีในระดับสูงต่อไป และข้อสอบจะต้องทำให้เชื่อได้ว่าคะแนนที่ได้จากการทดสอบสามารถเชื่อถือได้ ไม่เปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นต้องวัดได้ครอบคลุมทุกด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ซึ่งแบบทดสอบต้องมีความเที่ยง ความตรงและความเชื่อมั่นสูง

จากการศึกษาเอกสาร ตำราต่างๆ สรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดความก้าวหน้าทางการเรียน หรือความสำเร็จในการเรียนรู้ว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลคะแนนที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมวลประสบการณ์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถวัดออกมาได้โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น ต้องศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก่อน เช่น การวิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหาสาระ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำไปทดลองใช้แล้วนำมาวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข แล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรียนต่อไป และการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นต้องวัดได้ครอบคลุมทุกด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ซึ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องมีความเที่ยง ความตรง และความเชื่อมั่นสูง

ความคงทนในการเรียนรู้

ความคงทนในการเรียนรู้นับเป็นประเด็นหนึ่งทีผู้วิจัยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากนักเรียนได้เรียนไปแล้วไม่สามารถจดจำได้ก็คงไม่มีประโยชน์ ดังนั้นถ้าหากทำให้ความรู้อได้เรียนรู้อยู่ได้นานก็จะเป็นประโยชน์มากสำหรับนักเรียนทีจะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างหรือประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1. ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้

ในหัวข้อความหมายของความคงทนในการเรียนรู้นั้น ได้มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้หลากหลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น

สิทธิพล ใจเย็น (2550, หน้า 53) ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของสมองทีจะเก็บสิ่งที่เรียนรู้หรือสิ่งที่เคยมีประสบการณ์รับรู้แล้วให้คงอยู่ หลังจากทีได้ทีั้งระยะเวลาหนึ่งและสามารถระลึกได้หรือค่นคว้าออกมาใช้ได้ทีในสถานการณ์ทีจำเป็น

วัชลี บัวดา (2550, หน้า 52) ความคงทนในการเรียน หมายถึง การคงไว้ซึ่งประสบการณ์หรือความสามารถของผู้เรียนทีได้รับจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์หลังจากทีั้งไว้ช่วงเวลาหนึ่ง

ทิพรรัตน์ สัตระ (2550, หน้า 33) ความคงทนในการเรียน หมายถึง ความสามารถในการจดจำสิ่งที่เรียนมาแล้ว และสามารถทีจะนำความรู้ทีผ่านประสบการณ์นั้นมาใช้ได้อีกหลังจากทีั้งไว้ระยะเวลาหนึ่ง

อนัญยานี ศรีนอก (2552, หน้า 55) สรุปได้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจดจำและความสามารถในการระลึกได้ต่อเนื้อหา และประสบการณ์ทีรับรู้มาแล้วจากทีั้งไว้ช่วงเวลาหนึ่ง

อุไรวรรณ ฉลาดกิจ (2553, หน้า 34) ความคงทนในการเรียนรู้หมายถึง พฤติกรรมต่างๆ ทีเป็นผลจากการเรียนรู้เมื่อเวลาเปลี่ยนไปผู้เรียนสามารถจำสิ่งที่เคยเรียนมาแล้วได้

ดุขฎี นาหาร (2553, หน้า 33) สรุปลั้ว่า ความคคงคนในการเรเรียนรู็ หมายถึง การคคงไว้ซึ่งพลฤตกรรมที่เกศจากการเรเรียนรู็และความสามารถที่จะระลึกได้ เมือเวลาผ่านไปใในระยะเวลายาหนึ่ง

จิตติริตัน แสงเลศอุทัย (2554, หน้า 8) ความคคงทนในการเรเรียนรู็ หมายถึง ความสามารถในการจำหรือระลึกได้จากสิ่งเร้าหรือประสพการณั้ที่รับรู้มาหลังจากั้ถึงช่วงระยะยาหนึ่ง

รุ้จตะวัน สังฆทิพยั (2556, หน้า 30) กล่าวโดยสรุปความคคงทนในการเรเรียนรู็ หมายถึง กระบวนการของสมองที่เก็บสิ่งที่ได้เรเรียนรู็จะสามารถที่จะนำเอาออกมาใช้ใสถานการณั้ที่จำเป็นได้ การที่บุคคลจะจำสิ่งใดได้นั้บุคคลยอมเรเรียนรู็แล้วสะสมสิ่งที่ได้เรเรียนรู็ไว้ใระบบประสพทา เมือมีความจำเป็นต้องใช้อะหรือสิ่งกระตุ้น สิ่งที่ได้สะสมไว้จะถูกลำนำมาใช้

สรุปได้ว่า ความคคงทนในการเรเรียนรู็ หมายถึง ความสามารถที่จะจดจำหรือระลึกนั้กได้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือประสพการณั้ที่ผ่านมายา หลังจากเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลายาหนึ่ง

2. การลั้ม การจำ

การลั้ม การจำ เป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะหากเรารู้ว่า การลั้มการจำนั้น มีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง และมีวิธีหรือกระบวนการใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมความจำ ก็จะสามารถหาทางเลือกหรือวิธีใการจดจำได้ดีขึ้น ซึ่งมีผู้รู็หลายท่านได้อธิบายไว้ดังนั้

ประสพทา อิศรปริดา (2547, หน้า 275) ให้ความหมายของ การลั้มไว้ว่า การลั้ม คือ การที่สาระข้อมูลใหน่วยความจำได้สูญหายหรือสลายไปใหน่วยความจำชั่วขณะ ถ้าสาระข้อมูลสูญหายหรือสลายไป เรากั้ไม่สามารถเรเรียนออกมาใช้ได้ ซึ่งปรากฏการณั้เช่นนั้ คล้ายๆ กับการที่ข้อมูลหายจากจอภาพคอมพิวเตอร์เมือไฟฟ้าดับก่อนที่ จะเก็บสาระข้อมูลนั้นไว้ใแผ่นบันทึกข้อมูล แต่สำหรับใหน่วยความจำถาวรนักจิตวิทยาให้ทรศนะที่แตกต่างกัน บางท่านเชื่อว่าสาระข้อมูลดังกล่าวอาจสูญหายหรืออาจแทนที่ด้วยข้อมูลอื่น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยใปัจจุบันพบผลที่สอดคล้องกันว่าเมือมีสาระข้อมูลอื่นมาแทรก หรือเมือเวลาเนิ่นนานผ่านไป เราสามารถระลึกสาระข้อมูลออกมาได้น้อยลง

บุษกร เขจรภักดี (2548, หน้า 21) กล่าวว่า การจำ หมายถึง กระบวนการที่สมองสามารถเก็บสะสมการเรเรียนรู็และประสพการณั้ที่รับรู้ไว้โดยการเก็บบันทึกไว้เป็นความจำ ซึ่งความจำเป็นคุณสมบัตติของสมองที่สามารถสะสมไว้และบันทึกสิ่งต่างๆ ไว้ได้ เพื่อใช้ในการหาเหตุและช่วยใการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ รวมถึงความสามารถใการคาดคะเนเหตุการณั้ใอนาคต

ทิพรัตัน สั้ตระ (2550, หน้า 34) กล่าวว่า ระบบความจำที่สามารถทำให้จำได้นั้มีทั้งการทำให้เกิดความจำระยะยาวและระยะสั้น โดยอาจจะใช้ประสพทาสัมผัส ประสพการณั้จริงใการรับรู้แล้วสามารถเก็บความรู็นั้นไว้ เมือเวลาผ่านไปสามารถเก็บเรเรียนกลับมาได้

อติณุช เตรรัตัน (2551, หน้า 31) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรเรียนรู็ การจำ การลั้ม ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ ทั้ศนคติ ระยะเวลายาหลังการเรเรียนรู็ และการฝึกฝน

ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว และส่วนสำคัญคือกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม คิด ลงมือปฏิบัติหรือสามารถควบคุมกระบวนการเรียนได้ด้วยตนเองแล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิด การจำมากขึ้น

อนัญญาณี ศรีนอก (2552, หน้า 57) กล่าวว่า ความจำ หมายถึง ความสามารถในการบันทึกประสบการณ์ต่างๆ ในอดีตตามศักยภาพของการทำงานของสมองที่มี กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และสามารถระลึกและถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้นออกมาได้ อย่างถูกต้อง แม่นยำ

จิราพร สุขทรง (2553, หน้า 28-29) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการลืม คือ การไม่ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ผ่านไปแล้วเพราะสิ่งใดก็ตามที่ไม่มีทบทวนหรือไม่ได้ใช้บ่อยครั้ง จะทำให้เกิดการลืมได้ แต่สิ่งใดก็ตามที่มีการใช้หรือทบทวนอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ความจำคงอยู่ได้ อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการลืมนั้นคือระยะเวลา นอกจากนี้ผู้สอนควรคำนึงถึงความพึงพอใจ หรือ ความประทับใจของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วย เนื่องจากเป็นสาเหตุหนึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ความคงทนในการเรียนรู้เช่นเดียวกัน

อุไรวรรณ ฉลาดกิจ (2553, หน้า 51) กล่าวว่า ความจำหรือความคงทน ในความจำ (Retention) คือการคงไว้ซึ่งผลหรือความสามารถที่จะระลึกได้ต่อสิ่งเร้าที่เคยเรียน หรือประสบการณ์ที่เคยได้รับมาแล้ว จากที่ทิ้งไว้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2556, หน้า 268) กล่าวว่า ความจำ คือ ความสามารถ ที่จะเก็บสิ่งที่เรียนรู้ไว้ได้นานและสามารถค้นคว้ามาใช้ได้ ความจำประกอบด้วย 4 อย่าง คือ เริ่มต้นด้วย

1. การเรียนรู้และประสบการณ์ เพื่อจะได้รับข้อมูลข่าวสารและทักษะต่างๆ
2. การเก็บ (retention) การเก็บสิ่งที่เรียนรู้และประสบการณ์
3. การระลึกได้ ซึ่งความรู้และประสบการณ์
4. สามารถเลือกข้อมูลข่าวสาร หรือความรู้ที่มีไว้มาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และเวลา

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2556, หน้า 278) การลืม ความล้มเหลวในการจำ หรือความไม่สามารถที่จะจำได้ ทฤษฎี Information processing อธิบายการลืมนั้นเป็นการไม่สามารถค้นคืนข้อมูลข่าวสารที่เก็บไว้ในความจำระยะยาวได้ การลืมนั้นเป็นกระบวนการปกติของชีวิตเหมือนความจำ

สรุปได้ว่า การจำ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้ เรียนรู้ผ่านไปแล้วจดจำได้หรือนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง ส่วนการลืมนั้นเกิดขึ้นเพราะไม่สามารถ จดจำประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น สติปัญญา การทบทวน ความสนใจ เวลา และกระบวนการเรียนรู้

3. ประเภทของความจำ

ความจำได้มีการจัดแบ่งประเภทของความจำออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อให้เข้าใจความจำประเภทต่างๆ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของความจำได้ ดังนี้

Atkinson and Shiffrin (1968 อ้างถึงใน จิราพร สุขกรง, 2553, หน้า 26-27) ได้อธิบายธรรมชาติระบบความจำของมนุษย์ (Human memory system) โดยกล่าวว่าระบบความจำของมนุษย์ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. หน่วยความจำที่เป็นประสาทสัมผัส (Sensory memory) เป็นหน่วยความจำที่มีระยะเวลาในการจำสั้นมากๆ หน่วยความจำนี้เก็บข้อมูลที่ได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ก่อนที่จะนำส่งข้อมูลที่เรารสใจ ไปเก็บไว้ในหน่วยความจำระยะสั้นต่อไป
2. หน่วยความจำระยะสั้น (Short-term memory) เป็นหน่วยความจำที่มีระยะเวลาในการจำนานกว่าหน่วยความจำที่เป็นประสาทสัมผัส แต่จะอยู่ในช่วงเวลา 30 นาทีเท่านั้นนอกจากนี้หน่วยความจำระยะสั้นยังสามารถเก็บข้อมูลได้ในปริมาณที่จำกัดด้วย โดยนักจิตวิทยาได้ทำการทดลองและได้สรุปว่า หน่วยความจำระยะสั้นของมนุษย์เก็บข้อมูลได้ประมาณ 5-9 หน่วย
3. หน่วยความจำระยะยาว (Long-term memory) เป็นหน่วยความจำที่มีระยะเวลาในการจดจำไม่จำกัด สามารถเก็บข้อมูลได้ปริมาณมาก ซึ่งเกิดจากการเรียกใช้ (Retrieval) หรือการทบทวน (Rehearsal) ข้อมูลนั้นใช้ในหน่วยความจำระยะสั้นบ่อยๆ จากนั้นข้อมูลจะเข้าสู่กระบวนการฝังตัว กลายเป็นหน่วยความจำระยะยาว

ราตรี รุ่งทวีชัย (2547, หน้า 38) ความจำ (Memory) เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) ความจำมีความจำเป็นต่อการตั้งใจรับรู้ การรู้ การเรียน การใช้ภาษา การสร้างมโนทัศน์ การแก้ปัญหา การใช้เหตุผล และการตัดสินใจในระบบความจำของมนุษย์แบ่งได้ 3 ชนิด

1. หน่วยความจำจากรู้สึกสัมผัส (Sensory memory) หมายถึง ความจำจากการรู้สึกสัมผัสหลังจากการเสนอสิ่งเร้าได้สิ้นสุดลง ความจำระบบสัมผัสเป็นความจำที่มีระยะเวลาสั้นมาก โดยเฉลี่ยประมาณ 1 วินาที ความจำในระยะนี้เป็นความจำที่ยังไม่ได้ตีความ ประกอบด้วยความจำประเภทต่างๆ ได้แก่ การจำภาพติดตา การจำเสียงก้องหู จำการกระทำ การลิ้มในระบบความจำ การรู้สึกสัมผัสเกิดขึ้นได้โดยกระบวนการลิ้มหายของรอยความจำและการรบกวน
2. หน่วยความจำระยะสั้น (Short-term memory หรือ LTM) เป็นความจำหลังจากการที่ได้รับการตีความ จึงเกิดการเรียนรู้และจะอยู่ในหน่วยความจำระยะสั้น เราใช้หน่วยความจำระยะสั้นสำหรับ การทำงานชั่วคราว เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในขณะที่จำอยู่นั้น ความจำในระยะนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยมีการเข้ารหัสเป็นภาพ เป็นเสียง และเป็นความหมาย การลิ้มในระบบนี้เกิดจากการถูกรบกวน แต่ถ้ามีเวลาทบทวนนานๆ ก็จะคงสารหรือรอยความจำในระบบไว้ได้นาน และทำให้สารเข้าไปเก็บไว้ในระบบ LTM ได้มากขึ้น ประโยชน์ของหน่วยความจำระยะสั้น คือ การช่วยให้ข้อมูลที่เรารับเข้ามาเดิมยังคงอยู่ต่อไปได้ระยะหนึ่ง จนกระทั่งเรารับรู้ข้อมูลที่เข้ามาใหม่ได้

โดยตลอดและตีความหมายได้ เช่น เมื่อเราฟังคำตั้นๆของประโยค เรายังจับใจความและตีความหมายไม่ได้ต่อเมื่อเราฟังคำต่อๆ ไปจนกระทั่งจบประโยคจึงจะเข้าใจความหมายได้ การที่ข้อมูลเก็บไว้ได้ในความจระยะสั้นเพียงช่วงเวลาสั้นมากๆ นั้นเป็นสิ่งดี ทำให้เราสามารถรับข้อมูลใหม่เข้ามาแทนที่ได้ หากข้อมูลเก่ายังคงค้างอยู่มากเกินควร อาจเป็นการรบกวนการเรียนรู้และตั้งใจรับรู้ในขณะนั้น เพราะเราต้องการที่จะเอาใจใส่ต่องานในขณะนั้น มากกว่าที่จะให้ข้อมูลเดิมที่ไม่มีประโยชน์มากีดขวางอยู่

3. ความจำระยะยาว (Long-term Memory หรือ LTM) เป็นระบบความจำที่เก็บสิ่งที่เรียนรู้ หรือรับรู้ไว้อย่างถาวรโดยมีการคงอยู่ของสิ่งที่เรียนรู้ ได้นานกว่า 30 วินาทีขึ้นไป เราจะไม่รู้สึถึงสิ่งที่จำที่จำอยู่ในความจำระยะยาว แต่เมื่อต้องการใช้หรือมีสิ่งเร้ามาสะกิดใจก็สามารถรื้อฟื้นขึ้นมาได้ เช่น จำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อหลายชั่วโมง หลายวัน หรือหลายปีก่อนได้

สูรางค์ ไคว้ตระกูล (2556, หน้า 222-223) ประเภทของความจำสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภทด้วยกัน

1. ความจำระยะสั้น (Short-term memory หรือ STM) ความจำระยะสั้นมีความสำคัญต่อสิ่งที่เรียนรู้มาก เมื่อข้อมูลที่เลือกแล้วผ่านเข้าอวัยวะรับสัมผัสก็จะเข้าไปที่ STM แต่เป็นระยะเวลาที่จำกัด จึงถูกเรียกว่าเป็นความจำระยะสั้น ตัวอย่าง STM ซึ่งทุกคนเคยมีประสบการณ์ เช่น การจำหมายเลขโทรศัพท์จากการเปิดสมุดโทรศัพท์เราสามารถจำได้นานเพียงนำมาหมุนเท่านั้น ถ้าโทรศัพท์ไม่ติดอาจจะต้องเปิดดูใหม่ นักจิตวิทยาการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวความจำระยะสั้นนี้พบว่าอย่างมากจำได้เพียง 20 หรือ 15-30 นาที (Shiffim and Atkinson, 1969) STM บางที่เรียกว่าความจำขณะทำงาน (Working Memory) เพราะเป็นความจำเกี่ยวกับสิ่งที่เราต้องการใช้ในขณะหนึ่ง ในช่วงที่กำลังทำงานประมวลสารสนเทศเท่านั้น STM ของแต่ละบุคคลก็มีความสามารถจำกัด

2. ความจำระยะทำงาน (Working Memory) ความจำระยะทำงานเป็นความจำที่เก็บไว้ชั่วคราว แต่มีหน้าที่สำคัญเพราะทำหน้าที่ช่วยในการคิดแก้ปัญหา เนื่องจากคนวัยผู้ใหญ่มีความจำในระยะทำงานได้เพียง 5 ± 2 อย่าง ในระยะทำงาน จึงอาจจะใช้วิธีการ “CHUNKING” คือ การที่รวมสิ่งที่แยกกันให้เป็นกลุ่ม เพื่อให้จำได้ง่ายและนานขึ้น เช่น เลขหมายโทรศัพท์ 331-1234 ถ้าอ่านแต่ละตัวเลขจะมี 7 หน่วย ถ้าแบ่งเป็น 33, 1, 12, 34 ก็จะทำให้กลุ่มตัวเลขเป็น 4 กลุ่ม จำได้ถ้อยและถ้าแบ่งเป็น 331-1234 ก็จะทำให้ตัวเลขเป็น 2 กลุ่ม ทำให้จำได้ง่ายขึ้น

3. ความจำระยะยาว (Long-term Memory หรือ LTM) ถ้าต้องการเก็บข้อมูลที่ได้รับมาในความจำระยะสั้นไว้ใช้ภายหลังอีก ข้อมูลนั้นต้องประมวลและเปลี่ยนรูป (Processed and Transformed) จาก STM ไปใช้ใน LTM กระบวนการที่ใช้เรียกว่าการเข้ารหัส (Encoding) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการท่องซ้ำๆ หลังการเข้าข้อมูลที่ STM และการท่องจำอย่างไม่ใช้ความคิด (Rote Learning) เช่น การท่องสูตรคูณ ท่องซ้ำๆ หลายๆ ครั้งก็จะเข้าไปเก็บในความจำระยะยาว ซึ่งเป็นการจำที่ถาวร นอกจากการท่องจำซ้ำๆ ช่วยสิ่งที่เรียนรู้ให้ไปเก็บใน

LTM แล้วยังมีวิธีกระบวนการขยายความคิด (Elaborative Operation Process) ที่ใช้ในการเรียนรู้สิ่งที่มีความหมาย (Meaningful Learning) คือ วิธีการที่ผู้เรียนจะต้องพยายามที่จะนำความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อน ที่เก็บอยู่ใน LTM

สรุปได้ว่า ความจำแบ่งออกได้ 3 ประเภทด้วยกันคือ ความจำที่เกิดจากประสาทสัมผัส (Sensory memory) ความจำระยะสั้น (Short-term memory หรือ STM) และความจำระยะยาว (Long-term Memory หรือ LTM) ซึ่งความคงทนในการเรียนรู้จัดเป็นความจำระยะยาว

4. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้นั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญเพราะผู้เรียนจะสามารถจดจำ บทเรียน ความรู้หรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วและสามารถที่จะนำออกมาใช้หรือแก้ปัญหาได้เมื่อเจอสถานการณ์หรือปัญหาที่มีความคล้ายกันได้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนไว้ ดังนี้

ราตรี รุ่งทิวชัย (2547, หน้า 42) การทำให้ผู้เรียนเกิดความจำระยะยาวได้นาน และได้ดีนั้นครูควรจัดบทเรียนที่น่าสนใจ มีเนื้อที่มีประโยชน์ต่อชีวิต มีการใช้การเรียนการสอนที่หลากหลาย กำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกัน มีการเชื่อมโยงบูรณาการซึ่งกันและกัน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และจำได้นานขึ้น

จริญญา สอนสุด (2550, หน้า 39) เทคนิคการจำมีหลายวิธี เช่น การจัดบทเรียนให้มีความหมายต่อผู้เรียน การทบทวนสิ่งที่เรียนอยู่เสมอ นอกจากนี้การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนจำบทเรียนนั้นเป็นเวลานาน การจัดสถานการณ์ดังกล่าว เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกม ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยความสนุกสนานขณะเดียวกันผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูต้องการสอนไปในเวลาเดียวกัน ผู้เรียนจะสนใจและเข้าใจบทเรียน เพราะได้ทำกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง อันจะส่งผลให้จำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน

นาภาไล ตาสาโรจน์ (2553, หน้า 30) สรุปไว้ว่า การจัดบทเรียนให้เป็นระเบียบเป็นหมวดหมู่ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้ สามารถเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2556, หน้า 271-275) ได้กล่าวว่า เทคนิคช่วยความจำ (Mnemonic Device) ที่ใช้กันมีอยู่ทั้งหมด 6 วิธี ดังนี้

1. การสร้างเสียงสัมผัส (Rhymes) เป็นวิธีที่ใช้ได้ผลดีมาก และสิ่งที่จดจำจะอยู่ในความทรงจำเป็นเวลานาน บทเรียนภาษาไทยมีผู้คิดค้นกลอนที่มีความสัมผัสและมีความหมายเพื่อให้จำได้ง่าย

2. การสร้างคำเพื่อช่วยความจำจากอักษรตัวแรกของแต่ละคำ (Acronym) การสร้างคำเพื่อช่วยความจำ วิธีนี้ทำได้โดยการนำอักษรตัวแรกของแต่ละคำที่

ต้องการจำมาเน้นคำใหม่ เช่น การจำชื่อทะเลสาบที่ใหญ่ทั้ง 5 ของอเมริกาเหนือ สร้างคำ Homes ซึ่งหมายถึงทะเลสาบ Huron, Ontario, Michigan, Erie, Superior ตามลำดับ

3. การสร้างประโยคที่มีความหมายจากอักษรตัวแรกของกลุ่มคำที่จะจำ (Acrostic) ตัวอย่างในการใช้ประโยชน์ที่มีความหมายสร้างจากอักษรตัวแรกของการจำชื่อ 9 จังหวัด ที่อยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยว่า “ชิดชัย มิลังเลเพียงพอบนงค์” ซึ่งศาสตราจารย์ สุมน อมรวิวัฒน์ (2533, หน้า 161 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, หน้า 92-93) ได้คิดค้นขึ้นถ้าถอดคำออกมาจะเป็นชื่อ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ พะเยา อุตรดิตถ์ น่าน

4. วิธี Pegword เป็นวิธีที่มีประโยชน์สำหรับการท่องจำ สิ่งหลายๆ อย่างที่จะต้องเรียงลำดับ 1, 2, 3 ... การใช้จำเป็นจะต้องสร้าง Pegs ขึ้น และท่องจำปกติวิธี Pegword มักจะใช้ตัวเลขที่มีความสัมพันธ์ กับสิ่งของให้มีเสียงสัมผัส (Rhyme) ตัวอย่าง ภาษาอังกฤษ One-Bun, Two-Shoe, Three-Tree, Four-Door, Five-Hive, Six-Sticks, Seven-Heaven, Eight-Gaate, Nine-Line, Ten-Hen การใช้ต้องใช้จินตนาการในการช่วยจำ

5. วิธีโลไซ (Locis) วิธีโลไซ (Locis) นับได้ว่าเป็นวิธีช่วยจำที่เก่าแก่ที่สุด คำว่า “Locis” แปลว่าตำแหน่ง แหล่งที่มาของวิธีโลไซ (Locis) ไม่ปรากฏแน่ชัด แต่มีนิยายเกี่ยวกับวิธีช่วยจำโลไซ (Locis) ที่เล่าต่อๆ มาเป็นเวลาหลายร้อยปี วิธีโลไซ (Locis) เน้นหลักการจำโดยสร้างมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ต้องการจะจำโดยใช้สถานที่และตำแหน่งเป็นสิ่งเตือนความจำ ในการปฏิบัติผู้ประสงค์ที่จะใช้วิธี Simonize จะต้องทำเป็นครั้งแรกคือเลือกหาสถานที่ ซึ่งประกอบด้วยส่วนประกอบตามธรรมชาติ เช่น บ้าน สิ่งแรกคือห้องรับแขก ห้องอาหาร ห้องครัว ห้องน้ำ และห้องนอน เป็นต้น นกจากนั้นอาจจะรวมเครื่องแต่งบ้านไปด้วย เช่น โต๊ะ เก้าอี้ หลังจากนั้นก็นำสิ่งที่อยากจะจำ อาจจะเป็นสิ่งของ เหตุการณ์ หรือความคิดก็ได้พยายามเชื่อมโยงสิ่งที่จำกับสถานที่หรือสิ่งของที่ได้ให้หมายเลขไว้ และเมื่อระลึกถึงสิ่งของที่ต้องการจำก็เริ่มจากหมายเลข 1 เป็นต้นไป

6. วิธี Keyword ซึ่งเป็นวิธีใหม่ที่สุดเริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2518 โดย Atkinson and friend เป็นวิธีที่ค่อนข้างง่าย และใช้กันมากในการเรียนภาษาต่างประเทศ มี 2 ขั้นตอน คือ

1. พยายามแยกคำภาษาต่างประเทศที่จะเรียน ซึ่งเวลาออกเสียงแล้วคล้ายภาษาไทย นี่คือ Keyword

2. นึกถึงความหมายของคำ Keyword ในภาษาไทยแล้วหาคำสัมผัสของความหมายของ Keyword โดยเสียงและเชื่อมโยงกับความหมายของคำในภาษาไทยได้โดยการใช้จินตนาการ ตัวอย่าง เช่น Potato ที่แปลว่า มันฝรั่ง อ่านว่า โปะเทโท คำ Keyword ใช้คำว่า โปะหรือโพธิ์ ฉะนั้นอาจจะจำคำว่า โปะเทโท โดยนึกภาพว่าโพธิ์ และมันฝรั่ง คือมันฝรั่งตามตามิไบโพธิ์โผล่ขึ้นมา

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างเสียงสัมผัส สร้างคำเพื่อช่วยความจำจากอักษร สร้างประโยคที่มี

ความหมายจากอักษร วิธี Pegword วิธีโลโซ และวิธี Keyword เป็นต้น หลักการสำคัญที่จะทำ
ให้จดจำได้นานนั้นต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่
และการเรียนรู้นั้นต้องมีความหมายสำหรับนักเรียน

5. วิธีวัดความคงทนในการเรียนรู้

วิธีการวัดความคงทนในการเรียนรู้นั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอ
วิธีการวัดความคงทนในการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ดลฤดี รัตนประสารท (2547, หน้า 60) กล่าวว่า เวลา 2 สัปดาห์เพื่อวัด
ความคงทนในการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพราะความคงทนเป็นปัจจัยสำคัญใน
การเรียนรู้ระดับสูงของลำดับเนื้อหาที่ต่อเนื่องขึ้นไป

ชวนิดา สุวานิช (2548, หน้า 69) กล่าวว่า ในการเรียนวิชาหนึ่งๆ นั้นเมื่อ
เวลาล่วงเลย ความจำก็จะค่อยๆ หายไปจนบางครั้งพอข้อความตอนนั้นอีกก็อาจจำไม่ได้เลย
ฉะนั้นการอ่านทบทวนบ่อยๆ ความจำอาจจะยังคงอยู่และประหยัดเวลาในการจำและการเรียนรู้
สิ่งต่างๆ ดังนั้นจึงเลือกเวลา 4 สัปดาห์ในการทดสอบซ้ำ เพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้

ธาราวดี สมนาแซง (2552, หน้า 46) กล่าวว่า ในการวัดความคงทน
ในการเรียนรู้ ได้เลือกใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ หลังจากการทดสอบหลังเรียนเสร็จโดยให้นักเรียน
ทำแบบทดสอบชุดเดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้เพราะความคงทนเป็นปัจจัยที่
สำคัญที่ต้องใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงลำดับของเนื้อหาที่ต่อเนื่องขึ้นไป

นาภาไล ตาสาโรจน์ (2553, หน้า 27) สรุปไว้ว่า ความจำคงทน หมายถึง
กระบวนการของสมองที่เก็บเอาสิ่งใดก็ได้เรียนรู้และสามารถนำเอาออกมาใช้ในสถานการณ์ที่
จำเป็นได้ การที่บุคคลจะจำสิ่งใดได้นั้นบุคคลย่อมเรียนรู้แล้วสะสมสิ่งที่เรียนรู้ไว้ในระบบประสาท
เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้หรือสิ่งกระตุ้น สิ่งทีสะสมไว้จะถูกนำมาใช้

ศุขฤณี นานาหาร (2553, หน้า 35) สรุปไว้ว่า การวัดความคงทนในการเรียนรู้
คือการทดสอบซ้ำโดยเว้นระยะในการทดสอบ เพื่อทราบความคงทนในการเรียนจากการจำและ
คงอยู่ในสมองของนักเรียน

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2554, หน้า 11) กล่าวโดยสรุป ความคงทน
ในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อผู้เรียน เพราะหากผู้เรียนจำสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วได้อย่างดีก็จะ
นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ออกมาใช้ประโยชน์ได้เมื่อต้องการ การวิจัยครั้งนี้ จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึง
ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ เพื่อวัดความคงทนในการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เพราะความคงทนใน
การเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงของลำดับเนื้อหาที่ต่อเนื่องต่อไป

รุ่งตะวัน สังฆทิพย์ (2556, หน้า 33) การวัดความคงทนในการเรียนรู้ คือ
วิธีการวัดที่จะทำให้เราทราบว่าเมื่อเรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์แล้วหยุดไว้ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
แล้วกลับมาทดสอบ หรือรื้อฟื้นอีกครั้งผู้เรียนจะยังคงมีความรู้หรือความจำอยู่หรือไม่ ซึ่งเวลาที่ใช้
ในการวัดความคงทนในการเรียนรู้นั้น พบว่าการสอบในช่วง 2 สัปดาห์ให้ค่าสัมประสิทธิ์
ความเชื่อมั่นสูงสุด ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือ
ความคงทน วิธีการวัดความจำแบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ 1) การวัดการระลึก 2) การวัดการรู้จัก

3) การเรียนซ้ำ โดยปัจจัยที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงเพียงใด 2) การเปลี่ยนการปฏิบัติ 3) สิ่งที่เรียนมีความหมาย

สรุปได้ว่า ในการวัดความคงทนในการเรียนรู้นั้น เว้นระยะเวลาหลังการจัดกิจกรรมการเรียนระประมาณ 2-4 สัปดาห์ แต่โดยส่วนมากและจะใช้เวลา 2 สัปดาห์ เพราะว่าให้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นสูงสุด ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือความคงทน ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้เวลา 2 สัปดาห์ในการวัดความคงทนในการเรียนรู้จากการศึกษาเอกสาร ตำราต่างๆ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้หมายถึง ความสามารถที่จะจดจำหรือระลึกนึกได้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา หลังจากเวลาผ่านไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความจำคือความสามารถที่จะนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ผ่านไปแล้วจดจำได้หรือนำกลับมาใช้ได้อีกครั้ง ส่วนการลืมนั้นเกิดขึ้นเพราะไม่สามารถจดจำประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น สติปัญญา การทบทวน ความสนใจ เวลา และกระบวนการเรียนรู้ ความจำแบ่งออกได้ 3 ประเภทด้วยกันคือ ความจำที่เกิดจากประสาทสัมผัส (Sensory memory) ความจำระยะสั้น (Short-term memory หรือ STM) และความจำระยะยาว (Long-term Memory หรือ LTM) ซึ่งความคงทนในการเรียนรู้นั้นจัดเป็นความจำระยะยาว ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคงทนในการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างเสียงสัมผัส สร้างคำเพื่อช่วยความจำจากอักษร สร้างประโยคที่มีความหมายจากอักษร วิธี Pegword วิธีโลโซ และวิธี Keyword เป็นต้น หลักการสำคัญที่จะทำให้จดจำได้นานนั้นต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงความรู้อื่นๆ เก่าและใหม่ และการเรียนรู้นั้นต้องมีความหมายสำหรับนักเรียน และในการวัดความคงทนในการเรียนรู้นั้น เว้นระยะเวลาหลังการจัดกิจกรรมการเรียนประมาณ 2-4 สัปดาห์ แต่โดยส่วนมากและจะใช้เวลา 2 สัปดาห์ เพราะว่าให้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นสูงสุด ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ความจำระยะสั้นจะฝังตัวกลายเป็นความจำระยะยาวหรือความคงทน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกเว้นระยะเวลาในสอดคล้องเพื่อวัดความคงทนในการเรียน เป็นเวลา 14 วัน หรือ 2 สัปดาห์

ความฉลาดทางอารมณ์

1. ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

จากประวัติความเป็นมาของความฉลาดทางอารมณ์ ที่นักจิตวิทยาตะวันตกเริ่มให้ความสำคัญมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1983 เป็นต้นมาและเริ่มใช้คำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ใน ค.ศ. 1990 ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์มีความหมาย ดังนี้

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543, หน้า 55) ให้ คำนิยาม ความฉลาดทางอารมณ์ ว่าหมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น 3 ลักษณะ คือ ดี เก่ง สุข

อัจฉรา สุขารมณ์ (2543, หน้า 3) อธิบายความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ “EQ” ว่า คือชื่อย่อของ Emotion Quotient หรือ ความฉลาดทางอารมณ์ หรือเชาว์อารมณ์ หรืออรรถิภาวะทางอารมณ์ และมีผู้ให้ คำนิยาม EQ ที่สำคัญๆ หลายคนแต่น่าสนใจ คือ Daniel Goleman ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของผู้อื่นจนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเองเพื่อเป็นแรงจูงใจ ในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ Bar-on ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Interlligence) ไว้ว่าเป็นองค์ประกอบของ ความสามารถด้านส่วนตัว อารมณ์ และสังคมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่าง ประสบความสำเร็จ Cooper and Sawaf ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถของบุคคล ในการรับรู้ เข้าใจและรู้จักใช้พลังทางอารมณ์เป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพและโน้มน้าว จิตใจผู้อื่น Salover and Mayer ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้ ในความคิด ความรู้สึกและภาวะอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่นได้ มีความสามารถ ในการควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนได้อย่าง สมเหตุสมผลสอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิตโดยมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นๆ

สินีนานู กำเนิดเพ็ชร (2544, หน้า 18-19) สรุปความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นเรื่องการเข้าใจตนเอง คือเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการในชีวิตของตนเอง ความเข้าใจผู้อื่น คือ เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถแสดงออกมาได้ อย่าง เหมาะสมและแก้ไขความขัดแย้งได้ คือ เมื่อมีปัญหาที่สามารถแก้ไขจัดการให้ ผ่านพ้นไปได้อย่าง เหมาะสมทั้งปัญหาความเครียดในใจหรือปัญหาที่เกิดจากการขัดแย้งกับผู้อื่น หรือกล่าวคือนัย หนึ่งว่า ความฉลาดทางอารมณ์หรือ E.Q. เป็นการเน้นระงับอารมณ์ของเราในเรื่องสัญญาญาณ ของตนเองและสร้างสิ่งที่ดีกับผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสะพานก้าวไปสู่ “ความดี” นั้นเอง

จากความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ สรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึงความสามารถในการรับรู้ของตนเอง ในการระบุประเมินและการควบคุมอารมณ์ของ ตนเอง ของผู้อื่น หรือของกลุ่ม ที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นรากฐานสำคัญและมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับปัจจัย ด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อความมีวินัย อาทิ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงแบบ ประชาธิปไตยสภาพแวดล้อมทางบ้าน ความอดทนลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน เป็นต้น

2. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2545, หน้า 173-186) อธิบายความสำคัญ ของความฉลาด ทางอารมณ์ไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลแต่ละคนได้รับ ความสำเร็จในชีวิตทั้งอาชีพการงานและครอบครัว เนื่องจากการมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและ ผู้อื่นจนทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นอันจะทำให้ตระหนักใน ความสามารถและศักยภาพที่แตกต่างกันของบุคคลหรือที่เรียกว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลจน เกิดความเข้าใจรวมถึงความรู้ทันในอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ในลักษณะต่างกัน

คำพูดต่อๆ กันมาเป็นเวลานานที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ย่อมชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของจิตใจที่ประกอบด้วยอารมณ์และความรู้สึกที่สามารถควบคุมอวัยวะต่างๆ ของร่างกายให้อยู่ในสภาพใดๆ ได้ ดังนั้น เมื่อเราสามารถควบคุมอารมณ์ได้ ก็ย่อมทำการควบคุมความรู้สึกได้ สมองและสติปัญญายังคงทำงานได้เป็นปกติการใช้ความฉลาดทางอารมณ์ จะเกิดในกรณีที่มีภาวะของการควบคุมอารมณ์ คือ จะเกิดขึ้นในกรณีที่มีอุปสรรค ความคับข้องใจ หรือความขัดแย้งในใจ โดยคนเราเมื่อเกิดอุปสรรคมาขัดขวางหรือเกิดความขัดแย้งในใจ จะทำให้สภาพจิตใจและอารมณ์ปั่นป่วน ไม่เป็นปกติหากไม่สามารถกำจัดได้ จะมีผลทำให้เกิดความเครียด สติปัญญาจะไม่อยู่ในสภาพที่ทำงานได้ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดในการแก้ไขปัญหา ก็จะไม่เกิดขึ้นได้ ตามปกติอันเป็นผลให้เกิดการดำเนินงานพลาดได้ แต่หากมีการควบคุมอารมณ์หรือบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์ ให้เกิดการแก้ปัญหา หรือขจัดปัญหาทางอารมณ์ได้ เช่นเดียวกัน บุคคลพวกนี้จะมีบุคลิกภาพที่ดี สุขุมเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงและสังคมว่าเป็นผู้มีวุฒิภาวะในเรื่องของอารมณ์ย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้ บุคคลเหล่านี้จะไม่ก่อเรื่อง ความวุ่นวายให้สังคมแน่นอน แต่หากคนที่ไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง อาจแสดงอารมณ์รุนแรงไม่ว่าจะเป็นดีใจ เสียใจก็เป็นผลเสียต่ออารมณ์ และบุคลิกภาพของตนเองทั้งสิ้น จึงสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ มีความสำคัญต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต เนื่องจากช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้ อย่างเหมาะสมและยังให้เกิดการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ได้ อย่างสร้างสรรค์ การดำเนินชีวิตให้เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพจะทำให้เกิดการอยู่ได้ อย่างเป็นสุขมีการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ความเข้าใจเรื่องสภาวะทางจิตใจและองค์ ประกอบที่ เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นที่ทุกคนควรตระหนักเข้าใจและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยใช้ปัจจัย 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ สุขภาพจิต ความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาหรือสร้างความมั่นคงทางจิตใจรวมทั้งการมีศักยภาพในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข การที่คนเราจะมีสุขภาพดีย่อมหมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและจิตใจที่มั่นคง แจ่มใส ร่าเริง หรือที่เรียกว่ามีสุขภาพจิตดี บุคคลใดที่มีสุขภาพจิตดีย่อมหมายถึงการที่มีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพใดๆ ก็ตาม ซึ่งอาศัยการมีเชาว์ปัญญาในระดับปกติมีการควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ และบุคคลนั้นจะประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน มีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

ประภัสสร ศรีสวัสดิ์ (2548, หน้า 54) ได้สรุปว่า วันรุ่นตอนต้น เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับสิ่งเร้าความเครียดมากกว่าวัยอื่น จากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่ส่งผลถึงจิตใจเป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ต่างๆ ก็เป็นไปโดยเปิดเผยตรงไปตรงมา อารมณ์ต่างๆ เกิดง่ายเปลี่ยนแปลงง่าย ถ้าได้มีการเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถหรือทักษะเฉพาะตนที่สามารถสร้างขึ้นและพัฒนาได้ด้วยตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์จะส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในด้านการงานและครอบครัว ชีวิตส่วนตัวและสังคม เพราะความฉลาดทางอารมณ์จะสร้างให้ตนเองเกิดความเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นรู้

จุดเด่นจุดด้อยของตนเองรู้จักบริหารควบคุมการจัดการด้วยการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกที่ปรากฏภายนอกได้อย่างเหมาะสม (ประภัสสร ศรีสวัสดิ์, 2548, หน้า 27) นอกจากนั้น อัจฉรา สุขารมณ์ (2543, หน้า 3) ได้กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์มีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตไม่ว่าจะเป็นชีวิตทำงาน ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและสังคม ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์นั้นสามารถเพิ่มพูนได้ ฝึกฝนได้ เพิ่มทักษะได้

3. ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

แดเนียล โกลด์แมน ได้เขียนเป็นหนังสือเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) และได้ให้ความหมายของอีคิวว่า “เป็นความสามารถหลายด้าน ได้แก่ การนำตัวเองให้ไปสู่เป้าหมายมีความสามารถควบคุมความขัดแย้งของตนเอง รอคอยเพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ที่ดี กว่ามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ไม่สบายต่างๆ มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง” (กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 98)

กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 2-3) ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ ความดี ความเก่ง และความสุขดังต่อไปนี้

1. ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้

1.1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม

1.2 ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น

1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น

1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น

1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการรับผิดชอบ

1.3.1 รู้จักการให้ รู้จักการรับ

1.3.2 รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย

1.3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นประกอบด้วย

2.1 ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง

2.1.1 รู้ศักยภาพของตนเอง

2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้

- 2.1.3 มีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย
- 2.2 ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา
  - 2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา
  - 2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
  - 2.2.3 มีความยืดหยุ่น
- 2.3 ความสามารถในการมีความสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น
  - 2.3.1 รู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
  - 2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
  - 2.3.3 แสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์
- 3. ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข
มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ

3.1 ความภูมิใจในตนเอง

3.1.1 เห็นคุณค่าในตนเอง

3.1.2 เชื่อมั่นในตนเอง

3.2 ความพึงพอใจในชีวิต

3.2.1 รู้จักมองโลกในแง่ดี

3.2.2 มีอารมณ์ขัน

3.2.3 พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 ความสงบทางใจ

3.3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข

3.3.2 รู้จักผ่อนคลาย

3.3.3 มีความสงบทางจิตใจ

ความฉลาดทางอารมณ์ = เข้าใจตนเอง + เข้าใจผู้อื่น + แก้ไขความขัดแย้งได้

เข้าใจตนเอง เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการในชีวิตของตนเอง

เข้าใจผู้อื่น เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และความสามารถแสดงออกมาได้

อย่างเหมาะสม

แก้ไขความขัดแย้งได้เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขจัดการให้ ผ่านพ้นไปได้อย่างเหมาะสมทั้งปัญหา ความเครียดในใจ หรือปัญหาที่เกิดจากการขัดแย้งกับผู้อื่น

4. ประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์

1. รับรู้อารมณ์ของตนเองมากกว่าจะกล่าวโทษผู้อื่นหรือสถานการณ์ เช่น พูดว่า

“ฉันรู้สึกทนไม่ได้” แทน “นี่เป็นเรื่องเหลวไหล”

“ฉันรู้สึกเสียใจมาก” แทน “คุณนี่เป็นคนไม่ได้เรื่องจริงๆ”

“ฉันรู้สึกกลัว” แทน “คุณขับรถเร็วอย่างกับคนโง่”

2. สามารถแยกแยะระหว่างความคิดและความรู้สึกได้ เช่น
ความคิด “ฉันรู้สึกคล้ายกับว่า...” “ฉันรู้สึกราวกับว่า...” “ฉันรู้สึกกว่า...”
ความรู้สึก “ฉันรู้สึก...”
3. มีความรับผิดชอบต่อความรู้สึกของตนเอง ไม่โทษโน่น โทษนี่ เช่น
“ฉันรู้สึกอิจฉา” แทน “คุณทำให้ฉันรู้สึกอิจฉา”
4. รู้จักใช้ความรู้สึกเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เช่น
“ฉันจะรู้สึกอย่างไรถ้าทำสิ่งนี้” แทน “ฉันจะรู้สึกอย่างไรถ้าฉันไม่ทำ”
5. นับถือในความรู้สึกของผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ใช้การถามว่า
“คุณรู้สึกอย่างไรถ้าฉันทำสิ่งนี้” แทน “คุณจะรู้สึกอย่างไรถ้าฉันไม่ทำสิ่งนี้”
6. เมื่อถูกกระตุ้นให้โกรธจะสามารถควบคุมจิตใจไม่ให้โกรธได้ และสามารถแปร
ความโกรธให้เป็นพลังในทางสร้างสรรค์ได้
7. เข้าใจ เห็นอกเห็นใจกันและยอมรับในความรู้สึกของผู้อื่น
8. รู้จักฝึกคุณค่าในทางบวกจากอารมณ์ ในทางลบ รู้จักมองสิ่งๆ ในสถานการณ์
ที่ไม่ดีได้และรู้จักการจัดอารมณ์ของตนเองได้ดี ถามตนเองว่า “ฉันรู้สึกอย่างไร” หรือ “อะไรจะ
ทำให้ฉันรู้สึกดีขึ้น”
9. ไม่ชอบแนะนำ สั่งควบคุม วิพากษ์วิจารณ์ ตัดสินหรือสั่งสอนผู้อื่น เพราะเข้าใจ
ดีว่า ผู้ที่ได้รับการกระทำดังกล่าวจะทำให้ผู้อื่นรู้สึกไม่ดีอย่างไร ธรรมชาติ ของมนุษย์ไม่มีใครชอบ
ที่จะรู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่าเป็นคนไม่ดี ไม่เก่งและเป็นคนที่ไม่ได้เรื่อง
10. หลีกเลี่ยงการปะทะอารมณ์กับคนที่ไม่ยอมรับ หรือไม่เคารพความรู้สึก
ของผู้อื่น นั่นคือ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกได้ดี

5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความฉลาดและความสามารถเฉพาะบุคคล การที่เรา
จะมีความฉลาดทางอารมณ์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยหลักๆ คือ

1. **พันธุกรรมและพื้นฐานทางอารมณ์** พันธุกรรมคือตัวกำหนดให้มนุษย์
ทุกคนมีลักษณะพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันไป และพื้นฐานอารมณ์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดก็เป็นส่วนสำคัญ
ที่กำหนดพฤติกรรม อารมณ์บุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมขณะอยู่ใน
ครรภ์ ก็มีผลไม่น้อยต่อการสร้างพื้นฐานอารมณ์เพราะในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าอารมณ์
ของแม่ขณะตั้งครรภ์มีส่วนสำคัญต่อพื้นฐานอารมณ์ของ ลูก เช่น แม่ที่มักมีความเครียดอาจจะทำให้
ให้ลูกเป็นเด็กอารมณ์ ไม่ ดี ซึมเศร้า เลี้ยงยาก ส่วนแม่ ที่อารมณ์ดี มีความสบายกายสบายใจใน
ขณะตั้งครรภ์ ก็มักจะได้อลูกลูกที่เป็นเด็กเลี้ยงง่าย ร่าเริง คนที่มีพื้นฐานอารมณ์ที่ ดี จึงเหมือน
กับคนที่ มีทุนสำรองของชีวิตติดตัวมาตั้งแต่ เกิดเพราะการมีจิตใจที่มั่นคงเข้มแข็งถือได้ ว่าเป็น
ความโชคดี เปรียบได้กับพื้นที่ที่มีความแข็งแรงสามารถรับแรงกระแทกได้โดยไม่กระทบกระเทือน
มากแต่ คนที่มีพื้นฐานอารมณ์ไม่ดี อ่อนไหว เปราะบาง เปรียบได้ กับคนที่ มีทุนสำรองมาน้อย ถ้าเป็น
พื้นที่ก็เป็นพื้นที่บอบบาง กระทบกระทั่งอะไรแรงๆ ไม่ได้ ง่ายต่อการที่จะพังโครมลงมา

2. สภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดู พื้นอารมณ์ที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรมเป็นปัจจัยที่ติดตัวมาไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ก็จริง แต่การเลี้ยงดูในสภาพที่เหมาะสมกับอารมณ์ก็สามารถจะช่วยให้พัฒนาอารมณ์และควบคุมพื้นฐานอารมณ์ด้านลบได้ ขณะเดียวกันก็สามารถจะส่งเสริมพื้นฐานอารมณ์ด้านบวกได้ดี โดดเด่นยิ่งขึ้นไป เปรียบได้กับพื้นที่บางหากไม่ได้รับการสร้างเสริมเติมเต็มให้แข็งแรงขึ้น พื้นนั้นก็อยู่ในสภาพเดิมที่ง่ายต่อการผุพัง เมื่อได้รับแรงกระแทกเด็กที่มีอารมณ์ไม่ดี ถ้าไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่เข้าใจก็อาจจะไปกระตุ้นให้ อารมณ์ที่ไม่ดี เหล่านั้นเติบโตจนฝังรากลึกใ้การควบคุม กลายเป็นปัญหาทั้งต่อตนเองและสังคมที่เกี่ยวข้อง แต่พ่อแม่เข้าใจธรรมชาติของเด็กก็สามารถจะชดเชยหรือควบคุมส่วนที่ด้อยไม่ให้มีอิทธิพลหรือเป็นปัญหาในการดำเนินชีวิต ดังนั้นวิธีที่ดี ที่สุดพ่อแม่จะเลี้ยงลูกให้เติบโตเป็นคนดีที่มีความฉลาดทางอารมณ์ มีความมั่นคงเข้มแข็งและรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่นก็คือ การเป็นต้นแบบที่ดีนั่นเอง ซึ่งพ่อแม่สามารถส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้ลูกได้ ดังนี้

1. สอนให้ลูกรู้จักตนเอง
2. สอนให้เด็กรู้จักการจัดการอารมณ์ตนเองได้
3. สอนให้เด็กรู้จักรอคอยได้ มีวินัยในตนเอง
4. สอนให้เด็กรู้จักเข้าใจคนอื่น เห็นอกเห็นใจคนอื่น
5. สอนให้เด็กรู้จักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี รู้จักที่จะผูกมิตรกับผู้อื่น

นอกจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ยังพบว่าความฉลาดทางอารมณ์ยังมีความสัมพันธ์กับเพศ สถานภาพ ครอบครัว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสภาพแวดล้อมในครอบครัว (ชนันภรณ์ ลักษณะมีพิเชษฐ์, 2545, หน้า 55) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของเด็กวัยรุ่นตอนต้น (อภิญา สุวรรณพิมพ์, 2545, หน้า 58-59) นอกจากนี้ยังพบว่าความรับผิดชอบเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.405 (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2546, บทคัดย่อ) ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความมีวินัย ที่ผู้ศึกษาจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ข้างต้นในเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ธนู วุฒิเกียรติไพบุลย์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประพาศติผิดวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าการประพาศติผิดวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมและรายได้สี่ด้าน มีจำนวนปานกลาง คือ ด้านการแต่งกาย ด้านการเรียน ด้านกิจกรรมายาและด้านสิ่งเสพติด แต่ ในด้านความประพฤติ เสื่อมเสียและด้านก่อความไม่สงบในสังคมมีการประพาศติ ผิดวินัยจำนวนน้อย

ศิริรัตน์ เหล่าวัฒนพงศ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีปัญหาทางวินัยโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมปัญหาทางวินัยมีสาเหตุมาจากตัวแปรด้านส่วนตัว คือนักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมและตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านครอบครัว คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย บิดามารดาไม่มีเวลา ขาดการดูแลเอาใจใส่ และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ทำให้เกิดอาการเก็บกด เมื่อทำการศึกษารายกรณีแล้ว พบว่า การศึกษารายกรณี ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและยอมรับพฤติกรรมปัญหาทางวินัยได้ มีความตั้งใจอยากแก้ไขและปรับปรุงปัญหาตนเอง อันเป็นแรงจูงใจซึ่งทำให้พฤติกรรมปัญหาทางวินัยลดลง

กมลลา สุริยพงศ์ประไพ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่อง ปาเลสไตน์ มาตุภูมิของพระเยซูเจ้า สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ครูและนักเรียนต้องการให้บทเรียนสำเร็จรูปมีเนื้อหาที่ครอบคลุม ชัดเจน มีภาพประกอบ จัดการเรียนเป็นกลุ่ม มีการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนและควรมีการประเมินที่ หลากหลาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนด้วย และนักเรียนเห็นด้วยอย่างมากต่อการเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป โดยมีความเห็นว่าบทเรียนสำเร็จรูปช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนมากขึ้น เป็นวิธีการเรียนที่น่าสนใจมีความสุขสานต่อการเรียน สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และช่วยให้มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ

ลักขณา บุตรยุทธ (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย รายวิชาประวัติศาสตร์ ส 21104 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนที่ใช้บทเรียนสำเร็จรูป 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเป่าวิทยา อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) แผนจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย 2) บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบทดสอบวัดความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าคะแนน t ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งสองฉบับ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างและพัฒนา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75/89.00 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 80/80 2) ดัชนีประสิทธิผลของบทเรียนสำเร็จรูปมีค่าเท่ากับ 0.85 ซึ่งแสดงว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป มีความรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้นร้อยละ 85 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนโดยใช้บทเรียน

สำเร็จรูปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่ต่อการเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ไพบุลย์ สีระบุตร (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยสถิติพื้นฐานการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าคะแนน t ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และ 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจหลังการเรียนรู้อยู่โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Baruch (1949, pp. 4-5) จากการศึกษาของบาร์ค พบว่า วินัยในตนเองจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง วินัยช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

Mussen (1969, p. 341) ศึกษาพบว่า การฝึกวินัยโดยการให้เหตุผลและให้ความรักเป็นการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุดและช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผลหรือมาตรฐานสังคมที่พ่อแม่ ต้องการ วิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงขึ้นซึ่งมุสเสนให้ข้อคิดว่าการฝึกวินัยโดยให้เหตุผลการให้ ความรักและส่งเสริมพัฒนาการความรับผิดชอบควรใช้จนกว่าเด็กจะเลิกพฤติกรรมที่ไม่ พึงปรารถนา เพราะเป็นการกระตุ้นให้เด็กยอมรับอย่างแท้จริงว่าการกระทำของเขาไม่เหมาะสม

Robert (1978, p. 3862-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็นระเบียบวินัยของโรงเรียนระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร พบว่าปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญ คือ การขาดความมั่นใจในการเรียนของนักเรียน การใช้ เงินอย่างฟุ่มเฟือย การขาดความสนใจจากผู้ปกครองนักเรียน และผู้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และต่างมีความคิดเห็นวาระเบียบวินัยของโรงเรียนยังไม่เข้มงวดพอ และให้สิทธิมากเกินไป

Cirignano (1995, p. 3168-A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน กับการสอนด้วยชุดการสอนสำเร็จรูป ที่ใช้ครูก่อนประจำการในการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการประเมิน และความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความวิตกกังวลหลังการทดลองในการศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลองก่อนการทดลองทำการทดสอบสมมติฐานทั่วไป 2 ข้อ และสมมติฐานการวิจัยจำเพาะตามลำดับ ในด้านคะแนนผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนหลังการทดลอง และระดับความวิตกกังวลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 78 คน ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ในด้านคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองแต่ความสัมพันธ์ของความวิตกกังวลที่ติดต่อกันในระดับที่สอง สามารถอธิบายจำนวนความแปรปรวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลอง ในขณะที่การควบคุมเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง ความวิตกกังวลก่อนการทดลอง ประสบการณ์ทางคอมพิวเตอร์เชิงสถิติที่มีมาก่อนและประสบการณ์ทางคอมพิวเตอร์ที่มีมาก่อน ความสัมพันธ์ของความวิตกกังวล ที่ติดต่อกับผลสัมฤทธิ์หลังการทดลอง พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อความแปรปรวนร่วมกับตัวแปรของตัวพยากรณ์

Wilson (1998, p. 1991-A) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และทัศนคติของผู้เรียนเกรด 3 ที่อยู่ในเขตเมือง ที่มีต่อการเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง กับการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนเกรด 3 ในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ t-test (Independent Samples) ผลการทดลองพบว่า ผู้เรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีปกติ ผลการเปรียบเทียบการสอนทั้ง 2 วิธี พบว่ามีความสัมพันธ์กันด้านความรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ด้านรูปแบบการเรียนรู้ทั้งสองแบบไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ผลการทดลองครั้งนี้ยังพบว่า ผู้เรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา

Tracy (2005, abstract) ได้วิจัยเรื่องผลกระทบและข้อจำกัดในการศึกษาพยาบาล ระดับปริญญาตรี โดยใช้การเรียนรู้นำนานตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้นำนานตนเอง มีความสนใจในการเรียนมากกว่าการเรียนรู้นำนานปกติ แต่ก็มีผลกระทบคือ เมื่อกลับมาเรียนด้วยวิธีปกติผู้เรียนจะมีความสนใจที่จะเรียนน้อยลง ส่วนข้อจำกัดคือไม่สามารถใช้กับการเรียนในวิชาที่ซับซ้อนได้

Brown (2012, pp. 54 - 58) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้นำนานตนเองของชั้นเรียนเกรด 8 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นำนานตนเอง ครูให้นักเรียนเป็นผู้บูรณาการหลักสูตรด้วยการเรียนที่แตกต่างกัน และให้มีการประเมินตามสภาพจริงเพื่อการศึกษาเชิงลึก กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นเกรด 8 ที่คัดเลือกล่วงหน้าจากนักเรียนเกรด 7 ที่สมัครใจและผู้ปกครองยินยอมให้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 40 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนกลุ่มนี้มีผลการเรียนไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ แต่มีทัศนคติทางการเรียนที่สูงขึ้นในทางบวกและมีความสามารถในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ

จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค (SDL) เรื่อง การเรียนรู้อิสระประชาคมอาเซียน รายวิชา

ประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในการเรียนรู้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับการสอนวิธีปกติ ปรากฏว่าการเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค (SDL) สูงกว่าการเรียนโดยใช้วิธีปกติ นอกจากนี้บทเรียนสำเร็จรูปยังมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้และเมื่อทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป พบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค (SDL) ช่วยให้ผู้เรียนมีความมีวินัยในตนเองสูงขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีความคงทนในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เพราะบทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับเทคนิค (SDL) ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น มีการควบคุมการส่งแบบทดสอบ และยังมีการเฉลยคำตอบของแบบทดสอบเพื่อเป็นการเสริมแรงแก่ผู้เรียนได้ในทันที จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สอนแทนครู ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร